YÖN

HAFTALIK GAZETE

MİLLÎ KURTULUŞ SAVAŞININ GİZLİ BELGELERİ...

Yıl: 5 - Sayı: 171 8 TEMMUZ 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖNE

İlkokullarda ihtilâllerin okunması yasak!.

Bu yıl, ilkokul öğretmenlerinin Seminer Çalışmalarında Yeni İlkokul Program Taslağı ele alındı. Seminerde öğretmenler, komisyonlar hâlinde çalıştılar, 1948 programıyla 1962 programını karşılaştırarak eleştirdiler. Bu eleştirilerden edindiğimiz izlere göre, gerek eski programda, gerekse yeni programda, çağdaş eğitimin amaçları kesin olarak tanımlanmamıştır. Sadece; «kişisel, toplumsal, insanlık münasebetleri ve ekonomik bakımdan» gibi yuvarlak deyimlerle eğitimin amaçları belirtilmeye çalışılmıştır. Halbuki çağdaş eğitim; «kişinin doğuştan gelen yeteneklerini geliştirerek, işe, eyleme itmek» olduğuna göre, bizim okulların da eğitim amaçları böyle olmalı ve bunu da Yeni Program Taslağı açıkça belirtmeliydi. Öğretmenler de yeni insanın nasıl yetişmesi gerektiğini iyice anlamalıydı.

Bunun nedenini, programı hazırlayanların amaçlarında aramak gerekmektedir: Herkesin bildiği gibi, her şeyimizi hazırlayan Amerikalılar, okullarımızda tatbik edilecek programı da hazırlamışlardır. İşin kötü yanı, Amerikalı yarım uzmanlarla bizdeki yarım eğitimciler birleşerek, 1948 programında olan en önemli konuları çıkartmışlar ve yeni programa almamışlardır. Tarihi küçülten, ilkokulu bitirenlere tarih bilgisi vermeyi çok gören emperyalist beyler, İlkokul Programından, «Fransız İhtilâli, Sırp - Yunan İsyanları, Rönesans hareketleri»ni tamamen kaldırmışlardır. Böylece ilkokulu bitiren köylüler, işçiler, tüm fukara halk, «ihtilâl», «isyan» kavramlarından yoksun kalacaklar, her yerde saygılı, el oğuşturan, bel büken bir emir kulu gibi yetişeceklerdir.

Halbuki ihtilâller, uygarlığın ilerlemesine, gelişmesine yardım eden, kişilere yön veren, yeni çağlar açan, odunları tutuşturan kıvılcım gibi hareketlerdir. İlkokulu bitirenleri, tarihî olaylardan yoksun bırakmak, dünyayı dar göstermek, sâdece emperyalist ulusların sinsi plânlarıdır.

Bugün, ilk'inden yükseğine değin tüm okullar, yalnız çocuk yetiştiren kurumlar olarak düşünülmemelidir. Bir ülkedeki tüm okullar, halkın eğitim kurumları olarak görülmelidir. Hem de «çocuk» olsa bile okullarda, onlara «büyük» gözüyle bakmak zorunluğu vardır. O gözün ışığı altında oralardaki çocuklara eğitim tatbik etmek, kendi ulusal benliğimize göre kişi yetiştirmek zorunluğundayız.

Emperyalist ulusların çıkık eğitimcileriyle, geri kalmış ülkelerin yarım eğitimcileri birleşerek sözde «kalkınma» plânları hazırlarlar. Hazırlanan plânlar, yıllar sonra geri kalmış ülkelerde emperyalistlerin siyasî amaçlarını tahakkuk ettirir.

Bizim ülkede de durum bundan başka bir şey değildir. Amerikalı eğitimcilerle işbirliği yapan yetkili eğitimcilerimiz, yeni Eğitim programları hazırlayarak Türkiyenin gelecek kuşaklarını belli bir çerçeve içine sokma çabasındadırlar. Bu tutuma göre, Türkiyenin gelecek kişileri, söğüt ağacı gibi bir sıraya dizileceklerdir.

Tarihi tarih yapan, belki ihtilâllerdir. Bu şuurdan yoksun kalan köylü fukara çocukları, ilkokulu bitirdikten sonra kendilerine açık olan İmam - Hatip okullarına gidecekler, oranın programı içinde kişiliklerini tamamlayacaklardır. Türkiyenin gelecek alanı, bu söğüt tipi kişilerle dolacaktır. Bunlarla da, «çağdaş uygarlığa uymak», «uyanık bekçiler olmak» şöyle dursun, köstebekler gibi gözlerimiz kapalı sınırlarımızdan girenleri göremiyeceğiz.

Geri kalmış ülkelerde hazırlanan programların amaçlarının bir kolu da, kişileri ortaçağ düzeyine indirmektir. Halkı uyarmamak, bir başa bağlamak, eli önünde Tanrısına dua etmek, kendi işinden başka işle uğraştırmamaktır.

Bu, hem emperyalistlerin, hem de tutucuların bir özlemidir.

Halbuki, «zaman»ın akışı, tarihi doğurur. Tarih bir atılımdır. Atılımlar, uygarlığı meydana getirir. Bu bakımdan zamanla gelen programlar, yönetmelikler daima «yenilik»ler, «ilerilik»ler getirmesi gerekmektedir. Bizdeki hazırlanan Yeni İlkokul Programı, «yenilikler» değil, tutuculuklar getirmiştir. «İhtilâl», «Rönesans» gibi kişileri etkileyici kavramları tümden götürmüştür.

Bu itibarla Yeni İlkokul Programının yetiştireceği kişiler de şimdiden gözlerimizin önünde canlanmaktadır. Bu boyun büken insanlara acımamak elimizden gelmemektedir.

Mustafa Öz

Öz ve şekil

Memur sendikalarının sayısı gün geçtikçe artmakta, Çeşitli memur sendikaları federasyonlar, konfederasyonlar şeklinde birleşmektedirler. İyi bir örgütlenme. Ne var ki bu kuruluşların çoğu sendika olmaktan uzaktırlar.

Memur sendikalarının büyük bir kısmı sakat bünyeli doğmuşlardır. Emekçiden yana olmak niteliği çoğunda yoktur. Temelde bu sakatlık olduğu sürece, örgütlenmeler hiç bir işe yaramıyacaktır. Çalışan sınıfın haklarını korumak fikrinden yoksun, bir muhtevası olmayan kuruluşlar yüzeyde kalmaya mahkûmdurlar. Emekçiye faydalı olamazlar. Zaten böyle gayeleri de yoktur. Bunlar sözde sendikalardır.

Emekçiden yana olmayan kişilerin ellerinde tuttukları sendikalara gerçek anlamda sendika adını veremeyiz. Bunlar çeşitli nedenlerle kurulmuş gerçek dışı (zahirî) sendikalardır. Bu yanlış oluşun, bu gayeden sapmanın bir çok nedeni vardır. 624 sayılı kanun da bu nedenler arasında. Gerçekten sözü edilen kanun grev ve toplu sözleşme hakkını tanımamakta, sendika yöneticilerini teminat altına almamaktadır. Ve başka olanaksızlıklar. Fakat bütün bunlar bizi sözde sendikalar kurmağa yöneltmemelidir. Ortamın elverişliliği oranında emekçiye en faydalı olabilecek örgütlenmeler olmalı. Yoksa işverene paralel kuruluşlar değil. Madem ki sendika adını taşıyan örgütlenmelere gitmekteyiz, o hâlde sendika kavramının niteliklerini bu örgütlere vermeliyiz. Çalışandan yana olmayan bir kuruluş, sendika niteliğini taşıyamaz.

Emekçiden yana olmayan kişilerin sendika yöneticiliğini ellerinde tutmaları en büyük endişemizdir. Emekçilerin aydın grubu sayılabilecek memurlar, temsilcilerini seçmekte yanlışlıklara düşmemelidirler. Sınıflarının bilincine varmaları gerekir. Temsilcilerini kendi gruplarından, gerçek emekçilerden seçmelidirler.

Sendikacılığımızın uzun bir geçmişi yoktur. Özellikle memur sendikaları emekleme çağındadırlar. Sendikacılık konusunda tam bir düşünce birliğine ulaşılmamıştır: tam bir yerleşme yoktur. Aykırı düşüncelerle sık sık karşılaşmak olağan olmaktadır. Biz bu konudaki düşüncelerimizi şöyle özetlemek istiyoruz:

1 — Sendika işveren karşısında emekçiyi temsil eden bir örgüttür; emekçinin işveren karşısında örgütlenmesinin bir ifadesidir.

2 — Memur sendikaları da sendika olmanın asgarî niteliklerine sahiptirler. (Grev hakkının yokluğu sendikanın etkili olabilmesi ile ilgilidir).

3 — Mevcut düzende (624 sayılı kanunun düzenlediği güç de olsa sendikacılık kabildir. Memur sendikalarını alelâde dernekler niteliğinde görmek yanlıştır.

4 — Memur genel anlamda emekçidir.

Sakat doğan memur sendikalarını işverene paralel yol tutup öldürmeğe çalışmak, memurlara yapılacak en büyük ihanettir. Dernek çalışmalarından hoşlanmakla sendika yöneticiliği yapmak farklı şeylerdir. Böyle heveslerden ötürü emek[illegible] temsil etme görevini yüklen[illegible]yük bir sorumsuzluktur.

Selâhattin Bağdatlı
(Türkiye PTT Memur ve Hizmetlileri Sendikası Merkez Yürütme Kurulu üyesi)

BASINDAN

SAHİL YAĞMASI

Dünya

POLİTİKA

Yaz geldi. İstanbul'un iki milyon nüfusu var. Zengini, orta hallisi, yoksulu var.

43 yıldan beri halkçılık dâvası güden bu devletin en büyük şehrine soruyorum: Açıkta denize girmek, haklı olarak, yasak. Pekiy adam başına iki üç lira vermeden denize girilecek bir yer gösterir misiniz?

Neden şehir ve çevresinin bütün kıyı ve kumsallarını özel mülkiyete kapattınız ve kapatıyorsunuz? Havayı satamıyorsunuz, denizi niçin satıyor ve sattırıyorsunuz?

Ayda yedi yüz lira maaşlı üç çocuklu bir aile nasıl olur da her gün denize girmek için on beş lira yahut yarısı kadar para verir?...

★

Amerika'da halk için parasız golf yerleri var. Belediyeler yapmışlardır. Golf bile lüks değil. Onun için Amerika Rus solcusu değil.

Siz denizi, tanrının tuzlu sularını bile halkın yarısından fazlası için lüks hâline getirdiniz.

Deniz milletin. Hava gibi. Zavallı halk lâğım ağızlarında. Pislik ve murdarlık içinde.

Yıllardır, yahuu kıyıları serbest bırakınız, kumsalları satmayın, sattırmayın, kapatmayın, kapattırmayın diye yazıyoruz.

Parasız, parasız... Milyarderler Amerikasında kumsal parasız. Zenginler Fransasında deniz kıyısı devletin...

★

Halk yığınları yalı ve köşk bahçelerinin kapılarını kırarak özel plâjlara akın etseler komünist mi diyeceksiniz onlara! Yaz sıcağında yanıyorlar yahu! Orta maaşlı memur, öğretmen ve nice çalışanların kızları ve çocukları, bir konağa, bir yata, bir Cadillac'a imrenir gibi tuzlu suya da mı imrenecekler?

Yirmi dört saat içinde Türkiye'nin bütün kıyı bölgeleri için çözülecek bir mesele, büyük bir mesele bu!

Koskoca Meclislerde Türkiye halkının bir tek de mi temsilcisi yok?

Hopa'dan İskenderun'a kadar deniz! Karadeniz'de Bulgaristan sınırlarından boğaz dışında Yunanistan kıyılarına kadar deniz!

Şuradan girmek istersin, yasak. Oradan girmek istersin, adam başına üç lira!

Ne hacet sabahları evinden çıkan her Türkten Türkiye havalarını teneffüs etme haracı alınız.

FATAY

GÜNAYDIN

Aşk üzerineydi diyeceklerim,
Yaşamak üzerineydi.
Kardeşcene, güzel - güzel...

Bir yanda mutluluklar oysa,
Tutsaklık ve ölüm diğer yanda...

Ölümlü dünya diyoruz ya!...
Çekişiyoruz ya, kıyasıya...
Bir dilim özgürlük uğruna tüm.
Bre savulun yurdumuzdan!...
Diyemiyoruz bre - kilitli ağzımız...

Çekin tutsaklık perdesini,
Görsün gün ışığını halkım...
Bitsin türkülerdeki eziklik...

Bu hava - Bu güneş - Bu su.
Ha boşandı - Ha boşanacak gökten!...
Yıkanacak özgürlükle ortalık.
Tüm sömürülmüşler adına muştuluyorum ;
Bitecek bu yağışlı günler - Biter bre!...
Gelecek güneşli aydınlığa günaydın...

Turgut AKIN

HAFTALIK GAZETE

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES : Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8. Yenişehir — ANKARA Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No 32 Cağaloğlu — İstanbul Telefon: 226576 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE : Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır

İLÂN : Beher sütunda santim 25.— T.L.'dır Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez

BAKIŞ

VİETNAM HARBİ VE KORKUNÇ BİR TEORİ

Önce sahte bir barış teşebbüsü yapılıyor, sonra Çin'e doğru uzatılan harp merdiveninde bir basamak daha tırmanılıyor. Bu «tırmanma»nın nerede duracağı belli değildir. Görünüş odur ki, Washington, Güney Doğu Asyada her ne pahasına olursa olsun, zorbalıkla kalma azmindedir.

Dünya kamu oyunun «barbarlık» saydığı ve en yakın müttefiklerinin dahi karşı olduğu bir harpçı tutumda Johnson yönetiminin ısrarı neden? Washington Üniversitesi Sosyoloji Profesörlerinden Jules Henry, herkesin sorduğu bu soruya korkunç, fakat büyük bir ihtimalle gerçeğe yakın bir cevap getirmektedir. Amerikalı profesörün, Lenin'in Yirminci Yüzyılın başlarında ortaya attığı emperyalizm teorisini bir anlama doğrulayan ve bütün Üçüncü Dünya ülkelerini yakından ilgilendiren tezi, kendi ifadesiyle, şudur: «Amerikanın azgelişmiş ülkelere yerleşmesinin nedenini görebilmek için, ABD ekonomisini öteki gelişmiş ülkelerin ekonomilerinden ayıran fark anlaşılmalıdır.. İngiltere ile Japonya ve daha ufak ölçüde Fransa ile Batı Almanya, sermaye de ihraç etmekle beraber, aslında büyük çapta emtia ihracatçısı ülkelerdir. ABD'de, ise, sermaye ihracı, ciddî bir dolar buhranına yol açacak biçimde, emtia ihracını kat kat aşmaktadır. ABD, esas itibariyle, sermaye ihracatçısı bir millet olarak yatırım için pazarlara muhtaçtır.

1939 yılından beri, ABD'nin milli geliri, geniş ölçüde soğuk harbi yürütmek ve Amerikanın evrensel jandarmalığını sürdürmek için silâh talebinin genişlemesi yüzünden, hızla artmıştır. Bu faaliyetin temel amacı, sosyalizmin ilerlemesini engellemekti. Bu engellemeye iten başlıca neden de, sosyalist ülkelerin, büyük çapta sermaye ihracına dayanan bir ülkeye yararsızlığı idi. Zira sosyalist ülkeler, ticaret yapmakta, fakat imkân ölçüsünde yabancı sermaye olmadan kalkınmak istemektedirler. Komünist ülkeler ile ekonomik ilişkilerimizin çok zayıf kalışı, onlarla ticaret yapmaktaki isteksizliğimizden çok, bizim ticaretten fazla sermaye ihracı ile ilgilenişimizin sonuçudur.

Öte yandan, Amerikan yatırımı için dünyayı açık tutma yolundaki askerî çabalarımız, muazzam ekonomik fazlalar, yâni yatırılması gereken sermaye yaratmaktadır. Zira harple beslenen sanayiler, ABD de ekonomik fazlayı genişletmektedir. Böylece, dünyayı Amerikan yatırımı için koruma süreci, yatırım yapılacak alanlara duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır. Çok büyük çapta olan ve gittikçe çoğalan ekonomik fazlanın varlığı, Amerikan yatırımı için dünyanın açık tutulmasını mutlak bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu sebeple, bugünkü ekonomik sistem altında, azgelişmiş ülkelerden askerî birliklerimizi, onun yerini alacak bir jandarma düzeni kuramadığımız müddetçe, asla çekemeyiz. Büyük şirketlerin kârları için gidecek başka yer yoktur. Zira ABD'de yatırım alanları gittikçe daralmaktadır.

Asya sermaye yatırımı açısından son hudutlardan birini teşkil etmektedir..

Asyada hâlen, bize orada İkinci Dünya Harbini yaptıran nedenler yüzünden savaşıyoruz. 1941'de, Çin'in ekonomik imkânlarının büyük kısmını tekelleştiren Japonyaya, oradan çıkıp gitmesini söylemiştik.. Şimdi de Asyanın - Çin de dâhil - ekonomik imkânlarını Çin'in tekeli altına almasını önlemek için savaştığımız kanısındayız. Böylece, Asyada Amerikan yatırımına kapıyı açık tutmak amacıyla, İkinci Dünya Harbinden başlayarak bugüne kadar hemen aralıksız bir seri harpte dövüşmekteyiz. Güney Doğu Asyada ekonomik yerleşme, Amerikan sermayesinin orada genişlemesini sağlayacaktır. Hattâ Amerikan sermayesinin Çin'e bile muhtemel bir akışı, ekonomiden anlayan uzak görüşlü bir devlet adamı için tamamen boş bir hayal değildir.

Eğer Çin, «M[illegible]kul» hareket ettirebilseydi, h[illegible]ngi bir biçimde Amerikan [illegible]mayesine açılmaya rıza gösterirdi..

Ekonomik fazla, bir mahreç elde etmek için kendini savunur, sonra ısrar eder ve muhtemelen kuvvete başvurabilir. Fakat hiç bir zaman ümidini yitirmez. Zira ümidin yitirilmesi, ekonomik fazlanın Amerikada hapsedilmesi, bu da Amerikan ekonomisinin boğulması demektir. Azgelişmiş ülkelerin sosyalizme yönelmelerini önlemeye çalışmaktayız. Fakat sosyalist olsun olmasın, ekonomik ayağımızı bu ülkelerin kapılarından içeri atmak istiyoruz..

Hükümetin Vietnam ile ilgili sözlerindeki çelişmeleri ve karışıklığı görünce ve oradaki askerî taahhütlerimizin muazzam ölçüde arttığını düşününce, Washington'daki yöneticilerin çıldırdıklarına hükmolunabilir. Fakat bir adamın deliliğini ilân etmeden çâreler tüketilmelidir. Sanırım ki, Asyadaki ekonomik durumumuzun incelenmesi, hükümetin, tamamen aklı başında olduğunu gösterecektir. Ne var ki, yöneticiler, davranışlarının gerçek nedenlerini açıklamaya cesaret edememektedirler. Zira bunların açıklanması, harbin derhal millet desteğinden yoksun kalmasına yol açacaktır. Aslında ABD, Vietnam'da her zaman yaptığını yapmaktadır. Bu da doların peşinden gitmek ve Doları oraya çekmektir. Theodore Roosevelt'in günlerinden beri sözler değişmiştir, fakat bizim dış politikamız değişmiş değildir. Ekonomik şartların ışığı altında, Çin ile tam anlamıyla kavgadayız. Bu kavga, Çin'in Güney Doğu Asyayı fizikî bakımdan yutacağı anlamında değildir. Fakat Çin ile, -Japonya ile- ekonomik rekabet, nâhoş da olsa, kaçınılmaz bir olaydır. Biz şimdi, İkinci Dünya Harbinde Japonya'ya karşı yaptığımız gibi, silâh gücü ile bir pazarı tekelimiz altına almaya çalışıyoruz.

Bu sebeple, belki de yüzyıl sürebilecek olan bir askerî kamp yaşayışına hazırlanmalıyız. Zira kafamıza yazmalıyız ki, bütün zaferlerimiz, ele geçirilen bölgenin jandarmalığını gerektirecektir ve boyunduruk altına aldığımız halklar, bize karşı ayaklanacaklardır. Bu alınyazısının değiştirilmesi, ekonomimizin yapısı ve psikolojik tabiatı yüzünden güçtür. Otomasyonun Batı Almanyada uygulanışı ile bizdeki uygalanışı arasındaki farkı belirtirsek, mesele kolayca kavranabilir. Batı Almanya'da fiyatları düşürmek için otomasyona gidilmektedir. Fiyatlar düşünce, tüketim artmakta ve tüketim artışıyla genişleyen pazar, otomasyonun yarattığı işsizliği önlemektedir. Fiyatlarda düşüş, ayrıca dış pazarlarda başarılı rekabete imkân vermektedir. Nitekim Almanya, Batı Avrupanın hâlen en kudretli ekonomisine sahiptir. ABD'de ise, otomasyon yolu ile, fiyatların düşmesi sağlanmakta değildir. Otomasyon sâyesinde elde edilen tasarruflar, kâr olarak dağıtılmakta, ya da gelecekteki yatırımlar için saklanmaktadır. Böylece, büyük Amerikan şirketleri, borçlanmaksızın yeni yatırımlara gidebilmektedir..

Kapitalizm, bir cadı değirmenidir ve bu değirmenin ekonomik fazla öğütmesini durduracak sihirli sözü kimse bilmemektedir. Değirmen, ülkeden ülkeye yer değiştirir, fakat ekonomik fazla öğütmekten bir an bile vazgeçmez.» (The Nation, 25 Nisan 1966).

Prof. Jules Henry'nin çizdiği tablo korkunçtur. Bu tabloya göre, Amerikan emperyalizmi, sermaye ihracı zorunluluğu ile, Üçüncü Dünyayı boyunduruğu altında tutmaya çalışacak ve bu yüzden millî kurtuluş hareketlerini kanla boğmayı deneyecektir. Yirminci yüzyılın başlarında Lenin de, emperyalizm çağında kapitalizmin belli başlı özelliklerinden birinin, bütün sonuçları ile, sermaye ihracı olduğunu ileri sürmüştü. Genişlemekte olan üretim güçleri ile sınırlı bir tüketim arasında görülen ve gittikçe büyüyen zıddiyet, sermaye fazlasına mahreç bulma zorunluluğunu yaratmaktaydı. Fakat harp sonrası dönemde, Üçüncü Dünyaya giden yabancı sermayenin azalma kaydetmesi, emperyalizmin bu temel özelliğini yitirdiği düşüncesini yaratmıştı. Hattâ Pierre Jalee, «Yoksul Ülkeler Nasıl Soyuluyor» adlı kitabında bu azalmanın geçici bir olay olmadığı ve gelecekte de süreceği sonucuna varmıştı. Fakat son yıllarda, Amerikan sermayesinin azgelişmiş ülkelere olan ilgisinin arttığını gösteren belirtiler vardır. Millî kurtuluş hareketlerini kanla boğacağını ilân eden Johnson Doktrini, sermayenin Üçüncü Dünyaya karşı artan ilgisinin bir ifadesi olsa gerektir. Henüz bu konuda, kesin bir kanıya varmak hayli güç ise de, Prof. J. Henry'nin çizdiği tablonun gerçekleşmesi, kuvvetli bir ihtimaldir.

Bu tablo, yabancı sermayenin kanlı hegemonyasından habersiz, onun çığırtkanlığını yapanların, nasıl bir «gaflet, dalâlet ve hatta ihanet içinde» bulunduklarını göstermeye yeterli değil mi?

Doğan Avcıoğlu

IRAK BAŞBAKANININ ZİYARETİNDE, EN ÖNEMLİ KONU, KÜRT MESELESİ OLDU..

Irak Başbakanı Bazzaz'ın ciddî bir hükümet darbesi teşebbüsünden hemen sonra, ziyaretin geciktirilmesi yoluna gitmeyip Türkiyeye gelmesi, onun Ankara görüşmelerine ne kadar çok önem verdiğinin delilidir. Ankarada da, Bazzaz, Demirel ve Çağlayangil'in son derece gizli tutulan başbaşa konuşmalar yapmaları, ziyaretin öneminin başka bir belirtisidir.

Başbakanlar kademesindeki görüşmelerin siyasî bir anlaşmaya yol açmıyacağı açıktır. Irak'ın 1958 ihtilâli ile ayrılmasıyla çöken ve CENTO adı ile yaşatılan Bağdat Paktına, yeniden katılmıyacağı aşikârdır. Irak, tarafsız bir politika izlemekte devam edecektir. Gerçi Türkiye, Irak'ın Nâsır ile yakınlaşmasını daima endişeyle karşılamış, onu Nâsır'dan imkân ölçüsünde uzaklaştırmayı devamlı arzulamıştır. Bu tutumunu, Ankara görüşmelerinde de herhalde hissettirecektir. Irak'ın Nâsır ile münasebetleri iyidir. Fakat Iran ve Suriye ile arası açıktır. Bu durum, Irak'ı —iç şartları da gözönünde tutulunca— öteki komşusu Türkiye ile iyi geçinmeye zorlamaktadır. Ustelik Türk dostluğu, Bağdat'ın Tahran ile de ilişkilerinin düzeltilmesini kolaylaştıracaktır. Bu sebeple, Bazzaz'ın Nâsır'a fazla yakınlaşmanın tehlikelerini değerlendireceği ve Ankaranın görüşlerine önem vereceği âşikârdır. Ama bütün bunlar, nüanslarla ilgilidir. Bağdat, Ankara ile ilişkilerini düzeltmeye çabalarken Kahire ile olan iyi ilişkilerini sürdürmeye de herhalde dikkat edecektir. Bu durumda, Ankara görüşmeleri önemli siyasî sonuçlara varacak değildir. Turistik ve kültürel plânda anlaşmalara ve Keban konusunda bir anlayışa varılabilecektir.

Iki ülke, en çok onları yakından ilgilendiren Kürt meselesi üzerinde duracaklardır.

Ziyaret, Bağdat hükümetinin Barzani ile anlaşmaya varma yolunda olduğunu açıklamasından hemen sonra vuku bulmuştur. Bazzaz, Türkiyeye hareketinden üç gün önce, «radyotelevize» bir konuşma ile, Kürt meselesini çözmek amacıyla 12 maddelik bir plân açıklamıştır. Barzani de, Bazzaz Plânını iyi karşılandığını ve desteklediğini, Bazzaz'a gönderdiği bir telgrafta açıklamıştır. Fakat *taraflar, ateş kesmiş değillerdir.* Barzani, ateş-kes'i müzakerelerin olumlu sonuçlanmasından sonrası için düşünmektedir. Daha önce iki kez ateş kesilmiş, fakat yapılan müzakereler sonuçsuz kalmıştı. Bu sebeple, taraflar bir anlaşmaya varmış olmaktan uzaktırlar. Bazzaz Plânı da, Irak Kürtlerinin taleplerini yeter ölçüde karşılamakta değildir. Bazzaz, Irak hükümetinin, Kürt milliyetçiliğini tanıyacağını, idarî teşkilâtı merkeziyetçilikten uzaklaştırma amacını güden «Bölge Teşkilâtı Kanun Tasarısı»nda bunun gözönünde tutulacağını açıklamıştır. Ote yandan, Kürt çoğunluğu bulunan bölgelerde, Kürtçe resmî dil olacaktır. Kürtler, nüfusları oranında idarenin ve ordunun her kesiminde yer alacaklardır. Bağdat Universitesinde, Kürtçe okutulacaktır. Kürt bölgelerinde memurlar Kürtlerden seçilecektir. Kürtlerin kendi gazeteleri olacaktır. Geçici Anayasanın öngördüğü süre içinde Yasama Meclisi seçimleri yapılacaktır. Kürtler, parlâmanter hayatın gerektirdiği her türlü örgütten yararlanabileceklerdir. Ateş-kes anlaşması imzalanır imzalanmaz, genel af ilân edilecek, Orduya ve polise mensup Kürtler, iki ay zarfında, eski görevine dönebileceklerdir. Kuzey Bölgesi için özel bir bakanlık kurulacak, hükümet, imkân ölçüsünde, Kürt yaralı, yetim ve dullara tazminat ödeyecektir.

Bazzaz Plânı, kısaca budur. Kürtlerin talepleri ise, çok daha aşırıdır. Onlar, Kürt bölgelerinde idarî muhtariyet tanınmasını, bir Kürt Başkan Yardımcısının tâyinini, Irak ordusunda devamlı olarak Kürt bölgesinde tutulacak bir Kürt tümeninin teşkilini, özel bir Kürt polisinin kurulmasını, Kürt bölgesi için yasama ve yürütme görevlerini yerine getirecek bir Kürdistan Temsili Meclisi olmasını petrol gelirlerinin Kürt bölgesine bırakılmasını istemektedirler. Halbuki Bazzaz Plânı, Kürtlerin istedikleri biçimde *geniş bir muhtariyeti getirmekten* uzaktır. Nitekim, «muhtariyet» sözünü kullanmaktan kaçınmakta ve yalnız Kürt bölgesinde değil, bütün Irak'ta kültür, eğitim ve belediye işlerinde merkeziyetçiliği gevşetmekle yetinmektedir.

Ote yandan Bazzaz'ın teklifi, Irak ordusundan ayrılan Kürt subaylarından söz etmekteyse de, Barzani'nin çekirdekten yetişme savaşçıları konusunda susmaktadır. Bağdat, bu birliklerin şimdiye kadar dağıtılmasını savunmuş, Barzani ise onların kesinlikle muhafazasını istemiştir. Bundan başka Kürtler şimdiye kadar tamamen kendilerine ait bir Kürt askerî birliği kurulmasında, uzlaşmaz davranmışlardır. Bu sebeple, bir ateş - kes'e ve anlaşmaya varmak herhalde kolay olmayacaktır. Esasen Bazzaz'ın anlaşma teklifinde samimî olup olmadığı şüphelidir. Gerçi Iran'ın aracılığı ile ağır silâhlar alan ve Şah'tan yardımlar gören Barzani'yi silâh zoru ile yenmek çok güçleşmiştir. Barzani, Iran hududuna tamamen hâkimdir ve buradan Amerikanın da müsamahasıyla rahatça beslenmektedir. (Bakınız: YÖN, Sayı: 158). Fakat Kürtleri yenmenin güçlüğüne rağmen, çeşitli Irak hükümetleri, şimdiye kadar *samimî bir anlaşma teklifiyle* ortaya çıkmış değillerdir. Bazzaz da bir taraftan bazı plânlar ile Kürtleri oyalarken, öte yandan Barzani'nin komşu ülkelerden, özellikle Iran'dan yardım görmesini önlemeyi asıl amaç edinmiştir. New York Times'in Barzani'nin şahsî dostu olan yazarı Dana Adam Schmidt bu konuda şunları yazmaktadır: «Bazzaz, Kürtler ve Iranlılar arasındaki ilişkileri bozmaya büyük önem vermektedir. Askerî bakımdan Kürtleri yenemiyen Bazzaz, Tahran'da bir Şah'ı okşama kampanyasına girişmiştir. Nâsır'ın Irak'a nüfuzu konusunda Şah'ın *korkularının yersiz* olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bağdat'ta olgunlaşmamış bir Nâsırcı darbenin başarısızlığı iddialarını desteklemiştir.»

Bazzaz'ın Tahran'dan sonraki Ankara ziyareti de, aynı amacı gütmektedir. Yalnız Ankara'nın bu konudaki politikası, Tahran'ınkinden tamamen farklıdır. Şu ya da bu biçimde bir muhtariyetin yankıları, endişe uyandırmaktadır. Bu sebeple, Ankarada Bazzaz'ın anlaşma meselesinde ihtiyatlı davranmasını teşvik edecek teklif ve telkinlerde bulunulduğu muhakkaktır. Bazzaz'ın Ankaradan Tahran'ın tutumunu etkileyecek biçimde çaba göstermesi vaadini aldığı da şüphesizdir.

Tabiî ki, esas itibariyle, Kürt meselesi etrafında dönen Ankara müzakerelerinden sonra yayınlanan resmî tebliğde, Kürt meselesi yer almıyacaktır. Bazzaz, hava alanında gazetecilerin bu konudaki sorusunu «Tamamen bir iç mesele» diye geçiştirdi. Demirel de gazetecilere «Bir de bunu çıkarmayın» dedi. Fakat Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Vekili Ali Binkaya, «görüşmelerde Barzani meselesi de söz konusu oldu mu» sorusunu, «Bölgeyi ilgilendiren bütün meseleler görüşüldü» diye *cevaplandırdı.* Irak Başbakanı, Türkiye gezisinden herhalde memnun ayrılacaktır.

Bazzaz'ın ziyaretinden birkaç gün önce de, Millî Istihbarat Teşkilâtı Müsteşar Vekili Fuat Doğu'nun başkanlığında, Marmara Köşkünde 21 müsteşarın katıldığı bir toplantı yapılmıştır, Yeni Gazete, bu toplantı hakkında şu bilgiyi vermiştir: «Özellikle 16 ilimizde Kürtçülük cereyanının tâkibi ile bunlardan altı vilâyet üzerinde önemle durulacaktır. Bu 16 vilâyetin kültür ve ekonomik yönden kalkındırılmaları, Kürtçülük eğilimi taşıyan kütlelerin böylece uzun vâdede bu cereyanın dışına çekilmeleri mümkün kılınacaktır. Bu amaçla ismi açıklanmıyan 16 ilimizde, yatırım faaliyeti hızlandırılacak, daha çok okul açılmasına çalışılacak, öte yandan da bu illerde çok sıkı bir emniyet ağı kurulacaktır. Irak'ta yıllardır devam eden Kürt ayaklanmasından sonra, Türkiyenin de benzeri bir problemle karşı karşıya kalmaması için şimdiden tedbirli olmak ihtiyacı duyulmuştur.»

Millî Emniyet yetkilileri, müsteşarları, Amerikalıların Bakan*lıklarda yürüttükleri anketler* konusunda da uyardılar Başbakanlığın, «Türk, Kürt, Zaza, Azeri, Türkmen» ayırımlariyle ilgili sorular ihtiva eden ve memurlar arasında yapılan anketler hakkındaki uyarması da, Millî Emniyetin çabalarının sonucudur. Amerikalılar, yıllardır bu konularla çok yakından ilgilenmekteler ve bir Başkan, böyle anketlerin yapıldığının neden sonra farkına varabilmektedir!

Irak Başbakanı Bazzaz ve Süleyman Demirel
Barzani üzerine hasbihal!..

Ismail Rüştü Aksal ve Turhan Feyzioğlu
«Sola mı, asla!...»

CHP'de yön tartışmaları

Şimdi artık söz, İnönü'nündür. YÖN, baskıya girerken CHP Genel Başkanı İnönü, henüz *konuşmuş değildi.* Fakat daha önce CHP'nin ağır topları Satır Feyzioğlu ve Aksal, ortanın ortasındaki görüşlerini açıkladılar. Sağ'ın lideri Gülek de, «Kenedy yıllarca fabrika kapılarında el sıktı» diyerek, «sosyal toplumsal parti» sıfatını yakıştırdığı CHP'ye vermek istediği halkçı, fakat sağcı yönü ortaya koydu. Gülek, «Evet, CIA vardır» »demeyi de unutmadı.

Kemal Satır, ortanın ortasının pragmatik partici gözüyle savunmasını yaptı ve ortanın soluna da bir temenna çaktı. Feyzioğlu, aynı görüşün daha yüksek plânda, şaheser bir savunmasını verdi. Feyzioğlu, «ortanın solu politikasına varım, ama ortanın solu deyimine yokum» diye, iki buçuk saat süreyle bütün hitabet ve belâgatini bir mâsum deyimi yıkmak için kullandı! Her şeye evet, ama sol deyimine hayır!

«Ortanın solundaki arkadaşlar» ının istedikleri her şeye evet diyen Feyzioğlu, «ortanın solu» denmeden yürütülecek «ortanın solu politikası» nı kimlerle yürüteceğini gayet iyi açıkladı. Feyzioğlu, ilk hükûmet programında da ortanın solunu savunmuştu, fakat o zaman «bu görüşleri ılımlı bulan ve CHP devletçiliğinin mutlaka bir sosyalist zemine çekilmesini isteyen YÖN'de ağır hücumlara uğramış» idi. Şimdi «kıvançla» görmekteydi ki bütün CHP'liler «partinin sosyalist olmadığını» söylemekteydi. Feyzioğlu, haklı çıkmıştı!

İlk hükûmetin Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu, o zamanlar özel teşebbüsçülüğün aşırı dogmatik partisi AP ile «Atatürk devletçiliğini» uygulamaktaydı. Sonra Alican ile birlikte de uyguladı. Bu da yetmeyince, yeniden AP ile Atatürk Devletçiliği yapmak istedi, İnönü buna karşı çıkınca, kabine dışı kaldı. Feyzioğlu şimdi, Plânı ve Plânın öngördüğü reformları kuşa çeviren bu dönem devletçiliğini övmektedir! Ve CHP içindeki aslında AP de olması gereken kişilerle partinin ilkelerini samimiyet ve cesaretle savunan kişilerin aynı görüşte olduklarını, tam bir tesanüt içinde «ortanın solu politikası» nı uygulayacaklarını ileri sürmektedir. Feyzioğlu'nun kendi ifadesiyle tek günahı budur: «Sâdece bir tek günah işlediği için, sâdece bu partide hem şu arkadaşıma, hem bu arkadaşıma yer vardır dediği için sâdece birbirimizi iterek, sağa sola doğru parça parça dağılmıyalım, ileri doğru tesanüt içinde hamle yapalım dediği için, bu arkadaşa tehlîçi diye yan bakılacak... Bu olmaz arkadaşlar...

Benim günahım bu! Bu bir günahsa, ben bu günahın kefaretini *sağdan ve soldan* uğrayacağım hücumlarla ödemeye hazırım. CHP'nin tesanüdü için, güçlü kalması için çalışmaya devam edeceğim».

Ne var ki, gericilerle bile ilerici politika yapabileceğini iddia eden tesanütçü Feyzoğlu, yıllar boyu yakın arkadaşlık ettiği, inanmış CHP'li Bülent Ecevit'te tesanüdü bozucu bir çamur atmaktan kendini alamadı: Amerika'ya çatan Ecevit'in neden Rusya'ya da çatmadığını —ihtimal Akis dergisinden gelen işaretin câzibesine kapılarak—, şüpheler yaratacak bir eda ile sordu. Ecevit, «Rus tehlikesi okul kitaplarında bile yazıyor. Ama ötekisi yazılı değil» diyerek, *bu orta yol demagojisini* çabuk bitirdi.

Feyzioğlu'dan sonra sıra ortanın ortasının en ağır topu Aksala' geldi. Aksal, orta yolculuğun, Feyzioğlu'dan çok daha fazla CHP sağ cenahının hoşuna gidecek bir savunmasını yaptı: «Türkiyede Türkiyenin şartları içinde politika yapıyoruz Bu ba-

kımdan siyasî hayatta uzlaştırıcı hal çareleri ileri sürenleri oportünistlikle itham etmek, bunu prensiplerden fedakârlık ve tâviz şeklinde mânalandırmak, demokrasinin dayandığı uzlaşma müessesesini inkâr etmek olduğu kadar, ameli zaruretleri, nazariyelere feda etmek hayal ile hakikati birbirine karıştırmak olur. Değerli bir arkadaşımızın belirttiği gibi, oportünizm ile siyasî oportuniteyi birbirine karıştırmak, Batıdaki demokratik gelişmenin başarı sebeplerini anlamamak olur. Bu anlayışta birleşirsek, aramızda gerçek fikir birliğini de, gerçek tesanüdü de sağlamak güç değildir.»

«Aynı zamanda ve aynı kararlılıkla, hem AP'ye ve hem de TİP'e karşı savaşmak zorundayız» diyen Aksal, ortanın solundakilere de, orta yolcu liderliğin imkân verdiği en sert dille çattı: «İçimizde AP'nin güttüğü politikayı ve tatbik ettiği metodları benimseyerek netice alabileceğimizi sananlar olursa çok aldanırlar. Ama, aynı şekilde, ideolojilerinin ve politikalarının temeli sınıf mücadelesine dayanan, gerçek adını ve hüviyetini şimdilik saklamaya çalışan TİP'in savunduğu fikirleri benimsemek veya onların savunduğu fikirlere daha çok yakınlaşmak suretiyle güç kazanacağımızı sananlar olursa —ki içimizde böylelerinin olduğunu kabul etmiyorum— daha büyük gaflet içine düşmüş olacaklardır.».

CHP'nin üç ağır topundan gelen, fakat CHP'yi yıllar boyu eritmekten başka sonuç vermeyen bu orta yolculuk taarruzu ve kulisteki İsmet Paşa'ya kadar intikal ettirilen «gizli maksatlar, tesanüdü bozucu davranışlar» iddiaları karşısında hareketlerinin anlamını vuzuha kavuşturmak için Ecevit, tekrar söz almak zorunda kaldı. İnançlı bir konuşma yaptı. «Partiyi sosyalist yapmak, altıoka yedinci ok takmak, tesanüdü bozucu davranışlarda bulunmak» suçlamalarını cevaplandırdı. Anlattı ki mesele, CHP'nin oklarına bir yenisini eklemek değil, altıok'a gerçek rengini vermektir. Ecevit, bu arada «ortanın solu» deyiminden neden korkulduğunu da anlayamadığını belirtti. Ferda Güley'in söylediği gibi, «Ortanın solu» deyimi, gemileri yakarak, bir daha geriye dönüş ihtimali olmadan, ilerici yola atılmak demekti. Bir deyimden fena halde ürkenler, ricat yollarının kapanmasından mı ürküyorlardı? Meselenin can noktası buradaydı.

Tartışma da «önce tesanüt» diyenler ile «önce açıklık ve samimiyet» diyenler arasındaydı.

YÖN baskıya girerken, «tesanüt - samimiyet» çekişmesini bir sonuca bağlamak için İnönü konuşacaktı. Fakat yanılma payını göze alarak, İnönü'nün, Gülekçileri belki biraz hırpalamakla beraber, «tesanüt içinde ilericilik» görüşünü savunacağı söylenebilir. Yalnız tesanüt içinde ilericilik görüşünün, samimiyetten uzak formülü bir yenilik ve özlenen bir açıklık getirmeyeceği âşikârdır.

Bu arada ortaya çıkan bir gerçek, seçim ertesi bekleyişinin ve Seçim Kanunu çekişmelerinin yarattığı ilericiler yakınlaşmasının artık son bulma yolunda olduğudur. CHP, TİP'ten ayrıldığını, AP'den olan ayrılıklarından daha büyük bir şiddetle belirtme eğilimien kapılmıştır. TİP de, CHP'yi, «antiemperyalist savaşta ve ilerici hareketlerde ciddiyetsizlik» ile suçlamaya başlamıştır. AP ile öteki iç ve dış çıkar çevrelerini pek sevindiren bu çatışma öyle görünür ki, önlenemiyecektir. Emperyalizm ve AP, ne kadar sevinseler, haklarıdır.

siyasi notlar

Öğretmenler Federasyonu Kongresi

Adalet Partisi, Atatürkçü bütün örgütleri ele geçirme çabası içindedir. Fakat hiç bir zaman ele geçiremiyeceği örgütler varsa, onlar da öğretmeelnrin kurdukları Federasyon ve Sendikadır. Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonunun Gaziantep'te yapılan toplantısından önce AP müteahhitlerinin basını yaylım ateşine girişti. Federasyon yöneticileri aleyhine meçhul kaynaklardan beslenen iftira kitaplarını parasız dağıttılar. Öğretmenleri sindirmek ve parçalamak için iktidar forsunu fütursuzca kullandılar. Fakat ne yapsalar, Federasyon Genel Kurulunda geri çevrelerin en ufak şansı yoktu. Bu, Türk öğretmeni bakımından büyük bir iftihar ve ümit kaynağıdır.

Gaziantep'te tartışma, geçmiş yıllarda olduğu gibi, ilericiler arasında geçmiştir. En önemli konu da, federasyon ve sendika ilişkileri olmuştur. Yıllardır ümit edilen, federasyonun feshedilip öğretmenlerin güçlü bir sendika etrafında örgütlenmeleriydi. Ne yazık ki, Sendika Kanunu, beklenen kanun olmaktan çok uzaktır. Üstelik, AP iktidarı ile birlikte öğretmenlere karşı müthiş bir baskı ve sindirme kampanyası başlamıştır. Bu durumda, Federasyon ve Sendikanın, sendikayı gittikçe kuvvetlendirecek biçimde omuz omuza yürümeleri, kanımızca en gerçekçi yoldur. Kongrenin, heyecanlı konuşmaları ve sertliklerini bir an önce unutup, ilerici öğretmenler, Sendika ve Federasyonu tam bir âhenk ve işbirliği içinde yürüterek, toplumun öteki kesimlerine örnek olmalıdırlar.

«İkili anlaşmalar»

İkili anlaşmaları, «günün gereklerine göre ayarlama» temaslarında, ilk önemli anlaşmazlığın Amerikan üslerinin alanı konusunda çıktığı belirtilmektedir. ABD, tapusuz Hazine arazisi kullanan toprak ağaları gibi, üslerin işgal ettiği alanı geniş gösterme eğilimindedir. Türk Hükümetinin kayıtları ise, üs alanlarını daha dar göstermektedir. Söylendiğine göre Hart, «arazi ihtilâfı» na bir çözüm yolu bulmak üzere Washington'a gitmiştir.

Ne var ki, değil ikili anlaşmaların bunun gibi çok önemli meselelerini, suç işleyen Amerikalıların o sırada görevde mi, görev dışında mı olduklarının tesbitinin Türk mahkemelerinin yetkisinde olması tarzında mâsum bir isteği bile yıllar boyu süren müzakerelere rağmen, sonuçlandırabilmiş değiliz. Temaslar, müzakereler bir aldatmacadan ibarettir. Anayasamıza aykırı ikili anlaşmaları kendimiz cesaretle alıp feshedebiliyor muyuz, feshedemiyor muyuz? Mesele buradadır.

Petrol oyunları

Yüzeydeki siyasî çatışmalar süredursun, petrol işleri, maden işleri yürümektedir. Petrol alanında, yapılanlar yıkılmaktadır. TPAO'nun yeni satış istasyonları kurarak yabancı şirketlerle rekabete geçmesi, Başbakanlığın bir tamimi ile engellenmiştir. Gidişin yönünü göstermek bakımından daha önemli bir şey, Türkiye Petrollerinin satış kısmının başına, yabancı petrol şirketlerine Petrol Ofis'in sırlarını aktarması dolayısiyle hakkında kovuşturma yapılan Melih Ataman'ın getirilmesidir! Petrol Ofis ile birleşme kanunu yabancı şirketler tarafından engellenen, petrol satış istasyonu açması yasaklanan TPAO, yabancı şirket ajanlığı ile suçlanan bir satış şefinin yönetiminde, Türkiye'de millî petrol satacaktır!.

KENDİ KENDİMİZE

«Türkiye İşçi Partisinin içinde bulunduğu şartlar gözönüne alınarak tenkitler yapılmasında, gerçekçi çözüm yolları gösterilmesinde yarar vardır. Hiç kimse Türkiye İşçi Partisi tenkit edilemez gibi saçma bir fikir ileri sürmemektedir. Türkiye İşçi Partisi sosyalist hareketin tabu'su değildir, ama birtakım sorumsuz kişilerin, yüzde bilmemkaçlık sözde sosyalistlerin üzerine fikir yürüteceği tenkit edeceği bir örgüt de değildir. Bu bakımdan bugün gerçekten uyanık, ilerici devrimci bir okuyucu kitlesine sahip YÖN'ün sütunlarını «Türkiye İşçi Partisini ve dolayısıyla yurdumuzda hakikaten güçlü bir gelişme gösteren sosyalist hareketi baltalayıcı, oportünist, tutucu - yazıların» meydanı haline getirmesinde fayda görmemekteyim.»

Yukarıdaki satırlar YÖN'ün geen sayısında Okuyucu Mektupları köşesinde yayınlanmıştır. TİP Ankara İl Gençlik Kolu Başkanı Atillâ Sarp'ın kaleminden çıkmıştır. Ben de bu konuya değinirken Atillâ Sarp'ın endişelerini yazımın baş tarafına koyarak söze başlamak dileğindeyim.. Çünkü önce şöyle bir soruyu hepinize yöneltmek isterim:

«Sosyalistler kendi aralarında konuşup gerçekleri araştırabilecek düzeye varmışlar mıdır? Yoksa bencillik, seviyesizlik, bilgisizlik yüzünden, ya da başka nedenlerle, konuşmalar yozlaşıp karşılıklı suçlamalara ve sen-ben hikâyelerine dönecek midir?»

Ne yalan söyliyeyim, şüpheliyim bu konuda. Bunun içindir ki arkadaşım Doğan Avcıoğlu Yön sayfalarında Türkiyedeki sosyalist akım konusunda elbirliğiyle bir araştırma ve yazışma fikrini ortaya attığı zaman tereddüt ettim. Türkiyede sosyalist akım gittikçe, daha sıhhatli bir yapıya kavuşmak, ve memleketin gerçeklerine oturmak için durmadan düşünce çabası sarfetmek zorundadır. Başka türlü doğru yolu bulmak imkânı var mıdır? İşi Partisi kurulalı beş yıl ve iki seçim geçmiştir: Konuşmak ve tartışmak vakti gelmemiş midir?

Bakınız genç arkadaşımız Atillâ Sarp'ın yukarıya aldığımız satırlarındaki «Türkiye İşçi Partisi (......) yüzde bilmem kaçlık sosyalistlerin üzerine fikir yürüteceği, tenkit edeceği bir örgüt değildir» sözünü ele alalım. Bize kalırsa, Türkiye İşçi Partisi yalnız yüzde bilmemkaçlık sosyalistlerin değil, bu memleketin sosyalist olmıyan bütün insanlarının tenkit edeceği ve üzerinde fikir yürüteceği bir örgüttür. Çünkü Türkiye İşçi Partisi bu memleketin partisidir, hepimizin partisidir. Her vatandaşa kendi varlığı üstünde bir pay, bir hak tanımalıdır. Ve bu şuur, Türkiye İşçi Partisinin bütün üyelerinde kökleşmelidir. Her vatandaştan sosyalist olmayı bekliye bilir miyiz? Ya da beklemek doğru mudur? Bırakınız Türkiye İşçi Partisinin durumunu, en sert sosyalizmin yürürlüğe girdiği ülkelerde bile her vatandaştan sosyalist olması beklenmez. Vatandaşları daha yumuşak ölçüler içinde ele almak öncelikle sosyalizmin ilk koşuludur.

Türkiye İşçi PPartisini itham etmiyen, suçlamıyan, Türkiye İşçi Partisine çamur atmıyan kişilerin tenkitleri makbuldür. Bugün Türkiye İşçi Partisine en seviyesiz hücumlar yapılmaktadır, alçakcasına hücumlar yapılmaktadır. Bu hücumları göğüslemek, bu hücumlara lâyık oldukları cevapları vermek, Türkiye'de her sosyalistin görevidir. Ama Türkiye'de sosyalist hareketi bir tehlikeli katılıktan kurtarmak vakti de gelmiştir. O da şudur: Şimdilik bir yanda İşçi Partisine en bayağı yalanlarla hücum edenler vardır, öte yanda belki de bu hücumların yarattığı dayanışmayla İşçi Partisine toz kondurmayanlar vardır. Bu ortamda konuşmak ve Türk sosyalizminin artık tartışılması gereken meselelerini yazıya ve yayına vurmak imkânı zorlaşmaktadır. Eğer bu ortam sürerse Türkiye'de toplumculuğun kısırlaşması ve kuruması tehlikesi doğar.

Şu halde Yön'ün açtığı tartışma ortamını iki biçimde ele alabiliriz: Ya bu davranış sözde sosyalistlerin sosyalizmi baltalayıcı, oportünist ve tutucu girişi midir; ya da bu davranış sosyalist olsun olmasın bu memleket insanının iyi niyetli tenkitleri ve fikirleridir. Eğer meseleyi bu ikinci biçimde ele alırsak, konuşulacak ve yazılacak olanlar, Türkiye sosyalizmine sıhhatli bir nefes getirir. Sosyalist saflar arasında sıklaşmayı, arkadaşlığı, yakınlaşmayı sağlar. İnsanlar konuşarak birbirlerinden uzaklaşabilirler; ama yakınlaşabilirler de... Yakınlaşmak için konuşanların yüzde kaç sosyalist olduklarını unutmaları gerekir. Hele yapılmış hizmetler ve fedakârlıklar muhasebesi, kişisel bilânçolar hesaplanmaya başladı mı iş tatsız bir çorbaya dönecektir. Öyletine bir tartışma sosyalist ahlâka sığmaz. Kapitalist Babıâli'nin üslûbunda kalır. İnsanlar geri çekilmeli, mantıklarını ve bilgilerini konuşturmalıdırlar.

Şu halde yapıcı olmayı konuşmaların en önde gelen şartlarından biri olarak kabul etmeliyiz. Bayağı dedikodulardan, kısır bencilliklerden, lüzumsuz şüphelerden arınmalıyız... ki amacımıza varalım:

Şimdi yapacağımız işin koşullarını böylece belirttikten sonra meselemizi ortaya koyalım. Bu mesele çeşitli biçimlerde ortaya konabilir. Meselâ denebilir ki: İşçi Partisi acaba memlekette sosyalizm eğiliminde var olan potansieli gereği gibi emebildi mi?

Enliliğine ve genişliğine tartışabileceğimiz konulardır bunlar. Seçim sonuçlarının incelenmesinde, ve İşçi Partili arkadaşlarımızın gözlemlerinde bir gerçek beliriyor: 1965 seçimleri ile 1966 seçimlerinin rakamları karşılaştırıldığında Türkiye İşçi Partisinin olumlu yoldaki başarısı büyütülemez. Oysa memlekette gittikçe gelişen bir potansiel olduğunu kabul etmek gerekir. Bu potansiel şu nedenlerle doğmaktadır:

1 — Halkın sefaleti, memleket dâvalarının bir türlü çözümlenememesi, denenmiş olanların dışında bir siyasi parti fikirine ağırlığını koymaktadır.

2 — Türkiye'nin en etkili ve yüksek tirajlı yayın organlarında toplumculuk yönünde yatırım yapılmaktadır. Bu yayınların yarattığı sonuç şudur: Türkiye İşçi Partisi örgüt kurmak için Anadolunun bir köşesine vardığı zaman, toplumculuğun kendisinden önce oraya vardığını, örgütlenmede öncü rolünü oynayacak vatandaşların bulunduğunu görmektedir.

3 — Dünyanın gidişi çağımızın akımı olan toplumculuğun kefesine ağırlığını koymaktadır. Bu ağırlık çeşitli biçimlerde duyurmaktadır gücünü...

Bu gelişmeyi veya yaratılan potansiyelin ölçüsünü gözümüzde büyütecek değiliz. Ama hem İşçi Partisi dışında eklenlerin ve hem de İşçi Partisinin kendi çalışmasıyla ektiklerinin sonucunun pek parlak görünmediği konusunda birleşmek, gerçekçi olmaktır. Bu gerçekcilik de akla yukarıdaki soruyu getirir: Acaba yerine oturmıyan şey nedir?

Meselâ Türkiye'de 1,5 milyon civarında esnaf olduğu tespit edilmiştir. Bu tabaka, Adalet Partisinin dinamik seçmeni sayılmaktadır. 1,5 milyon esnafın 500.000'i üretici iş yapmakta, geriye kalan bir milyon aracılıkla geçinmektedir. Bütün sosyalist hareketlerin üzerinde önemle durduğu esnafa karşı İşçi Partisinin tutumu ne tepki yaratmaktadır?

Ve meselâ hem Millî Kurtuluş Savaşı ve hem de proleterya - burjuva mücadelesi içinde bulunan bir sosyalist akım «Millî Kurtuluş Savaşını yürütmek zorundayız» dediği zaman hangi çevrelerde olumlu yankı bulmaktadır?

Bu ikinci soruya cevap bulmak için önce çağımızdaki Millî Kurtuluş Savaşının anlamını ortaya koymak gerekir. Türkiye, Atatürk yönetiminde Millî Kurtuluş Savaşını yürüttü. Şimdi iktisadî açıdan bir savaş vermektedir. Daha açık deyişle kapitalist emperyalizme, yeni sömürgeciliğe karşı mücadele etmektedir. Yeni sömürgecilik, iktisadî bir kavramdır. Yeni sömürgeciliği veya kapitalizmin emperyalizmini, iyice kavrayabilmek iktisadî anlamda bir kavrayışı da gerektirmekdir. Bu da yeterli değildir. Bu iktisadî kavrayışı, milliyetçilik açısına oturtmak gerekir. Şu halde Millî Kurtuluş Savaşı dediğimiz zaman öncelikle zinde kuvvetlerin, memurların, subayların, öğretmenlerin, üniversite gençliğinin, aydınların ses vermesi tabiidir. Eğer sosyalizm mücadelesinde emperyalizme karşı savaşa öncelik veriyorsak geniş cepheyi kabul etmek, bu geniş cephe içinde gerekli yeri almak zorunda değil miyiz?

Bütün bu gerçekleri gözden hiç kaçırmadan yürümek, sosyalist hareketin öncülüğünü yapanlar için borçtur. Yüzde bilmem kaç sosyalist olanları da itmemek, ya da sınıfları ve tabakaları doktrindeki yerlerine göre büyük katılıkla ele almamak gerekir. Toplum içindeki kuvvetlerin dengesini hesaplamak zorunluğu vardır. Üstelik bu hesap, sosyalizmin teorisinde ve çeşitli toplumlar içindeki denemelerde varlığını açık - seçik belirtiyorsa büsbütün hesaplamak zorundayız. Çeşitli kuvvetleri birleştirecek bir tutum almaya; tecrit edilmekten kaçınmaya dik kat edilmelidir. Suçlama ve itham, dünyanın en kolay şeyidir. Sosyalist olmıyanları suçlamaktan çok, sosyalizmin doğruluğunu sosyalist olmıyanlara duyurmaya çalışmalıyız. Daha birleştirici olmak sosyalizmin yozlaşmasına götürmez ille de... Dar açı içinde sert bir mücadele yerine, daha büyük bir açıdan daha olumlu bir mücadeleye kaymak acaba Türkiye'nin şartları için daha gerçek sonuçlar alınmasına götürmez mi?

Fikir yönünden kısırlık, hiç şüphemiz olmasın eylem yönünden kısırlık getirir. Türkiye'de bugün sosyalistlerin yaptığı, Türkiye'ye aşılanmış kapitalist - komprador düzenini ortaya koymak, çürüklüklerini belirtmek, mekanizmayı açıklamaktır. Ama Türkiye'de sosyalizmin yürüyeceği yol ve tutacağı usul konusunda yazılarımız zengin değildir. Öyle sanıyoruz ki o kesime de gelinmiştir artık. Bugün parlamentoda grupu olan bir sosyalist partisi var Türkiye'de... Ve önümüzdeki üç yıl içinde meselelerimizi daha kesinlikle ortaya koymak zorundayız. Çünkü üç yıl sonra sosyalistler seçimde Millî Bakıyeyi bulmayabilirler... Üç yıl o kadar kısa, ve politika hayatı öyle süprizlerle dolu ki!

İlhan Selçuk

AP'de neler oluyor?

Bu haftanın başında, uzun süredir bir türlü çoğunluğu sağlanamıyan AP Grubu, Genel Başkan Süleyman Demirel ve Bakanlarının da katılmasıyla çoğunluk sağladı ve bundan sonra da hiç benlenilmeyen bazı gelişmeler peşpeşine ortaya çıktı.

AP Grup yöneticileri, haftalar vardı ki, Grup Yönetim Kurulu Başkanlığına verilmiş olan bir genel görüşme önergesi dolayısıyla, grubun çoğunluk sağlamasına engel oluyor, önergeyi veren Naşit Sarıcayı, önergesini geri almaya zorluyorlardı. Ancak bu haftanın başında, Sarıcanın Grup Yönetim Kuruluna verdiği önergenin geri alınması yolundaki baskıları sonuç verdi ve Sarıca, önergesini geri alacağını söyledi. AP Yöneticilerini tedirgin eden önerge, AP nin seçimlerden sonraki politikasının gözden geçirilmesi ve parlâmento çalışmalarının düzenlenmesi yolundaydı. Yâni tıpkı CHP Grupunda haftalardan beri görüşülen önergenin bir benzeri.

Gündemin ilk maddeside yer alan bu önergenin geri alınması fırsatını yaratacak olan toplantı başladığında, Ahmet Mustafaoğlu adlı milletvekilinin gündem dışı söz istediği görüldü. Mustafaoğlu, 10 milyon liralık bir maden yolsuzluğunu açıklayacağını söylüyordu. Bu açık istek karşısında pek tabiî ki Mustafaoğluna söz vermemek olmazdı. Mustafaoğlu, Rasih ve İhsan Maden Limited Şirketi adındaki bir maden firmasının Enerji Bakanlığı ile birlikte adı karışan bir takım yolsuzlukları ortaya döküyordu. Mustafaoğlunun anlattıklarını, Başbakan Demirelden çok, renkten renge girerek Enerji Bakanı İbrahim Deriner ve yüzünün normal rengi kara sarı olduğu için, değişiklikleri pek belli olmayan Mehmet Turgut ilgiyle izlediler.

Mustafaoğlu, Maden Dairesi ile, Enerji Bakanlığı ile sıkı fıkı olan Rasih İhsan Şirketinin, Kozlucada almış olduğu bir maden imtiyazı etrafında yaptığı çeşitli yolsuzluklara rağmen ne manevralar çevirdiğini uzun uzun anlattı.
(Bu konuda bakınız YÖN. Sayı: 168 - S. 4.)

Mustafaoğlu, elinde daha böyle bir hayli dosya olduğunu, ilerde bunları da gruba getireceğini söylüyordu. Grupta, Süleyman Bey çevresine karşı alerjisi olanlar, Ahmet Mustafaoğlunu hararetle tebrik ettiler.

Demirel ve çevresi, bu tenkidleri sabırla dinlediler. Sonra sıra gündeme geldi ve Naşit Sarıca, gündemin ilk maddesini teşkil eden genel görüşme önergesini geri aldığını söyledi. Grup yöneticileri ve hükûmet erkânı da böylece geniş bir nefes aldılar. Ne var ki, arka sıralarda oturan Edirne Milletvekili Nazmi Özoğul'un sesi duyuldu. Özoğul, «Ben önergeyi tekabbül ediyorum» diyordu. İç tüzük ise gayet açıktı, geri alınan bir önerge, bir başkası tarafından tekabbül edilebilirdi ve edilince de gündemde kalır, görüşülürdü. Nitekim öyle oldu. Demirel ve Bakanları ile taraftarları kısa bir şaşkınlık geçirdikten sonra, nasıl olsa görüşmeler sonunda oylamada reddedilir diye bir kere daha beklemeye başladılar. Önerge üstündeki görüşmeler kısa sürdü ve oylamaya geçildi. Oylamaya geçildikten sonra da hayretle görüldü ki, hükûmet ve grup yöneticileriyle birlikte oy verenlerin tümü sadece 39 kişidir. Genel görüşmenin açılmasını isteyenler ise 48...

Grup Başkan vekili toplantıyı açarken müzakere çoğunluğu olduğunu da söylediği için, oylama sonunda çıkan oyların bir karar almaya yetmeyeceği gerekçesini de ileri süremediğinden, AP grubunda hiç beklenmeyen bir sırada bir genel görüşme açılması kararlaştırılmış oldu. İlk şaşkınlık anından sonra, çıplak tepesi hayli kızarmış olan Başbakan Demirel kürsüye geldi ve kendisinin de genel görüşmenin açılmasından yana olduğunu belirtti. Hükûmet olarak verilmeyecek hesaplar yoktu... Ama bunları söylerken keyfi de hayli kaçıktı...

AP grubundaki bu beklenilmeyen gelişmenin bir de perde gerisi vardır ve bugünlere kadar gün yüzüne çıkmamıştır. Bu perde gerisi de şudur:

AP içinde Saadettin Bilgiç'in temsil ettiği bazen Demirel'le şike yaptığı havasını da veren muhalefet grubunun dışında, başka bir takım «gayri memnunlar» vardır. Gidişten üzüntülüdürler, huzursuzdurlar ve bu gidişe bir yerde «dur» denmesini istemektedirler. Bunlar belli başlı iki grup halinde faaliyet göstermektedirler. Birinci Grup eski DP yakınları çevresidir ki, bunlar son zamanlarda Süleyman Demirelin' başına buyruk gidişinden endişelidirler, çok uzun vadeli bir takım çalışmalarla, sonbaharda yapılacak kurultay için Dışişleri Bakanı Çağlayangil etrafında toplanmaktadırlar. Neriman Ağaoğlu, Melâhat Gedik, Nilüfer Gürsoy, Cafer Tayyar, Ahmet Dallı, Abbas Çetin, Adnan Akarca, Adnan Akın, Ali Esat Birol, Erol Yılmaz Akçal, Turgut Toker, İsmail Hakkı Tekinel, Muhittin Güven, Kevni Nedimoğlu, Mesuz Erez, Mithat Dülge, Muammer Baykan, Seyfi Kurtbek, Yüksel Menderes bu takımdandır.

Bunların dışında ve son haftalarda asıl faal olan bir başka ve mütevazi istekli grup ise, İzmir Milletvekili Şükrü Akkan, Ertuğrul Akça, İsmail Hakkı Yıldırım, Önal Şakar gibi milletvekillerinin dirije ettiği gruptur ki, bunlar köklü bir kabine ıslahatının peşinde koşmaktadırlar. Eski DP nin yaylacılarının havasını taşıyan, Demirelin gruba gereği kadar önem vermediğini söyliyen bu grubun haftanın ilk günü İsmail Hakkı Yıldırımın evinde yaptığı toplantıya 94 AP li senatör ve milletvekilinin katılmış olması, daha önce Şükrü Akkan'ın evinde yapılan bir toplantıda ise 130 isim tesbit edilmiş olması ve bunların AP içindeki Bilgiç ekibinden dikkatle uzak kalma çabaları önemlidir. Görünüşte pek büyük istekleri yokmuş gibi ortaya çıkan bu grubun, büyük kongre arifesine kadar, fazla sert tenkidlere girişmeden kabineyi ele geçirmek istemesi, daha sonra ise, Demirel karşı koyarsa kongrede Demirel'e bile karşı çıkma eğilimi ise, AP içindeki son gelişmelerin tipik bir başlangıcıdır. Demirel, kongre arifesinde ya bu grupla birleşmek ve bunları tâvizler vererek yanına almak, ya da karşılarına çıkıp mücadele etmek durumunda kalacağı için, önümüzdeki günler, özellikle ve genel görüşmelerin başlayacağı Salı günü, AP bakımından hayli önemlidir.

GELECEK SAYI
GÖRÜNMEYEN İŞGAL
Yazan:
Prof. Dr. Cahit Tanyol

Coco - Cola meselesi

«Bulgaristan'da bile Coca-Cola var» diyorlar ve Coca-Cola'ya karşı çıkılmasını alayla karşılıyorlar. Halbuki Coca-Cola, Bulgaristan'da döviz getiren turistlere bir ufak konfordan ibaret. Türkiye'de ise, meyva sularımızın aleyhine olarak, iç pazara yönelmiş, döviz götüren bir zehir.

Kapitalist Yunanistan bunun farkındadır. Farkında olduğu için de, Uluslararası Gıda İşçileri Federasyonunun Haziran 1966 tarihli bülteninde şu haber yer almaktadır:

«Tarım kooperatifleri, Coca-Cola'nın transit olarak geçmesine karşı koyuyorlar.

Hükûmetin, Coca-Cola ithaline müsaade etmesi üzerine, çeşitli Yunan tarım kooperatifleri, yerli meyva suyu satışına rekabet ettiği gerekçesiyle, bu müsaadeye karşı cephe almışlardır. Ayrıca, bu müsaadenin, Yunan Ticaret Bakanlığının daha önce benimsediği bir karara aykırı düştüğü, kararın memleketin tarım ekonomisini hayati bir şekilde etkileyeceği, çünkü meyva suları sanayiinin 100 milyon drahmilik bir sermaye ile meyva fazlasını kullanan en verimli işkollarından birini teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Şimdiki halde, kooperatifler, Coca-Cola'nın transit olarak dahi Yunanistandan geçmesinin yasaklanmasını istemişlerdir».

Biz ise tam bir gaflet içinde Coca-Cola fabrikaları kurmaktayız!

Mustafa Ok
«Kazanabiliriz»

seçim tablosu

CHP'ye verilecek yön tartışmalarında Mustafa Ok, ilgi çekici bir mukayese yaptı. Ok'a göre, Anayasa oylamasında, tutucu güçler, kırmızı oy verilmesi için her türlü çabayı göstermişlerdi, fakat buna rağmen beyaz oy ağır basmıştı. Ok, ilerici - lâik ve reformcu cephenin bu oyları kazanabileceğini ileri sürmektedir. Yalnız iktidar yolunu bir an önce açabilmek için bir kısım AP oylarının, Anayasanın kabulünde «evet» olarak kullanıldığı muhakkaktır. Ok'un tezi kendi ifadesiyle şöyledir:

«Seçim sloganlarımızı bir daha hatırlayalım. Beş esaslı slogan kullanmıştık. Sosyal adalet, Sosyal güvenlik, Toprak reformu, Millî petrol, Plânlı ekonomi ve nihayet bunların ve diğer bazı hususların fikir çatısını ifade etmek için «Ortanın Solu» terimini kullandık.

Buna mukabil Adalet Partisi bize karşı Dinsizlik ve Komünistlik isnat ve iftirası ile harekete geçti. Bir üstünlük sağladı ve seçimleri kazandı. Sonradan yapılan resmî ve gayri resmî eleştirmelerde «Ortanın Solu» suçlu görüldü. Bu durumu böylece hatırımızda tutalım.

Şimdi de 1961 Anayasasının oylaması meselesi üzerinde kısaca duralım. Yukarda saydığımız sloganlar ve seçim bildirgemize aldığımız fikirler esas itibariyle Anayasamızda da mevcuttur. O halde seçimlerde takip ettiğimiz fikirler bütünü ile tamamen Anayasamızdaki fikir ve görüşlerin aynidir. Anayasa oylamasını bilen bir insan olarak arzediyorum. Çünkü Ankaradaki Umum Müdüründen, kasabalardaki ziraat memurlarına kadar, radyolardaki konuşma ve spotlardan, uçakla atılan dövizlere kadar bütün faaliyetleri Komite adına ben plânlamış ve kaleme almıştım.

Kısa bir tetkikle, Anayasaya karşı olanların, o zaman kullandıkları taktik ve sloganların 1965 ve 1966 seçimlerinde bize karşı kullanılanlarla ayni olduğu hayretle görülecektir. Meselâ Anayasanın Sosyal Devlet ilkesini almışlar, sosyal kelimesinden sosyalizme intikal ederek Anayasanın sosyalizmi, komünizmi getireceğini söylemişler ve onu kötülemişlerdir. «Mister Feferandum» menfi sloganının bize ciddi sıkıntılar çıkardığını hatırlıyorum. «Hayır de, hayır bul» ve nihayet «Rabbiyesir velâ tüassir Rabbitemin bilhayır» sloganları oldukça etkili kullanılmıştır. Anayasa oylaması devresinde, Avrupa bankalarından 200 milyon Türk lirasının çekilerek Türkiyeye sokulduğunu istihbar etmiştik. Karşı mücadele, 1965 ve 1966 seçimlerindeki metod ve vüs'atla yürütülmüştü. Oylama sonunda 3 milyon 933 bin 944 kırmızı oyun çıktığı görüldü. Buna mukabil beyaz oy miktarı 6.348.092 idi. Sosyal Devlet, Sosyal Adalet Anayasamızda vardı, Sosyal Güvenlik vardı, Toprak Reformu, Millî Petrol ve Plânlı Ekonomi vardı. Anayasamızın getirdiği yeni düzeni her türlü menfi propagandaya rağmen 6.5 milyon vatandaşımız benimsemiştir. Hem de bu bir Anayasa düzeni idi. Anayasayı değiştirmenin, iktidardaki partiyi değiştirmekten güç olduğu elbette biliniyordu. Bu bilinçli ilerici bir davranış idi. **Anayasa oylaması bir bakıma Türkiye'deki ilerici, lâik ve refomcu cephe ile tutucu - mukaddesatçı ve liberal ekonomici cephenin gerçek güçlerini ortaya koymuştur. Eğer ilerici devrimci ve reformcu cephenin reylerini saflarımızda toplıyamıyorsak bunun günahını kendimizde aramalıyız. Devrimci ve reformcu tutumumuzun samimiyetine inandırdığımız gün, bu reylerin bize ait olduğunu göreceğiz.** Oy potansiyeli bakımından ilerici cephenin daha şanslı durumda olduğu açıktır. Bu değerlendirmemizin doğruluğunu ortaya koymak için, müsaade ederseniz, tahlilimizi meselâ 5 Haziran Senato seçimlerinin yapıldığı vilâyetler üzerinde biraz daha derinleştirelim.

Vilâyet	Anayasaya kırmızı oy	1961 Seçimi	1962 Seçimi	1966 Seçimi
Bursa	161.151	188.362	185.515	152.612
Denizli	81.774	92.355	86.887	77.103
Diyarbakır	36.139	23.401	31.936	43.432
Elâzığ	33.203	35.909	38.111	36.860
Gümüşane	36.834	23.225	32.983	38.479
Maraş	58.825	65.069	55.640	41.426
Niğde	47.536	32.912	47.080	49.700
Sakarya	74.632	51.242	71.625	65.510

23 vilâyette kırmızı oy toplamı ile AP'nin muhtelif seçimlerde aldığı oy miktarlarını, İstanbul vilâyetini katmadan, mukayese edelim:

Kırmızı oy: 1.270.680, 1961 seçimi: 1.173.793, 1965 seçimi: 1.607.315, 1966 seçimi: 1.459.040.

Kullandığımız sloganlar ayni ile Anayasamızda mevcuttu. Esasen o da oylama sırasında sol Anayasa olarak suçlanmıştı. Buna rağmen beyaz oy miktarı kırmızı oy'a nazaran 2.3 milyon fazla idi.»

Sahil yağması

Almanya'daki işçilerden sonra, en güvendiğimiz döviz kaynağı, sahil satışları ile takviyeli turizm gelirleridir. Yardım veren ülkelerin temsilcileri, gazetelerimizin yazdığı üzere, bu yolda kanunî değişiklikleri yapmak, ya da sahil kapatan yabancı firmalara milletlerarası garanti vermek üzere bizi zorlamaktadırlar.

Bu yabancı firmaların en sükselilerinden biri, «Akdeniz Kulübü» dür. Yıllardır gazetelerde bu kulübün Türkiye'de sahil köyleri kuracağı yazılır. Ama bundan esas kazanacak olanın, sahillerimizin Türk halkına kapanmasının yanı sıra, bu kapitalist şirket olduğu yazılmaz. Bu sebeple, sosyal turizm iddiasındaki bu kapitalist şirket hakkında biraz bilgi vermeyi yararlı bulduk.

Kulübün cirosu 1950'de 5 milyon iken, 1965'te 890 milyon franka çıkmıştır. 1950'de tek bir köye sahip iken, 1965 te 30 köyü vardır. Bu anonim şirketin sermayesi 150 milyon Belçika frankıdır. Sermayenin yüzde 37'si yöneticilerinin ve bu arada «Camping Kralı» Gilbert Trigano'nun elindedir. Edmond de Rothscild grubuna ait Compagnie Financière de hisselerin yüzde 34'üne sahiptir.

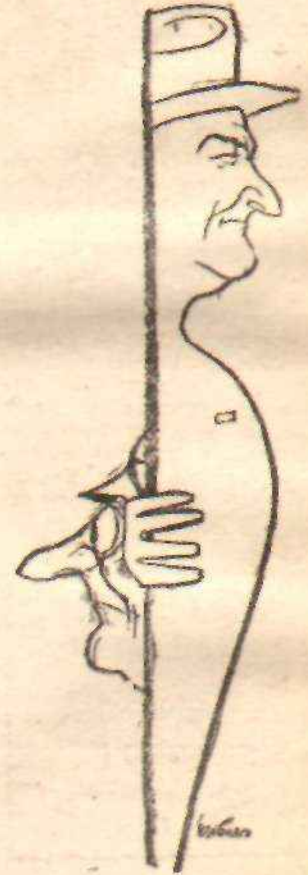
Görüldüğü gibi, Akdeniz sahillerinin yabancı turistler adına kapatılması çok kârlı bir iş haline gelmiştir. Ama bundan sahillerini yağma ettiren ülkeden çok Rothschildler ve benzerleri kazançlı çıkmaktadır.

ABD Bağımsızlık Bildirisi

ABD'nin bağımsızlık savaşının 190. yılı dolayisiyle, TMTF ikinci başkanı Cavit Savcı, ABD İstiklâl Beyannamesinin orijinalinin fotokopisini, bir mesajla birlikte Johnson'a gönderdi. Mesaj, şöyledir:

«Bay Başkan,

İngiliz sömürgelerinin A.B.D. adı altında bir araya gelerek bağımsızlığını dünyaya ilân edişinin 190. yıldönümünde, güçlü bir armağan olacağına inandığımız bağımsızlık bildirinizi sunarken, bağımsızlık savaşı yapan bütün mazlûm ulusların mücadelelerini benimsemeniz dileği ile şahsınızda Türk Yüksek Öğrenim Gençliği adına bütün Ameri-

kan ulusunun bağımsızlık gününü en içten duygularla kutlar, saygılarımı sunarım.»

ABD'nin, «Bir milletin, kendisini diğer bir millete tâbi kılan bağları koparması ve dünya devletleri arasında tabiat kanunlarının ve Cenabı Hakkın *kendisine bahşettiği* bağımsız ve eşit yeri alması gerektiği zaman» diye başlayan bağımsızlık bildirisinde şu sözler vardır: «Daima aynı maksada hizmet eden uzun bir zulmetler ve suiistimaller silsilesi halkı mutlak bir istibdat altında esir durumda tutma amacını açığa vurursa, böyle bir hükümeti atıp, yerine gelecekteki güvenliği koruyacak yeni bir yönetimi getirmek halkın hakkı ve ödevidir. İşte bu sömürgelerin sabırla tahammül ettikleri durum böyledir ve şimdi de eski yönetimlerini değiştirmeye kendilerini zorlayan nedenler bunlardır»

Bu bildiriden Johnson Doktrinine ulaşmak için, Jefferson'un sözlerini tersine çevirmek gerekecektir.

Wolfram işi protesto ediliyor

ABD'nin ünlü tekellerinden olan ve Türk Petro-Kimya sanayiine de göz diken Union Carbide'a wolframın peşkeş çekilmesini, gençlik ve bir kısım sendikacılar protesto ile karşıladılar. TMTF Genel Başkanı Yücel Akıncı ile İkinci Başkanı Cavit Savcı'nın yayınladığı «Petrol meselesinden sonra wolfram meselesine tahammülümüz yoktur» başlıklı *bildiriye Maden-İş*, Lâstik-İş, Yapı-İş, Ağaç-İş, Basın-İş, Bank-İş, Kimya-İş, Tekstil İşçileri, Likat-İş ve Gıda-İş Sendikaları katıldılar.

Bildiri şöyledir:

«Büyük bir üzüntü ile öğrendiğimize göre Etibank ile Union Carbide adında bir Amerikan firması arasında yapılan anlaşma gereğince Uludağ çevresindeki wolfram madenine Amerikan şirketi büyük ölçüde ortak olmuştur.

Ülkemizde bulunan madenlerin bir yandan Türkiyeci ve devrimci unsurlar tarafından millileştirilmesi savunulurken ve de bu konuda fiili mücadele mevcut iken, diğer taraftan son derece değerli bir maden olan wolfram madeninin işletme hakkını Amerikalılara satmaya kalkmak, bu ulusçu ekonomik savaşa ihanet etmek demek olur.

Türkiye'de bugün hemen mevcut bütün ilerici ve devrimci kuruluşlar ve unsurlar tarafından benimsenmiş bulunan madenlerimizin milli*leştirilmesi politikası, yine er* geç bu kuruluşlar ve unsurlar tarafından gerçekleştirilecektir.

Ülkemizde petrol meselesinin mücadelesini millete mal etmiş bulunan Türk yüksek öğretim gençliği olarak, madenlerimizle ilgili her türlü milli mücadeleyi devam ettireceğimizi bildirir, wolfram madeni ile ilgili olarak alınan bu ulus yararına aykırı kararı ve yapılan anlaşmayı protesto eder, bu haklı dâvâmızın karşısına çıkacak her kurum ve şahsı milli menfaatlerimizin hasmı ilân ederiz.»

YÖN'ün milli ilâç kampanyası

Yabancı sermayeli ilâç firmalarına karşı milli ilâç sanayiini koruyan YÖN'ün başlattığı kampanya yürüyor.

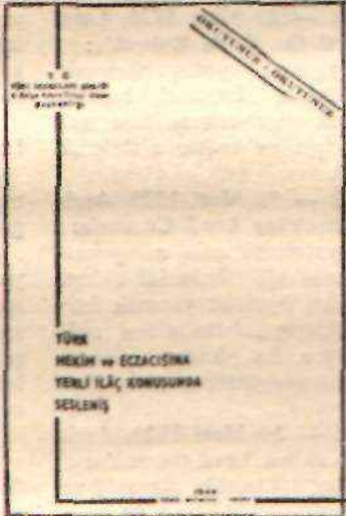
Eczacı Mahmut Akan'ın Başkanlığındaki 4. Bölge Adana Eczacı Odası da ilgi çekici bir broşür yayınlıyarak bu milli dâvada yararlı oldu. Broşürün önsözünde Mahmut Akan şöyle diyor :

«Yabancı sermayeli ilâç tesis[illegible] kuruluşlarından bugüne [illegible] asıl maksada bir adım[illegible]ni yaklaşmamışlardır. Aksine, yerli ilâç sanayiimizın binbir mahrumiyetle hazırlamış oldukları ortamda sür'atle gelişmiş ve yerli müstahzarlarımızın benzerlerini imâl ederek, geniş propagandaları ile onların saf dışı edilmesine bütün gayretlerini teksif etmişlerdir.»

Broşürde bundan sonra Sayın Dr. Cavit Başar'ın YÖN'de yayınlanan «Yabancı İlâç Hayranlığı» başlıklı uyarıcı yazısı iktibas edilmektedir.

Daha sonra, Eczacı Salim Atik, aslında yerli firmaların yabancılardan hattâ üstün durumda bulunduklarını anlatmaktadır : «Yurdumuzda faaliyet gösteren yabancı menşeli ilâç fabrikaları ile yerli fabrikalarımız arasında tesisler bakımından büyük bir fark yoktur, hattâ üstünlük bâzı yerli firmalarımızdadır. Kullanılan personel bakımından da fark yoktur, yabancı firmalar personel kadrolarını yerli firmalarımızdan temin etmişlerdir. İlâç ham maddeleri ve makinalar umumiyetle aynı kaynaklardan temin edilmektedir. Ambalaj malzemelerini her iki grup da yerli kaynaklardan sağlamaktadır...

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun sağladığı imkânlarla kurulmuş olan yabancı ilâç fabrikaları, yıllık kârlarını ve bu fabrikalarda görev alan yabancı uyruklu elemanlar da kazançlarını dilediklerі anda derhal döviz olarak yurt dışına çıkarabilirler. Dış ticaret bilânçosu her yıl açıkla kapanmakta olan yurdumuz için bu durum *üzerinde önemle durulması* gereken bir noktadır. Diğer taraftan Avrupalıların yabancı tıbbi müstahzar için ödenen paraya, (Cehalet Vergisi) demeleri de her zaman kulağımıza küpe olacak değerdedir.»

Adana broşürünün kapağı «Doktorlar göreve!..»

Dr Erdinç Köksal da «Yerli - Yabancı» başlıklı yazısında Türk doktorlarına ve bütün Türklere sesleniyor : «Türk ilâçlarına inanınız!»

Dünyanın bir çok yerlerinde fabrikalar kurmuş olan Boehringer, Organon, Chinoin, Lepetit, Merk USA., Bristol, Parke Davis, Glaxo, Searle, Upjohn, Specia, Asla, Warner, Revensberg, Nativelle ve Farmitalia gibi tanınmış firmalar, Türk ilâç fabrikalarını gördükten bize inandıktan sonra, *müstahzarlarını* kendi adlarına yıllardan beri bizim fabrikalarımızda imâl ettirmek kararını rahatlıkla vermişlerdir...

Muhterem meslekdaşlar,

Mâruf yabancı ilâç uzmanlarının dahi tereddüt etmeden itimadına mazhar olan Türk ilâç tesislerine ve müstahzarlarına güveniniz. Reçete yazacağınız, yerli ya da patentli Türk ilâçlarına ödenecek para, ham madde ve patent ücreti hâricinde yüzde 70 memleketimizde kalacaktır. Senelik 500 milyon liralık ilâç tüketiminde memleketimize kazandıracağınız milyonlarca dolarlık döviz kaleminizin ucundadır.»

Broşürde Türk Eczacılar Birliği I. Bölge İstanbul Eczacı Odasının, Hükûmetten alınmasını istediği tedbirlere de yer verilmektedir :

1 — Yabancı sermayeli fabrikaların çok acele olarak tutumlarını değiştirmeleri is*tenmeli, temin edilmelidir.*

2 — Sorumlu makamlar, yabancı sermayeli fabrikaların kuruluş gayelerine uygun çalışıp çalışmadıklarını ve imzaladıkları anlaşmalara riaye tedip etmediklerini yetkili ve bilgili elemanlar vasıtası ile tetkik ettirmeimalâtına geçmeleri istenmelidirler.

3 — Yabancı Sermayeli İlâç Fabrikalarından ham maddeli, anlaşmalarında bunu vaad ve kabul etmiş, fakat hâlâ yerine getirmemiş olanlardan hesap sorulmalı, yapılacak ham madde imalâtının da hakikaten döviz kazancı sağlayıcı mahiyette olması önceden tahkik ve temin edilmelidir.

4 — Ham madde ithal fiyatları hemen kontrol altına alınmalı, bu mevzuda yetkili ve tecrübeli makamlar olan Sağlık Bakanlığı, Türkiye Eczacılar Birliği Merkez Heyeti ve İthal Malları Fiyat Tescil ve Tetkik Dairesi arasında bir koordinasyon sağlanmalıdır.

5 — Mamûl ilâç fiyatları, bugünkü şartlarla tekrar ve mukayeseli olarak gözden geçirilmeli, bir takım mânasız imtiyazların verilmesinden vazgeçilmeli, formülü aynı müstahzarların yerli veya yabancı aynı fiyatla satılması öngörülmelidir.»

Sağlık Bakanlığı eski Donatım Genel Müdürü Nahit Arda da, bize gönderdiği bir mektupta İsrail'deki yabancı ilâç firmalarının durumunu şöyle anlatıyor : «Yabancı sermayeli ilâç firmaları İsrail'de de var. Yalnız şartları ve faaliyetleri bizdeki gibi soygun esasına dayanmıyor. İsrail'de bir ilâç fabrikası faaliyete geçtikten muayyen *bir müddet sonra*, istihsalinin yüzde 50 kadarını dünya fiyatları ile rekabet ederek ihraç etmesi gerekiyor.»

Bu milli meselenin tamamen gün ışığına çıkarılması ve sonuçlandırılması için bütün satanseverler seferber olmalıdırlar.

POLİTİKA VE ÖTESİ

ATATÜRK YADİGARI MİLLİ BAGIMSIZLIK

1919 da Milli Kurtuluş Savaşmasını yapan subaylar ekibinin, o günün sosyolojik ve ekonomik koşulları altında arınmış ulusal bağımsızlığı gerçekleştirmelerine şaşmamak *elden gelmiyor. İmaparatorluk düzenin*den, milli devlete geçiş fikri özellikle geri bırakılmış bir ülkede hayli zordur, hattâ mümkün değildir. Osmanlı homojen bir toplum değildi. Türlü unsurlardan kurulu idi. Gerçi devleti yönetenler Tür'tü ama kendilerine Osmanlı diyerek öğünürlerdi. Osmanlılarız can veririz, şan alırız» mısraı bu öğünmenin ifadesidir.

Mustafa Kemal Osmanlı öğünmesinin yerine Türk sözünü korken kuru kuruya bir böbürlenmeye gitmiyordu. Gerçekten, milli misak sınırları içinde kendini Türk sayanların su katılmamış, yabancılarla ilişki kurmamış çıkarını ön plâna alıyordu. Bugün «Altaylardan attığımız ok. Alp dağlarını aştı.» diye kabaranlar öte yandan Amerikan çıkarları ile birlikte hareket etmekten, Wolframa varıncaya kadar madenlerimizi yabancılara satmaktan geri durmuyorlar. Bunların Türklüğü de spekülâtif bir Türklüktür. Dindarlıkları gibi, bir aldatmaca ve oyalamacadır.

Sivas'a kadar gelen General Harbord'un ve İstanbul'dan mektuplar yazarak Amerikan mandasını salık verenlerin karşısında Mustafa Kemal direniyor ve şunları söylüyordu:

«— Kendi mevkiini bilen hiç bir devlet, eline tam selahiyet ve hakimiyet almadan, iç ve dış idarelerini düzeltmek ve yürütmek sorumluluğunu kabul edemez.»

Bu da gösteriyor ki, Mustafa Kemal, milli bağımsızlık ilkesini daha 1919'larda ön plânda tutuyormuş. Kimsenin Osmanlı'dan kopan Türkiye'nin kendi kendine yeteceğini düşünmediği bir zamanda, Mustafa Kemal, bunun bilinci içindeymiş. Bir de o yıllarda ve ondan önce Osmanlı Sadrazamlarının, herhangi bir büyük devletin adamı olmakla öğündükleri geleneğini gözönüne alırsanız, milli bağımsızlık ve yabancı etkilerden kurtulma ilkesinin benimsenmesi zorluğunu anlarsınız.

Bunları düşünürken, Mustafa Kemal'in kendisinin de, kuracağı devletin de parası yoktu. Rıfat Hoca, sıkışan Mustafa Kemal'in Etlik sırtlarındaki karargâhına üç beş kuruş getirdiği zaman söylediği söz şu oluyor:

«— Hasladığınız kuru fasulyeye et almayı unutmayın.»

Başkomutan, Türkiye'yi bütün yabancı ilişkilerden kurtarmaya karar verdiği günlerde, fasulyesi etsizdi. Üst yanını siz hayâl edin.

Bugün büyük bir çelişki ile karşı karşıyayız. Amerika'ya yakınlığı açık bir iktidar önünde, Türkiye'nin milli bağımsızlığına kavuşmasını savunurken, bu iktidar halktan oy alarak seçim üstüne seçim kazanmaktır. Bu iktidar belki bir gün halkımız bizim Amerikayla yakın ilişkiler kurmamızı, bize oy vermek suretiyle tasvip ediyor da diyebilir. O zaman bunun çözüm yolu ne olacaktır?

Biz, Türkiye'nin bütün yabancı ilişkilerden alınmış bir milli bağımsızlık savaşmasını vermesini isterken, iktidar, siz istiyorsunuz, ama halk istemiyor, diyebilecektir.

Türk halkını, Osmanlı devlet düzeninden Cumhuriyet devlet düzenine geçirmek istiyen Mustafa Kemal bunu kafasında tasarlarken bırakın halkı yanındakilerden çoğu bunu farkında mı idi? Hiç biri olmaz, ama halka da bunu hâlâ anlatamadık. Öyleyse alternatifi nedir? En büyük çelişme burada işte!

Sunay'ın Cumhurbaşkanlığına, Tural'ın Genel Kurmay Başkanlığına gelmeleri; AP.'nin *5 Haziran seçimlerini* büyük bir çoğunlukla kazanması, milli bağımsızlığı savunanlarla, siyasi iktidar dengesinde bir değişiklik yapmıştır, AP.'de bir rahatlama görülmektedir.

Dikkat çekici bir durum var ortada. Komutanlara Çankaya Köşkü bitişiğinde köşkler yapılması söz konusu olduğu zaman, Genel Kurmay Başkanı bir buçuk odalı bir evde oturduğunu söylemek suretiyle bir gerçeğe parmak basmıştır. Bu yoksul ülkenin Genel Kurmay Başkanı, bir buçuk odalı bir evde oturduğunu söylerken hepimizin göğsü kabarmalıdır. Bu, bizim için en büyük ümit ışığıdır. Çünkü Mustafa Kemal de, bu devleti kurarken, mütevazi bir ermeni bağında oturmuştu ve devleti öyle kurmuştu. Yunan generalleri, içinde büyük salonları olan 350 metre karelik kâşanelerde oturabilirler. Ama biz, milli bağımsızlık savaşmasını göze alan bir millet olarak generallerimizin bir buçuk odalı bir evde oturduğu ile öğünebiliriz. Bizi çöktüğümüz yerden, yukarıya bu bilinç kaldıracaktır.

Siz Devlet olarak kurulduğundan bu yana, Yunan ordusunun bir savaş kazandığını hatırlıyor musunuz? Anadolu'da bizim üstümüze gönderilirken bile, Yunan orduları İngi*liz emperyalizminin uşağı idi. Generalleri* kılıçlarını teslim ederlerken canlarını kurtardıkları için seviniyorlardı. İkinci Dünya Savaşında, yurtlarını istilâ eden faşist sürülerine karşı da Yunan ordusu döğüşmemiş, teslim olmuştur. Faşist sürülerine karşı döğüşenler asker değil, milisler ve gerillacılardır. Bugün dahi Yunan ordusu, *Amerikan emperyalizmi*ni çıkarlarını savunan Kralı ve onu hükûmetini desteklemektedir. Yunan ordusu halka ve milli bağımsızlığı istiyenlere karşı bir kuvvet olmakta devam etmektedir ve milli ordu değildir.

Bizim ordumuz ise millidir, halkın içinden çıkmıştır, halk çocuklarından kuruludur ve Mustafa Kemal'in milli bağımsızlık ilkesinin geleneğini sürdürücüdür. Böyle olduğu sürece de umut verici, geleceğe güvenle bakmamızı sağlayıcıdır.

İkili anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi ve bir çeki düzen verilmesi, ilkin Genel Kurmay'da kurulan bir komisyonca ele alınmıştır. İktidar sorumluları bu müzakerelerin ivedeliğini geciktirici bir tutum içine girebilirler, ama izleyici ve kovuşturucusu gene askerlerdir. Bu memleketin üstün çıkarlarını, Amerikayla yakınlıkta gören iktidarlar bulunabilir, bunlar seçim üstün seçim de kazanabilirler, fakat buna rağmen ulusal bağımsızlığı kuracak olanlar yine bir buçuk odalı mütevazi evlerde oturan askerlerimiz olacaktır. Milli bağımsızlık ilkesi bu askerlere, Atatürk'ten yadigâr bir emanettir. Bu emanete kimse ihanet edemez yeter ki, Milli Bağımsızlığın ne olduğu ve ne olmadığı iyice anlaşılsın, gözler önüne gün geçtikçe biraz daha serilsin. Türk ordusu ile, yunan ordusu adları, benzetme yoluyla da olsa yanyana gelemez...

Mehmed Kemal

MİLLİ KURTULUŞ SAVAŞIMIZIN GİZLİ BELGELERİ

İngiliz Dış Politikası Dokümanlarından II. ve XIII. ciltlerde (1919 – 1939) yer alan, Kurtuluş Savaşımızla ilgili belgeleri yayınlıyoruz. Okunması tahdide tâbi tutulan ve bir kısım belgeleri hâlâ gizlenen bu XIII. cildi, arkadaşımız Avukat EROL ULUBELEN incelemeyi başarmış ve böylece ortaya müthiş bir belge çıkmıştır. Türk milliyetçileri, bu belgeyi tekrar tekrar okumalı ve hafızalarında taze tutmalıdırlar.

Vesika No. 1 — 12 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Müttefiklere karşı olan millî hareket (Türk Kurtuluş Savaşı), bir felâket hâlini alıyor. Bu, Doğu meselesini tamamen ve yeniden ortaya çıkarabilir. Bu hareket derhal durdurulmalıdır. (İngiliz Dış Politikası Dokümanları (1919 — 1939), Cilt: XIII, S. 1).

Vesika No. 2 — 13 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... General Milne, Konyadan yolladığı haberde, «dinî liderler halkı heyecanlandırıyorlar» diyor. Maraş olayından beri durum tehlikeli olmaya başladı. (Ayni eser, S. 1)

Vesika No. 3 — 16 Şubat 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:

... Açıkça Türkleri İstanbul'dan atacağımızı bildiriniz. Şayet Anadoludaki birliklerimize dokunurlarsa, sulh şartları daha da ağır olacaktır. (Ayni eser, S. 2).

Vesika No. 5 — 22 Şubat 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:

... Yunan ordusuna Türklere taarruz etmesi için emir verildi. (Ayni eser, S. 4).

Vesika No. 6 — 23 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Anadoludaki bütün harekât, Mustafa Kemal Paşa tarafından millî harekâtın parçaları olarak yürütülüyor. Müttefiklere hücum edenler, sâdece muntazam askerler değil ayni zamanda Kuvayı Milliye de var. Milliyetçiler, kendi memleketlerine hiç de iyilik yapmıyorlar, kendi Sultanlarına ihanet ediyorlar ve halkın sulh içinde yaşamasına mâni oluyorlar. Damat Ferit, milliyetçilere karşı asker göndermek istiyor. Bizim aldığımız kararlara hürmet *etmiyen yegâne halk, Türk halkıdır.* (Ayni eser, S. 4).

Vesika No. 7 — 24 Şubat 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:

... İzmir bölgesinde Yunan kuvvetlerinin ilerlemesi, bizi memnun ediyor. (Ayni eser, S. 8).

Vesika No. 11 — 5 Mart 1920, Lord Derby'den Lord Curson'a:

(Çok gizli ve şahsîdir)... Fransız Dışişleri Bakanı ile görüştüm. İstanbulun İşgalinden müthiş korkuyor. Bütün Türkiyede karışıklıklar olur diyor. Bu konuda size yazacağım. (Bahis konusu mektup, açıklanmamıştır). (Ayni eser, S. 10).

Vesika No. 13 — 5 Mart 1920, Lord Curzon'un Fransız Büyükelçisine verdiği muhtıranın ekleri:

1 — Fransızlar, Türk sulhü ile ilgili olarak Türk Hükûmetine şunları söylemiştir: Biz, Türk — Fransız dostluğunu unutmuyoruz. Türklerin en talihsiz olduğu şu sırada, onlara yardım elimizi uzatmak istiyoruz. Fransa, geleneklerine ihanet etmiyecektir. Bu propaganda, Türklerin gözünde, Fransız prestijini arttırmakta ve İngilizlerinkini düşürmektedir.

2 — Fransız Hükûmet Başkanı Pichone, Türk tahtının vârisine telgraf çekip «Fransa, geleneklerine uyacak ve Türk menfaatlerini koruyacaktır» demiştir.

3 — İstanbul'daki Fransız komutanı, İngiliz komutanını küçük *düşürme* çabası içindedir.

4 — Fransız komutanı, Peyam ve Sabah gazetelerine demeç verip müttefiklerin Fransız görüşünü kabul ettiklerini ve Türklerin İstanbulda kalabileceklerini bildirmiştir. (Ayni eser, S. 11).

Vesika No. 17 — 9 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Boğazların milletlerarası bir hâle getirilmesine ve Türkiyenin tam bir malî kontrol altına alınmasına razıyım. Fakat İzmir ve Trakya'nın Yunanlılara verilmesi, beni ciddî surette endişelendiriyor. Bütün bunlar Önasya'da çok fazla kanlı olaylara yol açacaktır. *Müslümanlar,* Yunan işgali altına girmezler, hele Yunanlıların İzmirde yaptıkları kepazeliklerden sonra... Mr. Venizelos, Yunan kuvvetini bu şekilde ispat edemez, kendisi tam bir Yunan bile değildir. İngiliz subayları ve bizim adamlarımız, Türkleri öldürmekte Yunanlılarla birleşiyorlar. İngiliz halkı bunu öğrendiği zaman, rahatsız olacaktır. Biz bu şekilde Yunan menfaatlerini korudukça, Türkler, Bolşeviklerden silâh alacaklardır ve Yakın Doğu, kan içinde kalacaktır.

Bizim Türklere karşı gösterdiğimiz bu şiddet, anlaşılır şey değildir. *Bizim* iyi ismimiz, şerefimiz ve Orta Doğudaki bütün menfaatlerimiz tehlikededir. Bana inanınız. (Ayni eser, S. 17)

«MUSTAFA KEMAL BLÖFTÜR»

Vesika No. 18 — 9 Mart 1920, Mr. Kerr'den Mr. Campbell'e:

... Venizelos, Türklere sulhü zorla imzalatmakta ısrar ediyor. «Mustafa Kemal, bir blöftür» diyor. «Türkler, bir zamanlar Balkanlarda ve Orta Doğuda milletlerarası bir kuvvettiler, şimdi nihaî olarak ezilmelidirler. Şayet, İtalyanlar ve Fransızlar, kuvvet göndermekten korkuyorlarsa, Yunanlılar, İngilizlerle birlikte Türkleri ezebilir. Biz, Afyona ilerleyeceğiz» diyor. (Ayni eser, S. 20).

Vesika No. 20 — 12 Mart 1920, Lord Curzon'dan Washington'daki Mr. Lindsay'e:

... Adanada iki Amerikan vatandaşı öldürüldü. Ve Fransızlar, Maraş'ı terk mecburiyetinde kaldılar. Fransızlar Mersine donanma yolladılar. Milliyetçilerin lideri (Mustafa Kemal Paşa), sulh şartlarını çok ağır bulduğundan direniyor. Türklere İzmirin bir kısmını, Doğu Trakyayı ve Ermenistanın bir kısmını bırakarak, Sultanın milliyetçilerden kurtulmasını isteyelim mi? Amerikan Hükûmeti, Türkiye üstündeki menfaatleri dolayısiyle, mesuliyetlerin de bir kısmını paylaşmalıdır. Biz, bunu çok iyi karşılarız. (Ayni eser, S. 22).

Vesika No. 23 — 15 Mart 1920, Türkiyedeki genel durum hakkında generallerin bildirisi (Gizlidir):

a) Bütün politik kudret, milliyetçi liderdedir (Mustafa Kemal Paşa kastediliyor).

b) Moral durum: Halkın büyük kısmı, harplerden yorgundur, buna rağmen vatanları için müthiş şekilde savaşacaklardır......

3 — Karakteristikleri: Türkler müthiş savaşçıdırlar, bilhassa vatan müdafaasında *üstlerine yoktur. Subaylar* çok *iyi* yetişmiştir, iyi organize olmuşlardır. Milliyetçi çetelerin silâhları vardır, fakat cephaneleri azdır. Hiç ulaştırma araçları yoktur, buna rağmen inanılmıyacak bir hareket kabiliyetleri vardır......

8 — Ermenilerin 20 bin kişilik bir orduları ve 36 dağ topları vardır. v.s...... (Ayni eser, S. 26).

Vesika No. 24 — *16 Mart 1920,* Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... 16 Mart sabahı İstanbul işgal edildi.

1 — Saat 10'da müttefikler İstanbulu işgal ettiler.

2 — Askerî otoriteler her türlü tedbiri aldılar.

3 — Harbiye ve Bahriye Nezaretleri işgal olundu, posta ve telgraflara el konuldu. Sadrazam büyük bir hayrete düştü. Sultan, müttefiklerle çalışmaktan hoşlandığını, fakat işgale üzüldüğünü bildirdi. Muhtelif tevkifler yapıldı. Mukavemet gösteren *5 Türk askeri öldürüldü, 1 İngiliz* öldü. (Ayni eser, S. 38).

Vesika No. 29 — 21 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Müttefik komiserlerinin yayınladıkları bildiri:

Milliyetçiler Sultana ve hükûmete karşı koyuyorlar. Biz, Türk kalplerine huzur vermek istiyoruz. Milliyetçiler bir türlü durmak bilmiyorlar. Şayet, Allah saklasın, Hıristiyan katliamı devam ederse, Türkleri İstanbuldan atacağız. V.s... (Ayni eser, S. 44).

WİLSON, İSTANBULDAN TÜRKLER ATILMALI...» DİYOR

Vesika No. 31 — 25 Mart 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:

... İstanbula yiyecek yollayabilmemiz çok şüphelidir. Türkler İstanbul halkını açlıktan öldürmek istiyorlarsa bize ne? Yalnız İngilizler için ne tedbir alabiliriz? (Ayni eser, S. 47).

Vesika No. 32 — 25 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Türklerle yapılacak sulh anlaşmasının gene geri bırakıldığı haberini aldım. *Amerikan Hükûmeti* öncülük yapmak istiyor. Wilson, Türklerin İstanbuldan atılmasında ısrar ediyor. Bu kadar şiddetli tedbirler, silâhlı çatışmaya sebep olur. (Ayni eser, S. 47).

Vesika No. 36 — 30 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Sadrazamdan, Mustafa Kemal'i ve bütün milliyetçi liderleri kötüleyen ve bunların hükûmetin emirlerine karşı çıkan insanlar olduklarını belirten bir vesika aldık. (S. 51).

Vesika No. 37 — 30 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Şimdiki kabine, mümkün olduğu kadar yerinde kalmaya uğraşıyor. Millî hareketin muhalifleri, bunları yerinden uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Muvaffak olurlarsa:

1 — Tevfik Paşa ya da onun kadar önemsiz biri, kabine kurabilir.

2 — Kabine, millî harekete tam mânasıyla karşı koyabilir. Bu takdirde Damat Ferit başa geçirilecektir.

3 — İstanbulda hiç hükûmet olmaz ki, bu, bizim işimize gelmez.

İstanbul'da işgal şoku geçmek üzeredir. Türkler harekete geçtiler, Yunanlıların ilerlemesi, nefreti büsbütün arttırdı. (S. 52).

Vesika No. 46 — 5 Nisan 1920, Washington'daki Mr. Lindsay'den Lord Curzon'a:

... Amerikan Senatosu, Ermenistanın mandası işini *konuştu. Beş senede 757* milyon dolar verilecek. İlk başlangıçta 59 bin kişilik bir ordu, sonra da 200 bin kişi gönderilecek. Amerikan kuvvetlerinin başına General James G. Harbord getirilecek. Ayrıca, bütün Türkiyenin mandası müzakere edilmektedir. (S. 60).

Vesika No. 48 — 11 Nisan 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Damat Ferit, 7 Nisanda beni ziyaret etti. Millî hareketi bastırmak için her türlü manevî baskıyı kullanacağını söyledi. Millî harekete karşı organize edilen Az*navur, hükûmetin elinde ilk silâhtır.* Aznavur, Bandırmayı istilâ etti. Hükûmet, onu Balıkesir Vâlisi ilân etti. Ayrıca İngilizlerden de yardım istedi. (S. 61).

Vesika No. 63 — 16 Mayıs 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Amerika Hükûmeti, Ermenistanın -Adana vilâyeti de dahil- korunmasını istiyor. Silâh, cephane, demiryolu ve her türlü malzeme buraya gönderilecek, para verilecek. Karadeniz limanlarında boşaltma işleri Amerikan harp gemilerinin himayesinde ve Amerikan bahriyesi tarafından *yapılacak. Amerikan Hükûmeti, resmen* Ermeni mandasını kabul etmiyorsa da, hudutları her türlü garanti altına alacak. Ermeni ordusunun yetiştirilmesi ve her türlü techizatını Amerikan ordusu üzerine alıyor. Ben bu hareketin daha çok bir iç politika olduğunu sanıyorum. (S. 71).

Vesika No. 76 — 4 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... *Fransızlar,* Mustafa Kemal *ile* ateş - kes konuşması yapıyorlar. Fransızlar, Mustafa Kemal'e Adanayı istemediklerini söylüyorlar. (S. 81).

Vesika No. 79 — 10 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... İzmit'te hükûmete sâdık askerler, milliyetçiler ile İngilizleri yüzyüze bırakıp çekildiler. İzmit'i terkederek, İstanbul milliyetçilerin eline düşer. (S. 83).

«İNGİLİZ DOSTU PADİŞAH YETİŞTİRECEĞİZ»

Vesika No. 80 — 10 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Sadrazam, istikbaldeki Türk Devleti için İngiliz himayesini talep etti. Ve yeni yetişen prensin tam bir İngiliz dostu olarak yetiştirileceğini söyledi. (S. 84).

Vesika No. 90 — 23 Haziran 1920, Lord Derby'den Lord Curzon'a:

... Fransızlar, İzmit'i milliyetçilere karşı korumaya karar verdiler. Bunu kendi güvenlikleri bakımından yapacaklar. Milliyetçilerden çok korkuyorlar. (S. 91).

Vesika No. 94 — 26 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a (Çok gizlidir):

... Biz şimdi Türklerle savaş hâlindeyiz. Türklere yenilirsek, bütün tesirimizi kaybedeceğiz, Fransızlar birinci plâna çıkacaklar. Fransızlar, ateş - kes için Adanada Mustafa Kemalle temastalar. (S. 95).

Vesika No. 98 — 10 Temmuz 1920, Lord Curzon'dan Sir Buchanan'a:

... İtalyanlar, Mustafa Kemal ile temasa geçtiler, bu milliyetçi lider, İtalyan generaline şunları söyledi:

«Harbin en felâketli sonucu, İngiltereyi dünyada üstün bir kudret hâline getirmesidir. Ama bu üstünlük, yanlış anlaşılmaktadır. Bugün kudretinin en yüksek noktasında görünen İngiltere, düşmeye hazırdır, sallanmaktadır. İslâmın vazifesi, onu yere sermektir». (S. 98).

KÜRT MESELESİ

Vesika No. 103 — 28 Temmuz 1920, *Amiral Sir F.* de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Kürt meselesi hakkında sizin fikrinizi biliyorum. Sadrazam bana geldi ve «Kürdistan ayrı bir devlet olacaktır. Kürt liderleri Mustafa Kemal'den nefret ederler, çünkü o bolşevikliği getirmek istiyor. Siz Mustafa Kemal'den nefret edersiniz, çünkü o sizin yaptığınız sulh anlaşmasını tanımıyor. O halde, Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı birlikte kullanalım» dedi. (S. 108).

Vesika No. 105 — 29 Temmuz 1920, Sir G. Buchanan'dan Lord Curzon'a:

... Kıbrıs adası Yunanlılara verilirse, Majestelerinin Hükûmetine her türlü hizmeti yapmaya hazırlar. (S. 109).

Vesika No. 108 — 30 Temmuz 1920, Lord Grandille Vill'den Lord Curzon'a:

... Yunanlıların Doğu Trakyada süratle ilerlemeleri ve Albay Tayyar'ı esir etmeleri, burada korkunç tezahürata sebep oluyor. Bir nevi delilik buhranı içindeler. Bütün gazeteler, İstanbul'u Yunanistan için istiyorlar. Majestenin Hükûmeti en yüksek prestijini yaşıyor, halk sokaklarda *beni alkışlıyor. (S. 112).*

Vesika No. 122'ye ek — 4 Ağustos 1920, Kraliyet Adliyesinin tebliği:

... Mazlum Edip Bey, Celâl Bey, Tevfik Mehmet, Abdülcemal Efendi ve İbrahim Hakkı Beyin harp kanunlarına göre idamlarına karar verildi. (S. 124).

Vesika No. 130 — 28 Ağustos 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Sadrazamın ısrarla para istemesi üzerine, Fransız, İngiliz ve İtalyan komiserleri, Türkiyenin malî durumunu tetkik *ediyorlar.* Türk *memurları maaşlarını* alırlarsa, karışıklık çıkmaz. (S. 132).

MUSTAFA KEMAL İLE GİZLİ MÜZAKERELER

Vesika No. 132 — 3 Eylül 1920, Lord Curzon'dan Sir Burhanan ve Amiral Robeck'e:

... Hükûmetimiz bazı çevrelerin aracılığı ile Mustafa Kemal ile müzakere etmektedir. Mustafa Kemal tarafından gönderilen Suphi Beye şu şartları ileri sürdük:

1 — Mustafa Kemal, Trakyada hiç bir talepte bulunmıyacaktır.

2 — Türkiyeye İzmirde bir kısım yer verilebilir.

3 — Yunanlılar Türkiyeden çekilecek, yerlerine İtalyanlar getirilecektir.

4 — Mustafa Kemal, İngiliz teknik müşavirlerini kabul edecektir.

5 — Boğazları sâdece İngiltere kontrol edecektir.

6 — Damat Ferit istifa edecektir.

7 — İngiltere, Yunanlıları desteklemekten vazgeçecektir.

8 — Mustafa Kemal kuvvetlerini dağıtacak ve silâhlarını teslim edecektir.

9 — Mustafa Kemal, Mısır, Hindistan, Mezopotamya ve diğer yerlerde yürütmekte olduğu İngiliz aleyhtarı propagandadan vazgeçecektir.

Şayet bunlar kabul edilmezse, kendisi ile başka yollarla anlaşmaya çalışacağız. (S. 135).

Vesika No. 152 — 5 Ekim 1920, Venizelos'tan Lloyd George'a :

... Türk Hükûmetinin Mustafa Kemal'i ortadan kaldıramıyacağına kanaat getirdim. Sultanın daha fazla adam göndermesi, milliyetçileri kuvvetlendiriyor. Bunun için tedbir olarak :

1 — Bütün Türkleri İstanbuldan atalım.

2 — Karadenizde Pontus Rum Devletini kuralım, bunlar İslâmlığa karşıdır. (S. 157).

Vesika No. 161 — 23 Ekim 1920, Lord Curzon'dan Lord Derby'ye:

... Damat Ferit istifa etti, şimdi yeni Sadrâzamı elde etmeliyiz. (S. 163).

Vesika No. 171 — 6 Kasım 1920, Albay Stoks'tan Lord Curzon'a :

... Türklerin Ermenistanı başarılı istilâsından sonra, Orta Doğunun çehresi değişmiştir. Şimdi Türkler, Azerbeycanı kontrol etmek isteyeceklerdir. Türklerle Bolşeviklerin çatışması kaçınılmaz hâle gelecektir. Biz her ikisi ile de düşmanız, fakat hiç biri ile vaşamıyacağız. Şayet Bolşevikler ile olursak, onların güneye inmelerini durdurabiliriz. Fakat propagandaları devam eder. Türkleri tutsak, Yunanlıların Türkiyedeki gelişme politikalarını terketmemiz gerekir. İslâmın bize karşı birleşmesi korkusunu, ortadan kaldırmalıyız.

Sunnîler ile Şiîler arasındaki ayrılık büyüktür. Biz, bunu daha da geliştiririz. (S. 170).

Vesika No. 179 — 22 Kasım 1920, Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a :

... İzmirdeki askerî raporlar iyimser değildir. Yunanlılar dahi askerî disiplinleri olmadığını itiraf ediyorlar. Kondylis Üçüncü Birliğinin Başkanı, Salihli'den kömür vagonlarının altında kaçmış. Öyle görünüyor ki, Yunanlılar bu işi beceremiyecekler (S. 183).

«TÜRKLER İLE RUSLARI ÇARPIŞTIRMALIYIZ»

Vesika No. 181 — 22 Kasım 1920, Rusya - Türkiye - Yunanistan hâdiseleri:

... Türk lideri Kâzım Karabekir Paşa, Ermenistana girdi. Kars, Sarıkamış v.s.'yi aldı. Türkler Wrangel'i elimine ettiler. Venizelos'un politik hayatını mahvettiler. Türkler şimdi bir grup inatçı maceracı tarafından idare edilmektedir. Şimdi onlara teklif edeceğimiz bütün fırsatları reddedeceklerdir. Milliyetçi ordular iki kısma ayrılmış, Doğu Ordusunun başına Kâzım Karabekir, Batı Ordularının başına da Mustafa Kemal geçmiş. Mustafa Kemal'in orduları Yunanlılar ile çarpışmaya hazırdır. Hattâ İzmit'te İngilizleri bile tehdit etmektedir. **Erzurum üstünde Ruslar ile Türklerin çarpışmasını temin etmeliyiz. Türkler, Ruslarla olan anlaşmalarını bozarlarsa** İzmiri, Karsı ve hattâ Trakyada bâzı hakları onlara bırakırız. **Türkiye, bizlerle Rusya arasında tarafsız bir devlet hâline gelirse, İngilterenin Mısır, Hindistan ve Mezapotamya gibi dominyonları rahatsız hâle gelirler.** (S. 183).

Vesika No. 185 — 26 Kasım 1920, Sir H. Rumbold'dan Lord Curson'a:

... Milliyetçiler, Ali Fuat'ın başkanlığında yeni bir ordu daha kuruyorlar. (S. 192).

İSLÂMIN KORUYUCULARI!

Vesika No. 186 — 27 Kasım 1920, Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a:

... Şayet çok şiddetli askerî harekâta geçmezsek, milliyetçiler kudreti ele geçirecekler. Üstelik korkumuz, halkın çoğunluğunu tatmin edecek bolşevik prensiplerin Türkiyeye sızmasıdır. Biz kendimizi bolşevizme karşı İslâmın koruyucusu olarak göstermeliyiz. Mümkün olduğu kadar bolşevikler ile Mustafa Kemal'in arasını açmalıyız. Ayrıca şimdiye kadar Rusyayı **İslâmın Düşmanı** zanneden İslâm âlemi, yavaş yavaş uyanıp hakikî düşmanın İngiltere olduğunu anlamaya başladı. Hindistan'da dinî liderler ve çok tesirli bir şahıs olan Gandi, Türklere imzaltılan sulh anlaşmasının karşısına çıkıyor. (S. 193).

Vesika No. 200 — 24 Aralık 1920, Lord Harding'ten Lord Curzon'a:

... Bolşevikler, Mustafa Kemal ile anlaşma yapmak üzereler. Müttefikler acele olarak Mustafa Kemal'e yaklaşıp Sevr anlaşmasında bâzı değişiklikler teklif etmelidirler. (S. 201).

İNGİLİZ DIŞ POLİTİKASI DOKÜMANLARI (1919 - 1939) CİLT : II

... Yunanlılar, İzmir bize bırakıldığına göre, ne istersek yaparız, siz karışmayın diyorlar. (İlk ağızda 20 bin Türk öldürüldü). (S. 36).

Amiral Bristol, Türkler ile Yunanlılar arasındaki hâdiseden Türkleri sorumlu tutuyor, «Silâha sarılmasalardı, ne yapalım yâni...» diyor. S. 262).

İstanbulda basına sansür koyup İzmir olaylarını halktan sağlamaya çalışıyorlar. lar. (S. 296).

Başbakanlar, Londra ve Paris'te toplanıp Türkleri İstanbuldan çıkarmayı görüşüyorlar. (S. 727).

İtalyanların Anadolu, Arabistan ve Kızıldeniz üstündeki menfaatleri, İngiliz ve Fransızlar tarafından kabul edilmişti. Kendilerine hatırlatırız. (Aynı eser, Cilt: Cilt: IV, S. 23).

Vesika No. 21 — 31 Ağustos 1919, Mr. Kerr'in notları :

... İtalyanlar Güney Anadoluyu istiyorlar. Türkler Araplara benzemez, daima idare eden olmuşlardır. Güney Anadolu işgal edilince, başka bir kuvvetin de Kuzey Anadoluyu işgal etmesi lâzımdır. Bu ise, devamlı karışıklık demektir. İtalyanlar, Güneyden elde edecekleri malî menfaatlerle yetinmelidirler. Aksi hâlde en az 200 bin kişilik bir ordu beslemeleri lâzımdır. (Aynı eser, Cilt: IV, S. 55).

İngiliz temsilcisi, Fransa'ya İstanbul'un, Anadolunun, Ermenistanın (şayet Amerikaya verilmezse) ve Suriyenin mandasını teklif etti. 30 Mayıs 1919'da İstanbulun işgali münakaşa edildi. Avrupa kısmı Fransızlara, Asya kısmı da İngilizlere bırakıldı. (S. 254).

Vesika No. 211 — 26 Haziran 1919, Lloyd George'un memerandumu :

... 2 — Fransızlar, Suriyenin mandasını alacaklar. İngilizler Mezapotamyayı, Amerika veya İngiltere Ermenistanı, Boğazlar ve İstanbulu, İtalyanlar belki Kafkasyayı.

3 — Filistinde siyonist politika, buranın ekonomik gelişmesine çok yardım eder.

4 — Fransızların Anadolu sahillerinden alacakları yerler, İtalyanları çok kızdırabilir.

5 — Türkler, Avrupada hiç bir toprağın sahibi olamıyacaklardır. Boğazlar ve Marmara denizinde de hiç bir yer verilmiyecektir. (Cilt: IV, S. 301).

AMERİKANIN PETROLCÜ SAHTE PROFESÖRLERİ

Vesika No. 347 — 30 Ekim 1919, Lord Curzon'dan Viscont Grey'e :

... Ellerinde Türk Hükûmetinin müsaadesi olan ve kendilerine «Amerikan *arkeoloji uzmanı» adını veren bir grup insan*, Standart Petrol Şirketi adına petrol aramak için buraya geldiler. (S. 501).

Vesika No. 367 — Fransanın Antep Urfa ve Maraşı işgali üzerine 80 şehir ve kasabada gösteriler yapılıyor. (S. 536).

Vesika No. 385 — 29 Kasım 1919, Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a:

... İki Fransız subayı, Mustafa Kemal ile görüşmek üzere Anadoluya gidiyor. (S. 560).

Vesika No. 424 — 10 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

... Maraş hâlâ yanmaktadır. Antep, Fransızlara isyan etti. Anadolu milliyetçileri üç kol hâlinde Maraşa yürüyorlar. (S. 633).

25 Haziran 1919 - 12 Şubat 1920, Konferansta Türk meselesi :

... Majestelerinin Hükûmeti, Türk Küçük Asyasına, dört anlaşma üzerine girdi:

1 — 1915'te İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılan İstanbul anlaşması.

2 — 26 Mart 1915'te İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan Londra anlaşması.

3 — 1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılan Sykes - Poct anlaşması.

4 — 1917'de İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan St. Jean de Meaurienne anlaşması. (S. 635).

Vesika No. 426 — 25 Haziran 1919, Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un evinde :

... Lloyd George, Wilson'a Türklerin İstanbul'da kalıp kalmıyacağını sordu. Wilson, «Eğer benim hükmümü istiyorsanız, Türkler Avrupada çok uzun zaman kaldılar ve tamamen oradan temizlenmelidirler» dedi. (S. 643).

Vesika No. 427 — 25 Haziran 1919, Amiral Sir A. Cathorpe'tan Lord Curzon'a :

... 12 Amerikan mühendisi, Marmara bölgesinde Standart Şirketi adına petrol arıyorlar. (S. 651).

Vesika No. 428 — 26 Haziran 1919, Amiral Sir A. Cathorpe'tan Lord Curzon'a :

... Amerikan yardım grupları, Küçük Asyada Amerikan ticaretini geliştirmek için propagandalara başladılar. Kuvvetli Amerikan grupları, Türkiyede ticareti ele geçirmek için harekete geçtiler. Maamafih, İngiliz grupları da faaldir. (S. 651).

Vesika No. 433 — 28 Haziran 1919, Amiral Webbd'en Sir R. Graham'a:

Vesikanın notu: Çanakkale çarpışmalarında bir hayli şöhret yapan Mustafa Kemal, Sadrâzam tarafından müfettiş olárak Samsuna gönderildi. Sadrâzamın niyeti kötü değildi, ama Mustafa Kemal Samsuna çıktığından beri milliyetçi hareketlere girişti. Sadrâzam onu geri çağıracağına söz verdi. Diğer tehlikeli şahıslardan biri de Bandırma Mıntaka Kumandanı Rauf Beydir. (S. 654).

Vesika No. 441 — 25 Haziran 1919, Samsun :

... Amerikan bahriyesinden Amiral Bristol, Standart Petrol Şirketinden Mr. Thomas ve New York Millî Bankasından Mr. Hutchins'in buraya geldiklerini bildiririm. Yerli rumlardan birini yüzde 3 koimsyonla petrol işinin başına getirdiler ve ayrıca tütü ndepolarını tetkik ettiler. (S. 663).

Vesika No. 447 — 8 Haziran 1919, Amiral Sir A. Calthorpe'tan Lord Curzon'a :

... Ermeniler Erzuruma hücuma hazırlanıyorlar. Yunanlılar İzmiri bir mezbaha hâline getirdiler. (S. 668).

Vesika No. 472 — 1 Ağustos 1919, Amiral Sir A. Calthorpe'tan Lord Curzon'a :

... Ordunun başı olan Cevat Paşa ve onun gibiler, millî hareketi bütün güçleri ile detekledikleri için işlerine son verildi. (S. 712).

Vesika No. 478 — Ek, 9 Ağustos 1919 :

... Avrupalıların verdikleri raporlara göre, Yunanlılar İzmirde ilk adımda 20 bin kişi öldürmüştür. (S. 723).

Vesika No. 487 — 17 Ağustos 1919, Amiral Webb'den Sir E. Crowe'a :

... Türkiyedeki durum, gittikçe rahatsız hâle geliyor. Burası Türkiyeden başka bir yer olsaydı, müthiş bir ayaklanmanın eşiğindeyiz derdim. Fakat bu garip memlekette her şey aksi istikamette gidiyor. Yunanlılar İzmiri bir harabe hâline getirdiler. (S. 733).

AMERİKALILARIN ERMENİSTANI

Vesika No. 488 — 18 Rğustos 1919, Mr. Balfour'dan Lord Curzon'a:

... Mr. Polk ile yaptığım konuşmadan anladığıma göre, Amerikan Senatosu, Türkiyenin mandasını kabul edecek. (S. 734).

Vesika No. 492 — 19 Ağustos 1919, Amiral Webb'den Lord Curzon'a:

... Amerika, Trabzon ve Erzurumu da içine alan bir Ermenistanı himaye edecek. Buna göre, Wilson, Türk otoritelerinden Ermenilerin himayesini istiyor, aksi hâlde fena olur diyor. Sadrâzam bana Erzurum valisinden aldığı hakaret dolu bir mektubu gösterdi. Burada halkın sesi, sizden farklıdır yazılıydı. (S. 735).

Vesika No. 512 — 17 Eylül 1919, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

...Sadrazam, milliyetçilere karşı asker göndermeyi düşünüyor. Fakat bu akıllı bir hareket olmaz. Belki Mustafa Kemal ile birleşirler. Biz, Mustafa Kemal'e aracı göndermeyi düşünüyoruz. (S. 761).

Vesika No. 513 — 17 Eylül 1919, ASiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

...İzmirin Yunanlılar tarafından işgali üzerine, Mustafa Kemal tarafından Erzurum'da başlayan Kastamonu ve Harput'u içine alan Ankara ve Sivasa yayılan bir harekete göre, Anadoluda hür bir cumhuriyet kurmak yolundalar. İstanbulda birçok kimse ve bilhassa Harbiye Nezareti onlarla beraber. Bu hareket de 1908'deki Genç Türk hareketine benzer bir şey. O zaman da, şimdi de sadrazamlar bizim dostumuzdu. Sadrazam, İtalyan Komiserine şehir, milliyetçiler tarafından tehdit edilirse ne yapacağız diye soruyor (S. 763).

Vesika No. 529 — 30 Eylül 1919, Amiral Sir. F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

...Mustafa Kemal'in tesiri gittikçe yayılıyor. Sultan, İngiliz otoritelerinden *milliyetçileri kuvvet kullanarak durdur*malarını istedi (S. 785).

Vesika No. 533 — 4 Ekim 1919, Mr. Hohler'den Mr. Kidston'a:

...Bizim bataryanın Samsundan çekilmesine çok üzüldüm. Mustafa Kemal'in önünden çekiliyormuş gibi oldu. Ve bir Doğulunun gözünden bu zayıflık alâmeti hiç kaçmaz (S. 788).

«İZMİR AHALİSİ DİN DEĞİŞTİRMELİ»

Vesika No. 543 — 10 Ekim 1919, Ami-

TİP TARTIŞMALARI

Bağımsızlık - Sosyalizm ve işçi sınıfı

Rasih Nuri İleri
(TİP Genel Yönetim Kurulu Üyesi)

Sayın Avcıoğlu Türkiye İşçi Partisi hakkındaki yazısıyla şartlı bir tartışma açmış bulunuyor. «İyi niyetli» görüşleri yayınlarım diyor. Bu şartı pek anlıyamadım benim bildiğime göre «niyetlere» polis rejimlerinde kıymet verilir özgürlük olunca niyet» değil fikre itibar edilir.

Avcıoğlunun gazeteciliğine büyük bir hayranlık duyarım. Yön dergisine gelince onun Türk toplumculuğu yönünde hizmetleri pek büyük olmuştur. Yön'ün Türkiye İşçi Partisine karşı tutumuna gelince o başka bir mesele. Avcıoğlu T.İ.P. ve karşı «bir sürü konuda haksız ve insafsız» davrandığını «yanlış değerlendirmeler » yaptığını kendisi kabul ettikten sonra ne Yön'ün partimize karşı tutumundan ne çalışanlar partisinden, ve ne de «Türk sosyalist partisinin çekirdeğini teşkil edecek olan Sosyalist Kültür Derneğinden» (Yön Sayı: 54) bahsetmek bize düşmez. Ancak şunu da hemen söyliyeyim ki son yazınızı çok olumsuz buldum.

Sayın Avcıoğlu Türkiyenin 1 numaralı meselesi bağımsızlıktır diyor. bütün sosyalistler için bağımlı durumdan kurtulmanın 1 numaralı mesele olduğunu antiemperyalist milliyetçi mücadeleye sosyalist olmayan Atatürkçülerin katılabileceğini belirtiyor. yani geniş bir cephe kurulmasını öngörüyor. Sonra da Türkiye İşçi Partisi bu mücadeleyi «1 numaralı mesele sayarken öte yandan klasik bir proleter - burjua mücadelesinin sloganlarını ön plâna çıkararak güçleri dağıtmakta ve zayıflatmaktadır». iki meydan muharebesi aynı zamanda verilmez diyor. Önce şunu hemen belirtelir ki bu iki ayrı mücadele değil bir tek mücadeledir. sosyalist bir düzen kurulmadan millî bağımsızlığa kavuşamayız millî bağımsızlık ancak iç ve dış sömürücü güçlerin kırılması ile elde edilebilir. Eğer Atatürkçülük de 27 Mayıs da tam ve sürekli bir zafere ulaşamadılarsa bunun tek sebebi Türkiyemizde hâkimiyetin toprak ağalarında devlet kapısından ve devlet görevlileri ile ortaklaşa zengin olmak yolunda olanlarda ve bunların içinden bazılarının yabancı sermaye ile ortaklık kurarak daha büyük vurgunlar vurmak amacı ile kurdukları partilerde fiilen bulunmasından ileri gelmektedir. Demek ki millî bağımsızlık meselesi doğrudan doğruya bu iç ve dış sömürücü kuvvetlerin demokratik yoldan kırılması ve sosyalist bir düzenin kurulması meselesidir. Türkiye İşçi Partisi bu hakikati halk kitlelerine anlatmazsa Atatürkçülere bunu kabul ettiremezse Avcıoğlunun bir numaralı mücadelesi bir aldatmacadan ibaret kalır. C.H.P. üslubunda bir demagojiden ileri gidemez. İktidardayken yabancılara imtiyazlar veren. muhalefette iken istiklâlci kesilen iktidardayken reform yapmayan muhalefette iken reformcu kesilen C.H.P. nin derekesine düşülür. Türkiye İşçi Partisinin görevi bilakis C.H.P. deki ve diğer partilerdeki hakiki milliyetçi unsurlara milliyetçiliğin ve sosyalizmin bir tek dâvadan ibaret olduğunu göstermektir. A.P.li, C.K.M.P. li YTP'li MP'li, CHP li ve partisiz hakiki milliyetçi ve Atatürkçü kardeşlerimize bağımlı ve gerikalmış durumumuzun *sömürücü hâkim sınıfların* ve zümrelerin çıkarlarının tabiî sonucu olduğunu gösterebilmeliyiz. onları böylece Sosyalist mücadele platformuna sürükliyebilmeliyiz. Yok antiemperialist mücadele emperializmi yurda sokan kapitalizme karşı mücadeleden ayırtılırsa bu bir C.H.P. oyunundan ileri gidemez bu gibi oyunlara halkımızın ne kadar itibar ettiğini son seçimler açıkça gösterdi. Demek ki her şeyden önce sömürücülerle sömürülen emekçi yığınları arasında demokratik bir mücadele bağımsızlığımız ve kalkınmamız için şarttır.

İşçi sınıfı meselesi ise tamamen bununla bağlantılı bir meseledir. Avcıoğlu öncü olan sınıf değil partidir. partide başta olması gereken toplumcu aydınlardır. demeğe geliyor bir C.H.P. oyunu daha! Halksız demokrasi. içkisiz sosyalizm «komünizm gerekirse onu da yaparız» diyen C.H.P. nin vasilik zihniyeti. Ne yazalım ki halkçı olan halkın içinden çıkan C.H.P. değildir. ne yazalım ki emperialist oyunların *çöreklendiği mihrak haline* geldiği A.P. çok daha halka yakın halkla beraberdir bu ise bir tesadüf değildir halkımızın C.H.P. zihniyetini çok iyi bilmesinin ve daha kendi partisini bulamamasının neticesidir. Öncülük sosyalist aydınların öncülüğü değildir ordusu A.P. saflarında olan böyle bir öncülük ancak mizah edebiyatına konu teşkil edebilir. Sosyalizm ancak işçi sınıfını eliyle gerçekleşebilir. «nasırlı eller Meclise» parolası kârlı çıkmadı, diyorsunuz, sıra işçisi, fakir köy muhtarı Millet Meclisine girsin de ondan sonra bu iddiada bulunan, «nasırlı eller Meclise» parolası değil. bu prensibin tam tatbik edilememesi zararlı olmuştur.

Sayın Avcıoğlu. işçi sınıfının öncülüğü ne yabancılardan aktarma yanlış bir ilkedir ve ne de eskimiş bir hayaldir. Bu sosyalizmin kurulabilmesinin ilk şartıdır. Aydınlar ne yaparsa yapsın işçi sınıfı yani onun en uyanık ve şuurlanmış unsurları mücadeleye fiilen katılmazsa sosyalizm toprağa ayağını basmayan bir dedikodudan ibaret kalır. Bu mücadelenin bir parti şeklinde örgütlenerek yerine getirileceği ilkel bir hakikattır ancak bunu işçiler kendilerini sosyalizme adamış aydınlarla elele yapacaklardır.

Neden işçi sınıfı. onlar aydınlardan köylülerden esnaftan daha mı bilgili daha mı akıllı mesele orda değil. Bunun tarihi nedenleri vardır ve artık Türkiyemizde hatırı sayılır bir işçi sınıfı da mevcuttur.

1 — İşçi sınıfı kalabalık bir sınıftır medeniyet geliştikce, kalkınma hızlanınca sayısı artar. Türkiyede on yılda üç misli büyümüştür. Modern tekniğin temsilcisidir o. Binayı. fabrikayı. yolu aracı o yapar o işletir. hatta sermaye bile onun alınterinin mahsulüdür.

2 — İşçi sınıfı en yoğun sınıftır, küçük bir sahada binlerce işçi bir arada çalışır, bundandır ki en teşkilâtlı sınıf odur. Bir tek fabrikada beşbin, onbin işçinin çalıştığı görülmemiş bir şey değildir, Adanada bir Teksif Sendikasında onbinden çok işçi toplanmıştır, İstanbulda da öyle, yüzbin üyelik sendikamız vardır. Bu sayıdaki köylüyü, esnafı hangi kuvvet birleştirebilir, teşkilâtlandırabilir. Bu miktarda köylü nasıl eğitilebilir, birlikte harekete geçirilebilir? İşçi sınıfının öncülüğünün ikinci sebebi de budur.

3 — İşçi sınıfı mütecanis bir sınıftır, yani aynı şekilde sömürülür, gündelikçilik şekli ile. Halbuki köylülerin bazısı küçük çiftçi. bazısı yeteri kadar toprağı olmayan köylü, bazısı kiracı, ortakçı, bazısı ise ırgattır, sömürülme şekilleri değişiktir, çok defa da dolaylıdır. Tefeci sömürür, ağa sömürür, esnaf sömürür, toprak sahibi sömürür, kapitalist çiftçi sömürür. çok defa kusuru havada, haşeratta bulur. İşçi gibi sömürülmeyi gözü ile göremez. ondandır ki köylülerin birlikte mücadele etmeleri çok güçtür.

4 — İşçi sınıfı fabrikatör tarafından doğrudan doğruya sömürüldüğü gibi, umudu da, kaybedeceği bir şeyi de yoktur. Daha on dönüm alabilsem veya dükkânımı büyütebilsem diye bir düşüncesi yoktur, fabrikadaki makina ona yabancıdır. Bu yüzden de mücadelesinde tereddüt yoktur, devamlılık vardır, metanet vardır.

5 — Modern toplumda bütün komuta mevkileri işçi sınıfının elindedir. istihsal onun elindedir, tren, otobüs. su, elektrik, fırın, imalat onun eliyle harekete geçer, bir grevde hepsi durdu mu toplumdaki hayat duruverir, vapurlar boşalmaz, yollar tıkanır, su kesilir. Halbuki köylü grev yaparsa mahsul çıkıncaya kadar aylar gerekir, eninde sonunda kendisi aç kalır. Bu da işçi sınıfının modern toplumdaki yerini ve gücünü ortaya atmaktadır. Genel bir grev istilacı bir düşman ordusunu bile durdurabilir.

6 — Ve nihayet işçi sınıfı en modern tekniğin ,en ince makinaların temsilcisi, yürütücüsüdür, bu bakıma en aydın ve ilerici sınıftır, teknik ilerledikçe o da gelişir ve üstelik disiplinli teşkilâtlı çalışmasını bilir, iş yerinde teşkilât ve disiplini öğrenir. Bütün bunlar işçi sınıfının öncülüğünün nedenlerini teşkil eder. Yok ama Adalet Partili imiş, işte o vakit de sosyalizm olamaz. aydın kişi ne kadar aydın olursa olsun. nasıl ki işçi olmasa kapitalist diye bir yaratık da olamaz. Sosyalizm işçi sınıfının dâvasıdır, ancak işçi sınıfı, fakir köylüyü de esnafı da, zanaatkârı da bütün milletin kurtuluşu için, kalkınması için, bağımsızlığı için öncülüğü etrafında toplayıp zafere, demokrasiye götürebilir.

Gençlik için de iki söz söylemek isterdim. Sayın Avcıoğlu, kaç İl Başkanımızın kaç il ve ilçe sekreter ve yöneticimizin üniversite öğrencisi olduğunu kaçının genç işçiler olduğunu biliyor musunuz, partimizde senatör olacak yaşta olanlar yok gibidir dersem şaşar mısınız. Genel Yönetim Kurulunda gençlere kontenjan vermek gerek diyorsunuz, bir CHP oyunu daha. tıpkı CHP nin göstermelik köylü ve işçi milletvekilleri gibi. Biz gençliğe kontenjan veremeyiz. çünkü TİP li gençlik buna tenezzül etmez, onun buna ihtiyacı yoktur, İşçi Partili gençlik çalışarak bilinçlenerek en yüksek mevkilere gelmesini alnının teri. bileğinin gücü ile gelmesini bilmektedir. bilinçli gençlerimize selâm. Türk işçi sınıfı bu kurtuluş savaşını da başaracaktır. sosyalizmi kendi elleri ile kuracak, demokrasiyi millete armağan edecektir.

YÖN'ÜN NOTU :

"İyi niyetli görüşleri yayınlıyacağız» derken yalana ve yakıştırmalara dayanan iddialara yer vermek istediğimizi belirmek istemiştik. Maalesef TİP Genel Yönetim Kurulu üyesi Rasih Nuri İleri'nin yazısı, asılsız dedikodulara, yakıştırmalara ve suçlamalara yer vermektedir. Doğan Avcıoğlu'nun «TİP'e karşı bir sürü konuda haksız ve insafsız davrandığını, yanlış değerlendirmeler yaptığını» kabullendiğini ileri sürmek. kaba bir tahrifçilik-

---

ral F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

...Sadrazam ve İçişleri Bakanı durumun vahametini kabul ediyorlar ve âsileri cezalandırmak için müttefiklerden müsaade istiyorlar. Sıvas Kongresinin enteresan tarafı, Avrupanın da Türkiyeden sayılması ve Damat Ferit Paşa Hükümetini düşman ilân etmesidir. İzmit civarında bolşevik tipi bir haydut çetesi türedi. Milliyetçi gazetelerde Mustafa Kemal'in ve Rauf Beyin asil bakışlı portreleri çıktı. Milliyetçi gazeteler, bu konferansı bir zafer gibi gösteriyorlar. İngiltere, Türkiyeye karşı olan harpte baş yeri aldığı halde. gazetelerin ve hattâ milliyetçilerin bile gözünde iyi yer işgal ediyor! (S. 802).

Vesika No. 553 — Ek. 19 Ekim 1919 Mr. Ryan'dan rapor:

...Millî kuvvetler gittikçe geliştiği için 40 bin kişilik bir hükümet kuvvetinin bunlara karşı kullanılması istendi. Sadrazam bu talebi derhal kabul etti (S. 828).

Vesika No. 511 — 14 Ekim 1919 İngiliz Yüksek Komiserinden Amiral Sir F. de Robeck'e:

...İtalyanlar İzmirdeki ahalinin dinlerini değiştirip İtalyan vatandaşı yapmak istiyorlar. Askerleri her gün ellerinde Küçük Asyadaki İtalyanlar çok yaşayın diye filamalarla geziyorlar. Fakat benim anladığım, Türklerden müthiş korkuyorlar. Ve bu bölgede kalmalarının Türklerin lütfuna bağlı olduğunu biliyorlar (S. 831).

Vesika No. 558 — 21 Ekim 1919, Lord Curzon'un notu:

...Mr. Venizelos, İngiltereyi ziyareti sırasında, «Mustafa Kemal hareketinin derhal bastırılması gerek» dedi. «Avrupa yeniden Türklerin eline bırakılamaz» (S. 835)

Vesika No. 596 — 17 Aralık 1919, Sir E. Crowe'dan M. Kidston'a:

...Mustafa diye biri var, Kürtleri ayaklandırabilir ve Anadoluda köylülerin savaşamıyacağı bir güç hâline gelebilirler (S. 893).

Vesika No. 624 — 11 Aralık 1919, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

...İngiliz birliklerinin Samsundan çekilmesi, milliyetçiler tarafından kullanıldı. Şimdi demiryollarından da çekilirsek, milliyetçiler bunu bir zafer ilân edecekler. Mustafa Kemal'in birlikleri bir köprü ile bir treni havaya uçurdu. Mustafa Kemal'in İngiltereye ne kadar düşman olduğunu herhalde Harbiye Nezareti anlıyamıyor (S. 931).

«TÜRKLERİN KAFASI AZ İŞLER»

Vesika No. 646 — 4 Ocak 1920, Lord Curzon'un notlarından:

...Türkler Avrupadan atılmalıdır. Amerika'lı Senatör Lodge'un dediği gibi İstanbul Türklerden tamamen alınmalı. bir veba tohumu olan, harplerin yaratıcısı ve komşuları için bir küfür olan Türkler. Avrupadan silinmelidir (S. 992)

Vesika No. 652 — 6 Ocak 1920. Amiral Webb'den Lord Curzon'a:

...Maliye Bakanlığı Fransızların kontrolu altına konulur. borç işlerini ve bütçeyi onlar ayarlarlar. Ekonomi Bakanlığı İngiliz hâkimiyetine konulur ve altı kısma ayrılır. Her kısmın başına bir yabancı müdür getirilir ve birer de Türk muavin konulur. Bu sâyede durum kurtarılabilir (S. 1011)

Vesika No. 660 — 16 Ocak 1920. Amiral Webb'den Lord Curzon'a:

...Bolşevikler, medeniyet ile savaşta Türk milliyetçileri ile işbirliği yapıyorlar (S. 1028).

Türkler ecnebi kontrolunu kabul ederler. Türk memurları maaşlarını aldıkları müddetçe seslerini çıkarmazlar. Mr. Cambon'a göre, biz bu vaziyetten istifade edip Türkleri malî ve idarî kontrol altına alırsak durum her bakımdan *iyi olur. Müttefiklerin Türkiye'de çok önemli* ticarî ve politik menfaatleri vardır. Boğazları kontrol edip para alsak senede 1 milyon sterlin alırız (Aynı eser Cilt: VII, S. 58).

Küçük bir Türk devleti kurulmalı. kapitülasyonlar adliyeye de uzatılmalı. Japonyadan kapitülasyonları kaldırdık. zira onlar kuvvetliydi ve başka çaremiz yoktu. Türklerin kafası, Japonlarınkin*den çok daha az işler. Dolayısiyle* kapitülasyonlar adlî işlere de uzatılabilir (Cilt: VII, S. 83).

AMERİKALI MUSEVİLER DE HİSSE İSTİYOR!

Vesika No. 12 — Lloyd George ile Amerikalıların Türkiye üzerinde münakaşası:

...Lloyd George ve Lord Curzon, «Biz neye karar verirsek Türkler onu kabule mecburdur» diye ısrar ediyorlar. Ayrıca Türkiyeye teknik uzman da göndermek istiyorlar (Cilt: VII, S. 99).

Amerikalı yahudiler. Lloyd George'a telgraf çekip kendileri için de parçalanan Türk yurdundan hisse istiyorlar (S. 183)

Türkleri yatıştırmak için İzmir üstündeki haklarını kabul eder görünelim. Yunanlılar daha fazla asker çıkarsınlar. sonra reddederiz (S. 187).

İzmire bir Türk bayrağı asarak, Türk varlığını kabul etmiş görünelim (S. 231).

Venizelos, «Türk bayrağı şehrin dışına asılsın. Giritte de Türk bayrağı şehir dışında bir kayalıkta asılıydı» diyor (S. 233).

İngilizler, Kürt Devleti kurmak istedikleri yerde, çok fazla maden olduğundan eminler (S. 258).

Vesika No. 37 — 28 Şubat 1920, toplantıdan

...Maalesef milliyetçi Türkler Fransızlardan çok fazladır. Fransız birliklerinde 18 bin kişi yerli Ermenilerden diğerleri Fransızlardan müteşekkildir (S. 297).

Vesika No. 38 — 28 Şubat 1920, aynı toplantı:

...Mustafa Kemal, kendisini Erzurum Valisi ilân etti. Erzurum yeni kurulan Ermeni devletine katılacağı bir sırada, bu, çok manalı bir harekettir. Bu adam olmasaydı, Ermenilerin bir şansı olurdu. Türk millî hareketi gittikçe büyüyor. Tehlikeli karakteri gittikçe gelişiyor. Muhtemelen Fransız üniforması giyen Ermenilerin aşırı hareketi Türkleri tahrik etmiş olmalıdır. 20 bin Ermeninin öldürüldüğü tamamen hayaldir. Türklere donanma gösterisi yapmanın bir faydası yoktur. Mustafa Kemal'e bu yoldan tesir edemeyiz. Fakat belki Emir Faysal vasıtasıyla bir şey yapabiliriz. *Mr. Berthelot'a göre, Mustafa Kemal'in* askerleri hiç para almıyorlar. onları harekete getiren vatan aşkıdır (S. 300).

Vesika No. 42 — 2 Mart 1920, aynı toplantı:

Lloyd George, bahriye uzmanlarının hazırladığı şu maddeleri ileri sürdü:

1 — Türkiye kendi sahillerini müdafaa edecek bir donanmaya sahip olamaz.

2 — Türk donanması sadece balıkçı gemilerini koruyacak bir polis kuvveti haline getirilecek (S. 338).

Vesika No. 55 — 10 Mart 1920, aynı toplantıda alınan kararlar:

1 — İstanbul resmen işgal edilecek. buna bahane olarak Türkiyedeki azınlıklara kötü davranıldığı ileri sürülecek.

2 — Türklere sulh şartlarını kabul ettirirken, çıkacak ayaklanmalara karşı koymak için milliyetçi liderler tevkif edilecek (S. 450).

Vesika No. 62 — 16 Mart 1920, akşamüstü saat 4:

...Lord Curzon arkadaşlarına dışarda açıklanmak şartıyla. bu sabah saat 11'de İstanbul'un fiilen işgal edildiğini. Harbiye ve Bahriye Nezaretlerine el konulduğunu ve bütün ulaştırma işlerinin kontrol altına alındığını. sıkıyönetim ilân edildiğini söyledi (S. 506).

Gelecek Yazı
BATILILARIN TÜRKİYE'Yİ PAYLAŞMA PAZARLIKLARI

D. Avcıoğlu'nun yazısı üzerine

Sencer Divitçioğlu

Marx'gil düşünce plânında teorik bir araştırma olan **Asya Tipi Üretim Tarzı Ve Az Gelişmiş Ülkeler**(1) adlı risalem pek belli sebeplerden ötürü D. Avcıoğlu'nun(2) hışmına uğradı. Bu denli eleştirmelere cevap vermek hakkımız, bu hakkı nezaketle kullanmak *ise ödevimizdir. Yalnız korka*rım ki, bana göre, «pek belli sebepleri» ortaya sererken, salt teori ile birlikte, günümüzün bazı sosyalist hareketleri'nin zımni yorumuna da girişmiş olmayayım.

I

Başlarken, yanlış anlaşmaya ve tahrif edilmeye yer vermemek için Marx'ın «Asya Tipi Üretim Tarzı» dediği modeli bir varsayım olarak ele alıp, analizini yaptığımız az-gelişmişlik teorisinin özetlenmesine müsaade edilsin.

İlk-yaklaşımda, az-gelişmiş ülkelerde Devlet hâlâ eski devirlerin kudretli Devletidir ve bu Devlet hâlâ kapıkulu (saray, seçkinler, askerler, ulema, eşraf ve yüksek memurlar) diye adlandırılabilecek bir sınıf tarafından temsil edilir. Kapıkulu sınıfının karşısında ise halk sınıfı vardır.

Bu sınıflaşmanın iktisadi sebebi şudur: Ekonomide toplumsal emek ürününün bir kısmı üreticiler ve ailelerinin asgari geçim seviyesinde belirlenen yoğaltımına tahsis edilirken, artık-ürün halindeki diğer kısmı, toplumsal ihtiyaçları ne dereceye kadar tatmin ettiğine bakılmadan, kapıkulunun refah fonksiyonuna göre, kapıkulu sınıfının ve topluluğun ihtiyaçlarına tahsis edilmektedir.(3) Böylece, toplumsal ürünü yaratan halk olduğu halde, artık-ürünü gaspedip, kullanan kapıkulu sınıfı olmaktadır. Öyleyse az-gelişmiş ülkeler, üretim tarzlarından dolayı sınıfsız toplum niteliği göstermezler. Aksine, sınıflı toplumun bütün özelliklerini taşırlar, yani, sömürme olayı ve sınıf çatışması, sistemin icaplarındandır.

Toplumsal gerçek ancak arka arkaya yapılan yaklaşımlarla anlaşılabilir. Bundan dolayı, az-gelişmiş ülkelerin iktisadi-toplumsal bünyelerini açıklamak için, ikinci yaklaşımda, az-gelişme üzerinde kapitalist sistemin darbesinin incelenmesi de gerekir. Bu darbe, kendisini iki yoldan hissettirmiştir.

İlkin, Devlet, kapitalist dünya *karşısında varlığını koru*yabilmek için, diğer reformlar yanında, sanayileşmeyi zorunlu görmüştür. Devletin sanayileşmeye başlamasıyla, kapıkulu sınıfı içinde yeni bir kapitalist zümre ortaya çıkmıştır. Türeyen bu zümrenin Devlet firmalarına iştirak ettirilmesi, onun tarafından bireysel kapitalist olarak yaratılması, analizi aksatmaz. Önemli olan, az-gelişmiş ülkelerde, Devlet tarafından yaratılan kapitalist zümrenin Batı'da olduğu gibi **uzvi** bir gelişmenin sonucunda olmayıp, **fonksiyonel** bir gelişmenin sonucunda meydana geldiğidir.

İkinci darbe, uluslararası kapitalizmin, bu ülkelere sızmasıyla başlamıştır. Emperyalizm, gelip yerleştiği ülkelerde, kendisiyle işbirliği yapan kapitalistleri yaratacak ve evrensel kapitalizmin bilinci, yabancı sermayenin yarattığı kapitalistleri, Devletin yarattığı kapitalist zümre ile kaynaştıracaktır.

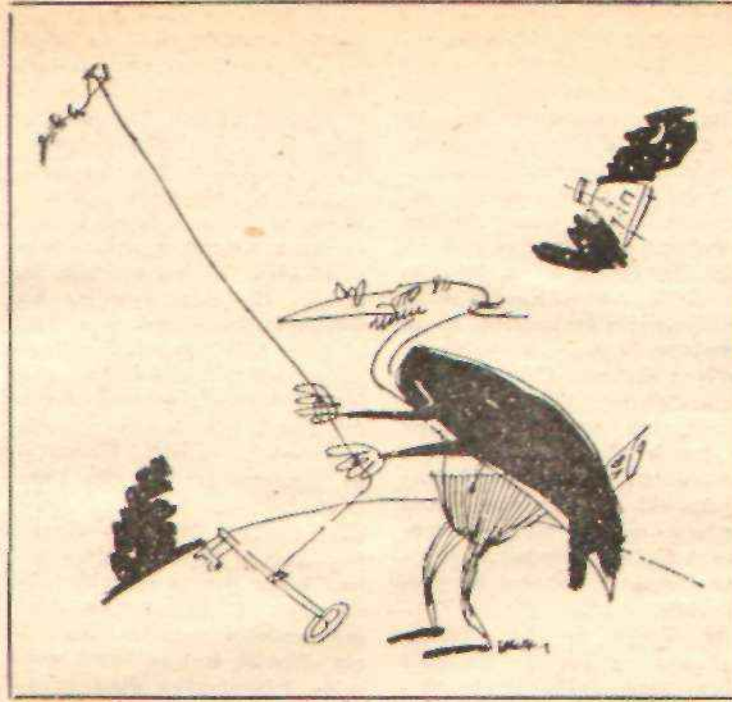
(D. Avcıoğlu, az-gelişmiş ülkelerde kapitalizm olgusunu reddettiğimi nereden çıkardı?)

Yukarda özet olarak analizi yapılan her iki darbe de aynı sonuca götürür bizi. Asya tipi toplumlarda, temel sınıf bünyesinin değişmemiş olmasına rağmen, bu bünyeye bir de kapitalist ve dolayısıyla işçi zümresi eklenmiştir. Kapitalist zümre kapıkulu sınıfının, işçi zümresi ise halk sınıfının birer alt cümlesidir. Bundan dolayı, az-gelişmiş ülkeler, bir yandan, battal bir gelişmeye tâbi olan eski üretim tarzlarının, öte yandan, yeni yerleşmeye başlayan kapitalist üretim tarzının etkisi altında, bir «geçiş üretim tarzı»na(4) maliktirler. Bu özgül üretim tarzı, D. Avcıoğlu'nun sandığı gibi, ne kapitalist ne de sosyalist bir üretim tarzı olabilir. Kendine özgü üretim tarzları analizi yapılmadan, herhangi bir az-gelişmiş toplum için, kesin olarak «kapitalisttir» ya da «sosyalist olmuştur» denilemez.

Tabiatıyla, az-gelişmiş ülkeler için yeni bir tanımla açıklanan bu geçiş üretim tarzının ilânihaye sürüp gideceği hiç bir vakit *söylenemez*. Sistem, kapitalist ya da sosyalist (ya da aşağıda açıklanacağı nitelikte devletçi) yollara doğru daima açılabilir. Ne var ki, bu özgül üretim tarzının belirlenmesi sosyalizmin kuruluşu kadar, sosyalizmin devamı bakımından da önemlidir. Nitekim, sosyalist sistemi kurmuş olan Çin bile, bugün kendi öz üretim tarzını hesaba katmaya mecbur olmuş ve hatta bu yüzden klâsik Marx'gil gelişme şemasını tersyüz etmiştir.(5)

Teori bu şekilde ortaya atıldıktan sonra, bundan bazı çıkarsamalar (inference) yapmak mümkündür.

Az-gelişmiş ülkelerde, sınıf açısından, üç tane ayrı «gayri meçhul güç» vardır: Kapıkulu, kapitalistler ve halk. İşçi zümresi aileleri ile birlikte, üretime katılış, bölüşüm ve dolayısıyla yoğaltımdan yararlanış açısından, halkın

köylü, esnaf gibi diğer zümrelerinden ayrılmadığından henüz bir güç değildir. Aslında, az-gelişmiş ülkelerde halk tümüyle değeri yaratır ve ancak asgari geçinme seviyesinde yoğaltımdan istifade eder. Oysa, kapıkulu sınıfına dahil ya da emperyalizmin yardakçısı kapitalist zümre, az-gelişmiş ülkelerde mülkiyet ilişkilerini değiştirmeye başladığından, kapıkulu sınıfının toplumsal ilişkilerinden farklı ilişkilere sahiptir. Bu fark esasında, kapıkulu sınıfı ile kapitalist zümrenin üretime katılış biçimlerindeki ayrılıktan doğmaktadır. Kapıkulu sınıfının üretime katılışı hiç bir zaman sözkonusu değildir. Üretim Devlet tarafından yapılır. Oysa kapitalist zümre, başlangıçta Devlet tarafından yaratılmış olsa bile, üretime katılmakta ve dolayısıyla artık-değeri doğrudan doğruya ele geçirmektedir. Bununla birlikte, kapıkulu ile kapitalistler arasındaki bu fark bölüşüm ve yoğaltım sözkonusu olduğunda ortadan kalkar. Her ikisi de değer yaratmadıkları halde, halk tarafından yaratılan artık-değeri paylaşmaktadırlar.

Az-gelişmiş ülkelerin sınıf bünyesi böyle olunca, kapıkulu sınıfının Devleti devam ettirmeğe çalışması tabiidir. Devam ettiriş üslûbu ise, kapıkulu sınıfı içindeki iktidarı alan çeşitli gurupların eğilimlerine göre değişir. İç ve dış güçler karşısında, elden giden Devleti kurtarmak için, bu eğilimler statükonun muhafazasından, bir iki üstün insanın zihnindeki «sosyalizm»e kadar çeşitli renkler alabilir (Kerim Devlet eski Devletin ihya edilmiş şeklidir. Yeni terim kullanmakla bilimsel bir münasebetsizlikte bulunacağımı tahmin edemezdim).

Kapıkulu sınıfı gibi kapitalist zümrenin menfaati de bu Devletin devamına bağlıdır. Ne var ki, Devletin kerim olmasından çok, kapitalist olması işlerine gelir. Hele yabancı sermayenin güvenliği için bu dönüşümü gerçekleştirmek şarttır. Çünkü Kerim Devleti kuracak olanlar, sınıf ilişkilerinden dolayı yerli kapitalist zümre ile birlikte yaşamaya mecbur olsalar bile, milliyetçi hisleri körüklemek amacıyla emperyalizme karşı geçici bir cephe alabilirler.

Halk ise, bir sınıf olarak, eski ya da kerim dediğimiz Devlete (Kapıkuluna) karşıdır. Sınıf bünyesi bakımından kapitalist zümreye de karşı olması gereken halk, Devleti değiştirme sözkonusu olunca, kapitalistlerle birleşmeye hazırdır. Hele, kapitalist dünya görüşünün vaadettiği demokrasinin ışığı altında... Özellikle demokratik rejimlerde halk, Devlet iradesi ile kendisi kaim olacağı yerde, kendi iradesiyle Devletin kaim olacağına inandığı gün, kapitalizmle işbirliği yapmakta tereddüt etmez. Ta ki, kapıkulu sınıfına bağlı olan kapitalist zümrenin Devleti değiştirmeye muktedir olamayacağını anladığı güne kadar. İşte o vakit halk, kendi partisini arayacaktır. Bu parti ancak, halk ile kendisini özdeş kılan sosyalist bir parti olabilir.

Öyleyse, kullandığımız halk sosyalizmi terimi, siyasi rejimi demokrasi olan az-gelişmiş ülkelerde sosyalizmin inşasında dayanak olarak alınacak olan sınıfın, sadece ve sadece halk olması gerektiğini göstermektedir. Yoksa D Avcıoğlu'nun iddia ettiği gibi, bu terimi kullanmakla «sosyalizmin inşası» ile «sosyalizmi» karıştırmış değiliz.

II

Az-gelişmişlik teorisi anahatlarıyla bu. Tabiatiyle bu teori de her teori gibi nihai değil. Olsa olsa, az-gelişmişlik analizine doğru atılan pek mütevazi bir adım. Yalnız ne «fantazi», ne «icat», ne de «hayal mahsulü» (bilimsel tartışmalarda bu sıfatların kullanıldığını hiç duymadım). Her teori gibi belirli bir varsayıma dayanmış, belli bir yöntem uygulanarak muhakeme edilmiş ve böylece teori (model) elde edilmiş. Bununla birlikte, geçerli olması için, her teori gibi somut olgularla tahkik (test) edilmeli ki doğru ya da yanlış olduğu anlaşılabilsin. Teorinin tutarlı olduğunu sanmama rağmen doğru olup olmadığını ben de bilemem. Kabul edilmesi ya da reddedilmesi, doğrudan doğruya Türkiye gerçekleri ile uyuşup uyuşmamasına bağlı. Bildiğim tek şey, teori yanlış olsa bile, doğrunun aranmasına hizmet ettiğidir. Nitekim yanlış bir teori, bazı varsayımların bir daha kullanılmamak üzere elenmesine ve benimsenecek yeni varsayımlarla hakikate daha çok yaklaşılmasına *yol* açacaktır.

Bu metodolojik bilginin ışığı altında, mantıki olarak teori tahkik edilmeden varsayımları yanlışdır ve varsayımı dün için doğrudur ama bugün için yanlıştır ve de varsayımı yanlıştır ama bilgi edinilmek için kullanılır diyerek, bir teoriyi eleştirmenin «mümkünü yoktur».

Teori kuruluşu hakkında D Avcıoğlu ile metodoloji konusundaki şu elemanter anlaşmazlığımıza rağmen, teorinin «tehlikeleri» hakkında kendisiyle aynı fikirde olduğumu tiraf edeyim. Gerçekten, tahkik edildikten sonra bir teori bazıları için tehlikeli olabilir. Şöyle ki: Türkiye'nin sınıf bünyesi hakkında kurulacak teoriler ve yapılacak araştırmalar kapitalist zümre ile karışık kapıkulu sınıfı karşısında halk diye belli başlı bir sınıfın mevcudiyetini ortaya koyarsa, demokratik yoldan sosyalizmi kurmaya çalışan sosyalist bir partinin siyasi eylemine temel teşkil edecek bir teori kurulmuş olur. Bu teori bir yandan sosyalist partinin halka daha fazla inmesini kolaylaştırırken öte yandan, demokratik sosyalist harekete karşı olan güçlerin belirlenmesine yarar. Belirlenen bu güçler, emperyalizm ile birleşik kapitalizm ve kerim devletçiliktir. Hele kerim devletçiliğin özel bir türü olan kapıkulu sosyalizminin(!) gerçek niteliği muhakkak teşhis edilmeli ve sosyalist harekete karşı çıkan bir güç olduğu bütün çıplaklığı ile ortaya serilmelidir.

Acta est fabula. Bilmem «pek belli sebepleri» açıklayabildim mi?

Sencer DİVİTÇİOĞLU

1. Elif Yayınları, İstanbul 1966
2. «S. Divitçioğlu'nun Kitabı Üzerine», Yön, 24 Haziran 1966
3. Capital, Foreign Languages Publishing House, Moscow vol. III, s. 855.
4. E. Balibar, «Sur le concepts fondamentaux du matérialisme historique», Lire le Capital, Maspero, Paris 1965
5. Ch. Bettelheim, «Le cadres généraux de la planification Chinoise», La Costruction du Socialisme en Chine, Maspero Paris 1965.

AVCIOĞLU'NUN NOTU:

Divitçioğlu, «pek belli sebeplerden hışımma» uğradığını ileri sürüyor. Bu pek belli sebeplerin, neler olduklarını, «Marks'gil düşünce plânında teorik bir araştırma» yaptığını iddia eden Divitçioğlu'nun, Marksizm ile uzaktan yakından ilgisi olmıyan, Marksizmin elifbasına aykırı fikirlerinde ısrar eden yukarıdaki yazısı göstermeye yeterli değil mi? Divitçioğlu, çağımızda sosyalizmin ve kapitalizmin dışında üçüncü bir devamlı gelişme yolunun varolabileceğini tasavvur edebilecek tek bir Marksist bulamıyacaktır. Onun yaptığı gibi, «halk sınıfı» biçiminde temelinden yanlış bir deyimi kullanabilecek tek bir Marksist gösteremiyecektir. (Risaledeki deyim ise, «Sözde halk sınıfı» dır. Şimdi sözde kaldırılmıştır). Divitçioğlu, «halk sınıfı» biçiminde belirsiz ve karışık bir kavrama dayanarak teoriler kurmaya kalkışacak bir tek Marksist olmayan, hattâ antimarksist bir bilim adamı dahi keşfedemiyecektir.

Marksistlik ve bilimsellik iddiası ile, Marksizme ve bilime bu derece aykırı «fanteziler» i tehlikeli bulup e[illegible]irmemiz için, bundan öte nedenlere ihtiyaç var mı?

«Asya Tipi Üretim Tarzı ve Azgelişmiş Ülkeler» risalesini, «Doç. Dr. S. Divitçioğlu ile yapılan bir konuşma» başlıklı bir yazının yayınlanmak üzere YÖN'e verilmesinden sonra bulup okudum. Bu mülâkatta, risale, «Türkiye gerçeklerini bilimsel açıdan ele almak ve kavramak amacıyla yapılan çalışmalara önemli bir katkı» olarak sunuluyor ve Divitçioğlu da verdiği cevaplarda, *Marksist metodu* kullandığını ve «sınıf olayının, Marksist açıdan nasıl ele alınması gerektiğini belirtmeğe çalıştığını» söylüyordu. Ama cevapları, hiç de Marksist ve bilimsel değildi. Bunun üzerine risaleyi inceledim ve gerçeklere saygıyı, arkadaşlık hoşgörürlüğünden üstün tuttuğum için YÖN'deki yazıyı yazdım. Divitçioğlu ile, Marksizmin elifbası üzerinde tartışmak zorunda kaldığım için de mahcup ve üzgünüm.

Bu giristen sonra, teferrüata girmeden, Sayın Doçentin idialarını anahatlarıyla kısaca cevaplandırmaya çalışacağım:

a) Divitçioğlu, Türkiyede geniş kütlelerin tarihî nedenlerle pek gevşediği bir bürokrasinin varlığı sezişinden hareket ederek, «bir azgelişmiş ülkeler» teorisi

tir. Dealarca yazdığımız üzere Çalışanlar Partisi kurma teşebbüsünde, YON yöneticilerinin, hele Doğan Avcıoğlu'nun iştiraki olmamıştır. TİP'li Sadun Aren ve Türkkaya Ataöv, bunu çok iyi bilirler. YON yöneticileri, Çalışanlar Partisine girmiyeceklerini daha işin başında, yüzlerce sendikacının önünde açıklamışlar ve bunu o zaman gazeteler yazmışlardır. YON'ün 54. sayısında Sosyalist Kültür Derneğinin, Türk Sosyalist *Partisinin özünü teşkil ede*ceğini yazdığı iddiası da kaba bir tahrifçiliktir. Bu görüşü Hareket gazetesinde ileri süren, mizah yazarı Sayın Adnan Veli'dir. Bir iktibasta yer alan bir cümlenin YON'e maledilemiyeceği aşikârdır. Üstelik, SKD, bir parti olmayı asla düşünmediğini, daha işin başında defalarca açıklamış nitekim TİP. liler de dahil, çeşitli partilerden kişilere, (CHP, YTP) kurucuları arasında yer vermiştir. Ama buna rağmen TİP Genel Yönetim Kurulu Üyesi Rasih Nuri İleri, yazısına uydurma iddialarla başlayabilmektedir. Ve onun için her şey CHP oyunudur. Şükredelim ki, modaya uyarak, her işte CIA parmağı arayacak aşamaya henüz gelmiş değil. Bunun dışında, sosyalist teoriyi yüzeyde bilmekten ileri geldiğini sandığımız ve katılmadığımız görüşleri, bizim için saygıdeğerdir. Bu görüşleri, tartışmalar ilerledikten sonra cevaplandırmaya çalışacağız.

kurmaktadır. Bu çok acele bir genellemedir. Zira geçmişte Asya Tipi Üretim Tarzını (ATÜT) tanıyan ülkelerin birçoğunda, gelişme, kapıkulunun sömürgeci ile birleşerek devleti yıkması kendisinin de kapitalist olması biçiminde olmuştur. Türkiyenin durumu öyle görünür ki, özeldir. Genel durum, Yves Lacoste'tan («Sınıf Açısından Azgelişmişlik» adıyla yapılan çeviride, şöyle belirtilmektedir: «Sömürgecilerin ilk işbirlikçileri, hükümdarlarla az çok çatışma halinde olan ve vergi toplama hakkı reddedilen veya kaldırılan eşraf olmuştur.» (S. 62). «Avrupalılar bu ülkelere, toprağın özel mülkiyetine dayanan farklı temel sosyal ilişkiler getirdiklerinden, yerli eşrafın, sömürgeciliği ve onun mülkiyet görüşünü benimsemekte büyük çıkarı vardır. Böylece, vergi alma hakkını, tam mülkiyet haline getirebilmekteydiler. Bunun en ünlü örneği, eski vergi toplayıcı Hint eşrafı (zemindar» lardır. Zemindarlar, sömürge yönetimi sâyesinde, vergi topladıkları arazilerin sahipleri oldular» (S. 61). Böylece ATÜT devleti yıkıldı ve mültezim, kapitalist oldu. Genel tablo budur.

Emperyalizmin baskısı ile ortaya çıkan yeni düzen de, Divitçioğlu'nun iddia ettiği gibi «bozuk - ATÜT» değil, geçmişin kalıntılarını yaşatmakla beraber «kapitalist sistem» dir. Yves Lacoste, sistemi genel hatları ile şöyle anlatıyor: «Bu sistemde, kapitalist üretim ilişkisi, imtiyazlıların tam yararına olarak, ilkel ilişkilerle birleştirilmiştir. Bir yandan, yerli eşraf, evvelce hiç bir zaman elde edemediği yetkilere sahiplenmek için geleneksel yapıların çöküşünden yararlanmıştır (topraklara sahiplenmek. köylüyü doğrudan doğruya kullaştırmak v.s. gibi). Öte yandan yerli eşraf, kapitalist hale gelmiştir (ihracat emtiası üretmektedir ve ekseriya ithal edilen emtianın satışını yapmaktadır (S. 73)... Çözülen geleneksel yapıların bir sürü kalıntıları, yerli ya da sömürgeci imtiyazlı azınlıkların çıkarlarına dokunan geleneksel unsurlar yok olmakta, dokunmıyanlar ise yaşamaktadır. Zira geleneksel yapıların uğradığı değişiklikler, ne irade dışı, ne de tesadüfidir. Kapitalizmin gelişmesini frenleyen unsurlar yok edilmiştir (arazi üzerinde kollektif hak, otarşik ekonomik denge gibi)» (S.32).

Bu sebepte, Divitçioğlu'nun «bozuk - ATÜT» diye bir sistemin hâlâ varlığını iddia etmesi ne kadar yanlışsa, Türkiye bakımından dahi araştırması henüz yapılmamış üstükörü bir «kapıkulu» kavramından hareket ederek, bir azgelişmiş ülkeler genellemesi yapması da, o kadar yanlıştır. Marks ve Engels, toplumların gelişme modellerini (teori) ortaya koymadan önce yüzlerce cilt tarih okumuşlardır. ATÜT konusundaki ilk görüşlerini de, Morgan'ın tarihi araştırmalarını okuyunca değiştirmişlerdir ((Bakınız A. Tokatlı'nın Godelier çevirisi, S. 35-54). Bunun içindir ki, risaleyi eleştiren yazımızı şu sözlerle bitirmiştik: «Türk sosyalistlerine şimdilik düşen iş, yeni toplumsal gelişme kanunları ve teorileri icat etmek yerine, sosyalist metodu doğru kullanmaya alışarak, Türk toplumunun evrimi hakkında tarihî ve sosyolojik araştırmalara girişmektir».

b) Bir anlam taşıyan teorik modeller, Divitçioğlu'nun iddia ettiği gibi, fantezist varsayımlara dayanarak kurulamazlar. Hele Marksistler, böyle bir yola asla iltifat etmezler. «Teorisinin doğru olması önemli değil, tutarlı olması önemli» sözleri ile özetliyebileceğimiz Divitçioğlunun tutumunun patenti, burjuva ikjtisatçılara aittir. Marksist Shmelev, YÖN'ün 168. sayısında yayınladığımız yazısında, «Saf bilimin meyvaları» saydığı bu tip modellerle alay etmekteydi: «Burjuva iktisatçılar, muhakemelerini sırf mantık plânına dayandırmakta ve bunu ekseriya matematik hesaplar ve gelişmiş kapitalist ülkelerin tarihindeki örneklerle desteklemektedirler. Tavsiyelerinin sevkedeceği uygulamaların somut sonuçlarıyla, kat'iyen ilgilenmediklerini ileri sürmektedirler. Yalnızca mantığa dayanan şemalarının zarif ve tutarlı olmasına önem vermektedirler. Eğer geri kalmış ülkelerdeki kalkınmanın somut şartları, onların mantığa dayanan boşluktaki modellerine uygun düşmezse, kabahat bu şartlarındır».

Divitçioğlu, azgelişmiş ülkelerin çoğu ve Türkiye kapitalist sistem içinde değilmiş, «bozuk - ATÜT» biçim içindeymiş varsayımına dayanarak, model kurmaktadır. Bir taraftan «bozuö - ATÜT» ün kapitalist sistemi, kerim devleti veya halk sosyalizmini «seçmek zorunda kalacağını» söylerken, öte yandan da «bozuk - ATÜT» ün kapitalist gelişmeyi engellediğini «risale» de ve «konuşma» da ileri sürmektedir! Konuşma'da Divitçioğlu, şöyle demektedir: «ATÜT tipolojisinde, temle olarak ekonominin kendi kendine yeterliği, (auto - subsistance) en göze çarpan karakterdir. Yâni bu üretim tarzında, ilerleyici ve başka tarzlara dönüşücü bir özellik yoktur... Ben, bu denemede, kapitalizmle temas haline geçmiş ve daha sonra bozulmuş olan ATÜT'ü incelediğim için, varmış olduğum sonuçlar ile hareket noktalarımın arasında bir tutarlılık olduğunu düşünüyorum. Ayrıca şunu belirteyim: ATÜT kapitalizmle temasa geçince, devlet, eski fonksiyonunu gerçekleştirmek için (yenilikler) yapmak zorundadır. Böylece, sanayi ve hizmet temelleri üzerinde yükselen bir devlet haline gelir. Bu durum, kapitalizmin kökü olarak piyasa genişlemesi olayının gerçekleştirilmesini kesin olarak engeller. Devlet işletmeleriyle rekabet söz konusu değildir. Oysa, hepimizin bildiği gibi, kapitalizmin teşekkülünün ve gelişmesinin ana ilkelerinden biri rekabettir. Kapitalizmin gerçekleşmesi için, zorunlu olan sermaye birikimi ise, mutlak ve nisbi artık - değerin devlet tarafından ele geçirilmesinden (devletin bunlara sahip çıkmasından) dolayı yeterince gerçekleşemez».

Divitçioğlu'nun iddiası böyledir, fakat gerçek böyle midir?

Pek kıt iktisat tarihi bilgisiyle bile, Divitçioğlu'nun teorisini dayandırdığı bu görüşlerin kesinlikle yanlışlığını söylemek mümkündür. Türkiyede, emperyalizmin baskısı altında, kollektif toprak mülkiyetinin ve ATÜT'ün çöküşüyle birlikte, kapitalist gelişme başlamıştır. Devletçilik, kapitalist gelişmenin engeli değil, güçlü bir aracı olmuştur. Devlet, vergileme yoluyla aldığı fonları, kapitalizmin gelişmesi yolunda kullanmıştır. Ekonominin «auto - subsistance» karakteri yıldan yıla gözle görülür biçimde azalmakta ve piyasa genişlemektedir. Devlet işletmeleri ile rekabet, kapitalizmin yararına olarak en tatlı biçimde yürümektedir. Eğer Prof. Enos'un hesapları, kabaca bile doğru ise, millî gelirin yüzde 32 sini alan kapitalist sınıfın, «kapitalizmin gerçekleşmesi için zorunlu olan sermaye birikimine» fazlasıyla sahip bulunduğuna hükmetmek gerekecektir. Üstelik, devlet fonları ve Amerikan yardımları, kapitalist sınıfın cömertçe emrindedir. Devlet de, Divitçioğlu'nun iddia ettiği gibi kapitalist sınıfın üstünde soyut bir varlık değildir. Bürokrasiden hâlâ zaman zaman bazı mukavemetlerin gelmesi, kapitalist sınıfın devlet üzerindeki egemenliğini görmezlikten gelmeye elbette yetmez. Sosyolojik anlamıyla bugün devlet, eski bir iş adamı veya Amerikan şirketi temsilcisi olan Demirel ve ekibi demektir. Gerçekler tam bir kesinlikle bu kadar açık iken, Türkiyenin hâlâ kapitalist gelişme biçimi içinde olmadığını ileri sürmek ve buna göre teoriler icat etmek için, insanın gerçekten Merih'te ve fildişi bir sarayda yaşaması gerektir. Bu kapitalist gelişme, Türkiyeyi kapitalist olmayan bir yola sokacak yeni sosyal güçler iktidara gelene kadar devam edecektir. Bu durumda, Divitçioğlu'nun gelişme modelini değerlendirmek için «fantezi, icat ve hayal mahsulü» sıfatlarından daha gerçeğe uygun ve müsamahalı deyimlerin bulunamıyacağını, insaf sâhipleri herhalde teslim edeceklerdir.

Üstelik Divitçioğlu'nun modeli, kendi çerçevesi içinde dahi, anlamsızdır. Risalenin 21. sayfasında kurduğu «Bozuk - ATÜT» modeli, esas itibariyle başta Amerika olmak üzere bütün kapitalist ülkelere uygun düşen basit bir şemadan ibarettir. Bu şemada, ATÜT'ün özelliğini belirten herhangi bir taraf olmadığı gibi, sistemin çelişmelerine ve bu çelişmelerle sistemin evrimine yer verilmiş de değildir. Halbuki Divitçioğlu'nun kullandığını söylediği diyalektik Marksist metoda uygun modeller, sistemin çelişmelerine ve bu çelişmelerle evrimine ışık tutar.

Marksist olmayan iktisatçılar da, hiç değilse, kullandıkları kavramları iyi tanımlarlar. Divitçioğlu ise hudutlarını çizme ihtiyacı duymadığı ve tanımlamadığı, kapıkulu, terim devlet, halk sınıfı gibi belirsiz ve karışık kavramlar kullanmaktadır.

C) Örnek olarak, «halk sınıfı» ve «halk sosyalizmi» meselesini ele alalım: Halk sınıfı nedir? Şehir işçisi ve tarım işçisi, şüphesiz, bunun içine girmektedir. Köyde biraz kendi toprağını işleyen, biraz da ücret karşılığında başkasının toprağında çalışan yarı proleter unsurlar lar da, «halk sınıfına dahil» dir. Kendi toprağını işleyerek geçinen ve başkalarının emeği ile kâr sağlamayan orta köylüler de bu sınıfa alınabilecektir. Fakat toprak kapitalistleri ile orta köylüler arasındaki, ücretli el emeği kullanan, fakat «modernleşmiş bir tarım için, ya da sadece, orijinal bir yaşayış tarzı sürmelerine elverecek kaynakların sağlanması için gerekli sermayeden yoksun» bulunan köylü tabakası, «halk sınıfı» nın içinde midir? Burası belli değildir. Öte yandan, işçi çalıştırmayan zenaatçıyı halktan sayalım. İşçi çalıştıran, fakat kendisi de üretimde rol alan küçük patron ne olacaktır? Küçük tüccarı, mahalle bakkalını ve benzerlerini ne yapacağız? Marksist açıdan artık - değer yaratmıyan küçük tüccar, halktan mıdır, değil midir? Divitçioğluna göre, halktandır. Peki, üç-beş yüz lira aylıkla çalışan öğretmenler ve bütün ufak memurlar, halkın dışında kapıkulu mudur? Divitçioğlu'nun «gayri meçhul üç güç» ayırımına göre, ufak memurları halktan ayrı saymak gerekecektir. Kendileri kapitalist olmayan fakat kapitalistlerin yanında çalışan yüksek ücretli müdür, mühendis, muhasebeci v.s. halktan mıdır, meçhuldür.

Divitçioğlu'na göre, işte böyle bir halk sınıfı, kendi partisini bularak iktidara gelecek ve bu da halk sosyalizmi olacaktır! Divitçioğlu'nun, halk sınıfı içinde topladığı, çıkarları çatışan sınıf ve tabakalar bir bütün olarak iktidara gelirlerse, bunun sosyalizm olmıyacağı aşikârdır. Zira sosyalizm, bu sınıfi farklılaşmaların kalktığı, çelişmelerin çözüldüğü sınıfsız toplum düzenidir. Bunu sosyalist teoriye göre, «halk sınıfı» değil, işçi sınıfı gerçekleştirecektir. Divitçioğlunu'n teorisine göre, «halk sınıfı» nın iktidarında, yüzbinlerce artizanal özel sanayi işletmesi, yüz binlerce ufak ticari işletme, emekçi çalıştıran yüz binlerce ufak tarım işletmesi var olacaktır. Bu kapitalizme yönelmeye hazır sınıf ve tabakalar, işçi sınıfıyla birlikte iktidarı, «halk sınıfı» olarak paylaştıkları takdirde, Divitçioğlu'nun «halk sosyalizmi» nin hızla kapitalizme dönüşeceği hususunda, başta Lenin, bütün Marksistler görüşbirliği halindedir.

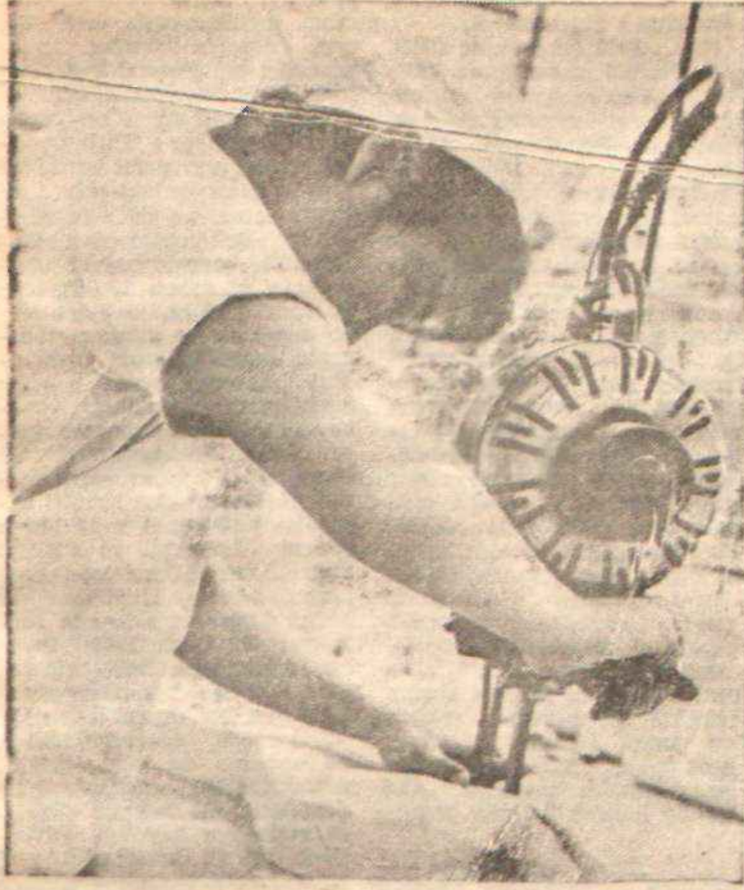
d) Son olarak, Divitçioğlu'nun risalesinde bulunmayan, fakat cevabi yazısında açıklanan «demokratik yoldan sosyalizmi kurmaya çalışan sosyalist bir partinin siyasi eylemine temel teşkil edecek teorisini» ve bize yönelttiği «kapıkulu sosyalisti» suçlamasını ele alalım. Divitçioğlu, açık Türkçeyle şöyle diyor: Halk sınıfı, devlete (kapıkulu'na) karşıdır. Devleti değiştirmek istemektedir. Devleti değiştirme söz konusu olunca, halk sınıfı kapitalist zümreye karşı olması gerekirken, kapitalistlerle birleşmektedir. Ama kapıkulu sınıfına bağlı olan kapitalist zümre, devleti değiştiremiyecektir. Nihayet halk sınıfı bir gün, kapitalist zümrenin (Halk sınıfını icad eden Divitçioğlu, burada kapitalist sınıf için nedense zümre deyimini kullanıyor) devleti değiştiremiyeceğini anlayacaktır. O zaman kendi partisini arayacaktır. Bu parti, halk sınıfı ile kendisini özdeş kılan sosyalist partidir. Böylece, siyasî rejimi demokrasi olan azgelişmiş ülkelerde, halk sosyalizmi gerçekleşecek, kapıkulu denen asker ve sivil bürokrasinin saltanatı son bulacaktır.

Peki siyasî rejimi djemokrasi olmıyan azgelişmiş ülkelerde ne olacaktır? Zira emperyalizmin boyunduruğu altında siyasi rejimi demokrasi olan ülke pek azdır. Ve çağımızda, «halk sınıfı» iktidara gelmek isteyince, faşizmin ihracatçısı kesilen emperyalizm, asla buna müsaade etmemektedir. Kapitalist sınıfın da, seçim sonuçları aleyhine dönmeye başlayınca, demokrasiden hemen vazgeçip faşizme yöneldiği, hiç değilse bugüne kadar, değişmez bir kuraldır. Bu takdirde, Divitçioğlu'nun «sosyalist parti siyasî eülem teorisi» ne ifade edecektir? Azgelişmiş ülkeler için genel teori yapan Divitçioğlu, sıra siyasî eyleme gelince, «çok şartlı ve çok özel» bir teori ile yetinmektedir!

Açıkça yazmamakla beraber, Divitçioğlu'nun, Türkiyedeki siyasî gelişmenin teorisini yapmak istediği âşikârdır: CHP, kapıkulunun partisidir. DP ve AP ise, kapitalist zümrenin elinde bulunmakla beraber, «halk sınıfı» nın oy verdiği partidir. Kapıkulu sınıfına (yâni devletin mutî evlâdı) bağlı olan kapitalist zümre (yâni devletin âsi evlâdı), devleti değiştiremeyince, halk sınıfı, bu sefer seçimle kendi partisini, sosyalist partiyi iktidara getirecektir. Yalnız bu teorinin doğru olabilmesi için, önce, kapıkulu partisinin aldığı yüzde otuz ilâ kırk oranındaki oyun nedenlerini açıklamak gerekir. Bu yüzde 30 ilâ yüzde 40 oyu veren, köylüler, işçiler v.s. halk sınıfının dışında mıdır? DP, 1957 de yüzde 50 den az o yaldığı zaman, halk sınıfı neredeydi? Teori bu bakımdan bile, «halk sınıfı» nın iki büyük parti arasında bölünüşünü açıklayamadığı için, boşlukta kalmaktadır. Geniş anlamı ile kapitalist sınıfın oya genellikle hâkim olduğu ve bu sınıfın şimdiye kadar iki büyük parti arasında bölündüğü, fakat bu partilerden birini kapitalist sınıfın çıkar larını zedeleyen tedbirlerden söz etmesi üzerine (toprak reformu, tarımda gelir vergisi v.s.), geniş anlamıyla kapitalist sınıfın bir kısmını ve onlarla birlikte milyona yakın oyu kaybettiği, sol-sağ ayırımı geliştiği sürece kapitalist sınıfın tek bir partide toplanacağı ve o partinin oyunu arttıracağı çok daha tutarlı ve belki de gerçeğe hayli yakın bir varsayımdır. Kenan Bulutoğlu'nun söz konusu ettiği, Amerikan köy Anketi ve adını dahi bilmeden AP'ye verilen oylar, bu varsayımı, bir ölçüde desteklemektedir. (Bakınız: YÖNün' bir önceki sayısındaki «Kabuk Teorisi» yazısı).

«Kapıkulu sosyalizmi» ise, af buyurulsun, Divitçioğlu'nun nida işaretli yeni bir icadıdır. Bu sosyalizme örnek olsa olsa, Divitçioğlu'nun kapıkulu sınıfından saydığı, Mısır ve Cezayirde iktidarı ele geçiren subayların çabalarıdır. Bu ülkelerde, küçük burjuva ailelerden gelen subaylar, kapitalist sınıfı, toprak kapitalistleri ve ağalarıyla birlikte tasfiyeye yönelerek ve antiemperyalist bir politika izleyerek, «kapitalist olmıyan» bir kalkınma yolunu yürütme çabasındadırlar. Doğan Avcıoğlu, bu çabaya, sosyalizm etiketi verilemiyeceğini, Türkiye için de, bugünkü temel ve hayati meselenin sosyalizm olmadığını, fakat antiemperyalist mücadele olduğunu, sosyalizmin, antiemperyalist mücadelenin başarısına bağlı yarının meselesini teşkil ettiğini bir çok kere ısrarla yazmıştır. Bu sebeple, Divitçioğlu'nun «halk sınıfı sosyalizmi» ne karşı, bizim «kapıkulu sosyalizmi» ni savunduğumuzu ve «pek belli sebeplerle»» halk sınıfı sosyalizmi teorisini, kapıkulu sosyalizminin pabucunu dama atacağı için tehlikeli saydığımızı iddia eden sözleri, kaba bir yakıştırma ve zoraki bir suçlamadır.

En son olarak şunu söyleyelim ki, Asya - tipi üretim biçiminin incelenmesini, emperyalizmin baskısı altında kapitalist gelişmeye girdikten sonra ATÜT kalıntılarının bu evrim içinde araştırılmasını, Kapıkulunun, ya da daha genel bir deyimle bürokrasinin Türk toplumunun evrimindeki özel durumunun tesbitini, yüz yıl önce sınıf farklılaşmalarından yoksun görünen 40 bin köyün kapitalizmin ithaliyle evriminin tanınmasını, YÖN daima istemiş ve teşvik etmiştir. Ama Türk toplumunun özelliklerini tanıma amacını güden bu istek, toplumların genel gelişme kanunlarını ve Türkiye olgu araştırmasını hiçe sayarak ve Marksizm adına Marksizmi katlederek yerine getirilmeye kalkışılırsa, bu ciddiyetten uzak tutumun eleştirilmesi normal karşılanmalı ve bunun ötesinde zoraki «pek belli sebepler» araştırılmalıdır.

«Yeni Çin kadını» tezgâh başında

YENİ ÇİN KADINI

Fransız Kadınlar Birliğinden bir heyet, Çin Kadınlar Federasyonunun dâvetlisi olarak bir ay Çin'de dolaştı. Heyet üyelerine Çin'de neyi incelemek istedikleri soruldu. Üyelerden Menie Gregoire, yeni Çin kadınının yaşayışını inceledi ve izlenimlerini Le Monde gazetesinde yazdı. Yazının ilgi çekici kısımlarını yayınlıyoruz:

ESKİ ÇİN'DE KADIN!...

Çin'de karşılaşılan ilk gerçek, fakirliktir. Fakat Çinliler bunun farkında değiller. Farkında oldukları, düne nazaran daha zengin durumda bulunduklarıdır. Yarın daha müreffeh olacaklarını düşünmekteler ve bunun için çalışmaktalar. Artık, karınları doymaktadır. Bu, her gün yenilenen bir mutluluk, bir şans, bir mucizedir. Henüz otomobil ve traktörden yoksundurlar, çeki hayvanı az sayıdadır. Fakat bunların varlığını şevk içinde keşfetmişlerdir. Ve nihayet kavuştukları barışı tatmaktadırlar.

Yüzlerde okuduğum ilk şey, büyük kütlenin ezilmesi ve sefaletinin mirasıdır. Yabancılar, bunun umursamaz tanığı ve hattâ suç ortağı olmuşlardır. Bir atın, ya da bir domuzun beslenmesine, insanın beslenmesinden daha fazla para harcanmıştır. Ve insanlar, bu gerçeği bilmekteydiler. Buna tayfunları, taş kınları, kum fırtınalaçını, çıplak dağları, içine battığınız çorak toprakları, sinekleri, salgın hastalıkları, afyonu, topraklara yayılmış hayvan gübresini ekleyiniz. Çinlinin, bilinçli ya da bilinçsiz ırki hafızasının nelerden teşekkül ettiğini bulacaksınız.

Kadınlar için durum daha da kötü idi: Bir statüden yoksun idiler. Kocanın kadın üzerinde ölüm ve hayat hakkı vardı. Kaynana bir tirandı. Poligami (çok karılılık) yaygındı. Çin'de geçirdiğim bir ay zarfında, açlıktan ölmek üzere olan bebeklerin tartılarak pazarlıkla satıldığı, kızların fahişelik için alındığı, annelerin dövüldüğü hikâyelerini çok dinledim. Pekin'de ihtiyarlar evinde bir kadın, beni mantomdan yakaladı ve takkesini çıkararak, feci halde parçalanmış alnını gösterdi: «Kocam ve kaynanam, o zamanlar, beni öldürmek istemişlerdi» dedi.

YENİ ÇİN'İN RUHU KADINDIR!...

Kurtuluş, kadınları erkeklerden çok daha derin biçimde etkilemiştir. Çok çabuk farkına vardım ki, kadınlar, yeni Çin'in ruhudur. Ülkenin inşasında, en güvenilir insanlardır. Bu işe nevheveslerin ihtirasıyla sarılmışlardır ve bundan büyük bir zevk almaktadırlar. Bütün propaganda operaları ve filmlerde, bir veya bir çok kadın meş'aleyi taşımakta ve topluluğu harekete geçirmektedir.

Çinli kadın 16 yaşında evinden ya da çiftliğinden çıkmakta ve üretimin bütün kesimlerine katılmaktadır. Pekin Teknik Üniversitesinde öğrencilerin yüzde 40'ını kadınlar teşkil etmektedir. Kadınların oranı tekstilde yüzde 70, Nankin ağır sanayiinde yüzde 25'tir. Şehirlerdeki ufak montaj sanayii atölyelerinde tamamen kadınlar çalışmaktadır. Tarım işgücünün yarısı kadındır.

Onlar buna zorlanmış değillerdir. Kadınlarla konuşulmuş, onlara çalışmanın avantajları gösterilmiş, evlerinden ayrılmaları, çocuklarına bakılması ve toplu halde örgütlenmeleri için yardımcı olunmuştur. Kadınlar Federasyonu, her yerde vardır. Federasyon Başkan Yardımcısı, bize şunları söyledi: «Kadının eğitilmesi, özgür ve üretici olması, aşağılık kompleksinden kurtulması için bize 30 yıl lâzım.»

Amaç, erkeklerle «ayniyet» değildir. Erişilmek istenen, azami müessiriyettir. İki cins arasında savaş yoktur. Ayrıca, «Bütün üretim kesimleri kadına uygun değildir. Göz önünde tutulması gerekli farklar vardır. Kadının menfaati hesaba katılmalıdır.» Bu sözlerle benden, inşaat sektöründe çalışan ya da çok ağır yük taşıyan kadın işçilerin varlığını saklamak istediler.

Ön yargıları kaldırmak ve kadınları sosyalizmin inşasına iştirâk ettirmek istenince, ev kadınlarının değeri açıkça tanınmaktadır. Eğitim görmüş ve gelişmiş kadın, Marksist düşüncenin propagandacısı ve sürükleyicisi olarak son derece yararlıdır. Kuvvetli bir kadın azınlığının çalıştığı Şanghay'ın bir mahallesinde, amaca ulaşıldığı ve tam çalışma yapıldığı düşünülmektedir. Askeri üniformalı kızlara gelince, onların savaşçı olmadıkları, «hasta bakıcı» ve «eğitmen» oldukları belirtilmektedir. (Ordu Tiyatrosu kütle eğitiminin temel direklerinden biridir). Kadınlar silâh kullanmasını sivil olarak milis örgütünde öğrenmektedirler.

Kadın emekçiler, erkeklerden beş yıl önce emekliliğe hak kazanmaktadırlar. Ayda iki gün ek izin yapmaktadırlar. (Dört yerine altı gün tatil). Büyük teşebbüslerin dışında, sekiz saat yerine yedi saat çalışmaktadırlar, sekizinci saat ise eğitime ayrılmıştır. Ücretli analık izni sekiz haftadır. Emzirme için 30 ilâ 50 dakika işten ayrılma, ücret kesilmeksizin tanınmaktadır.

Emekçi kadının ücreti, üretimi ölçüsündedir. Fabrikalarda, erkek ücretine (70 Yen) eşittir. Mahallelerdeki ufak işletmelerde, ücret ortalama 35 Yen'dir. Çin feminizmi, ötekilere pek az benzemektedir, eğitim aşamasındadır: Kadınların çalışması, ölçülerine uygundur. Onlar için, daha doğrusu onlar tarafından plânlanmıştır. Çin denemesinin şaşırtıcı yönü, şüphesiz buradadır.

MAHALLELERİN ÖRGÜTLENMESİ!...

Mahallelerin örgütlenmesini yakından görmek fırsatını buldum. Kütlelerin evrimi halk komünlerinde ve bu mahallelerde yapılmaktadır. Şanghay'da bin mahalle örgütü vardır. Bana birkaç tanesini gösterdiler. Oralarda, «delege konferansları başkanları» tarafından kabul edildim. Peşimizde bir çocuk sürüsü ve eğlence arayan bir kalabalık olduğu halde, garip Batılı kıyafetimle, evlere girdim, merdivenleri çıktım, mutfakları kokladım, aile resimlerine ve Marks, Engels, Lenin, Stalin gibi sosyalist ailesi fotoğraflarına baktım. Her ev grubu, bir komiteye sahiptir. 10 ya da 20 kadın, bir yöneticinin etrafında, evlerden birinde toplanmaktadır. İskemlelerini kendileri getirmektedirler. Toplantıda, politik haberler, gazeteler, kurtuluş tarihi ve genel tarih söz konusu olmaktadır. Uzun uzun konuşulmakta, fikirler doğmakta ya da telkin edilmektedir. Kadınlar grup hâlinde, mahallenin hayatını düzenlemektedirler. Kollektif hizmetleri plânlamakta, üretim atölyelerini hazırlamaktadırlar. Mevcut kadın işgücü orada belli olmakta ve arzedilmektedir. Talep böylece «temel» den gelmektedir. Federasyon, lokal, araç ve yönetici personel sağlamaktadır.

Kantinler temizdir, bol ve çeşitli yiyeceğe sahiptir. Kantinde yemek zorunlu değildir. Yemek alınıp eve götürülebilir. Çocuk bahçelerinde ve kreşlerde, konuşmaya başlar başlamaz, çocuklara şarkılar öğretilir. Bunlar, saldırgan Amerikalıya karşı savaşçı şarkılardır...

KARŞILIKLI YARDIMLAŞMA AHLÂKI!...

Her «mahalle», tedavi ve aşı yapılan bir sağlık merkezine sahiptir. Bir ev bakım merkezinde, yarım Yen bedel karşılığı, gömlekler ve örgütler yıkanmakta, tâmir edilmektedir. Merkez, saat başına ev işçisi ve hastabakıcı da sağlar. Bir Muhasebe Hizmetlileri Merkezi, hesaplarınızı düzenler. Bir kaybolmuş eşya kutusu, bir kütüphane, bir ping - pong salonu, bir sıcak su satış merkezi (günlük on çay ve banyo için) ve nihayet aynı 100 metrelik çevrede bütün üretim grupları yer almaktadır: Montaj, mekanik oyuncak, kol saatleri, oyun kâğıdı yaldızlaması, saat parçaları, dokuma makinaları, elbise dikim atölyeleri v.b.

Bunların hepsi bir sokağa açılmaktadır. Çocuklar oraya girmekte, büyükanneler orada beklemektedir. Birlikte yaşanmaktadır. Evine girdiğimi görünce, Liou kadın, makinasını bırakıp koştu. Konuştuk. Liou kadın, hastahaneye kaldırılınca, «komşuları dört çocuğuna bakmışlar, kocasının izin almasına ihtiyaç kalmamış. Fabrika buna pek şaşmış, patronlar, gösterdikleri dayanışma örneği için kadınlar komitesine teşekkür mektubu yazmışlar.» Liou kadın, bundan gurur duymaktadır. «Mahallenin zihniyeti» çok değişti. Yeni bir sosyalist «karşılıklı yardımlaşma ahlâkı» mahalleyi kurtardı. Uykuda sanılan kadınlar uyandılar. Yiyecek, ev bakımı gibi bütün günlük işleri, «halk komünü» ne bıraktılar. Her yerde olduğu gibi orada da, büyük sorunlar, temelde çözülmüştür.

Bana, «istediğiniz eve giriniz. Görmek istediğiniz evi ve aileyi kendiniz seçiniz» dediler. Gerçekten istediğim yere girdim. Sosyal meskenleri, köylü evlerini gezdim. Evler, iki ya da üç odalıydı. Renkli resimlerle dolu öndeki oda, gündüz oturmak içindi. Odada Başkan Mao'nun büstü, bir termos şişesi ve ufak kâseler vardı. Gerideki odalarda, yataklar sıkıştırılmıştı. Bambudan karyolalardaki ot yataklarda anne, baba küçükler ve büyükanne ya da büyükbaba sıralanmaktadır. Kim demiş ki Çin ailesi ölmüştür...

YENİ AİLE KANUNU!...

«Evlenme Kanunu», yeni aile kanunu 1950'de çıkmış ve monogamiyi (tek karılılık), eşlerin özgür seçimini, erkek ve kadın arasında mutlâk eşitliği, karşılıklı anlaşma ya da eşlerden birinin talebi ile parasız boşanmayı, çocukları eğitme ve ihtiyarları bakma yükümlülüğünü getirmiştir.

Çin Kadınlar Birliği, bu kanunun hazırlanmasına ve uygulanmasına katıldığı için, Federasyon yetkililerinden birinden bilgi istedim. Poligami, ancak zenginlerde görülmekteydi. Köylerde çok fakirlerin bir kadın alması dahi mümkün değildi. Federasyon, poligamların karılarının boşanmasına yardımcı olmuştur. Kanunu, bir boşanma dalgası izlemiştir. Boşanmada, bir beslenme ödeneği ile birlikte çocuklar kadına verilmiştir. Bu ilk dalgadan sonra işler düzelmiştir. Boşanmalar, artık çok nâdirdir. Aile farklı, fakat çok sağlam bir biçimde durmaktadır.

Kanun, ihtiyar ana - babanın bakım giderlerinin sağlanmasını öngörmektedir. Fakat yazısız bir kanun, onların barındırılmasını da gerektirmektedir. Bu iş, erkek evlâda düşmektedir. Eğer yaşlı ana - baba kızlarının yanında durmayı tercih ederlerse, erkek evlât kızkardeşine, onların giderlerini ödemektedir. Böylece, iki üç nesil bir arada yaşamaktadır. Eski «kaynana» lar, evin yardımcısı ve çocuk bakıcısı olmuşlardır.

Yalnız bir tek ihtiyarlar evi ziyaret edebildim. Bana, «Bu bir muvakkat yer. Terkedilmiş ihtiyarlar, bize eski toplumdan miras kalmışlardır. Bundan böyle terkedilmiş kimse olmıyacaktır» dediler.

Önce anlamadım, «iyi» bir Batılı olarak tebessüm ettim. Sonra anladım ki, ihtiyarların bakımından toplum değil, aile sorumludur. Ve artık çocukları açlıktan ölmediğinden, ihtiyarların hepsine bakan bulunacaktır.

Hayır. Aile tahrip edilmiş değildir. Evlenme, Çin hayatının hâlâ büyük bayramlarından biridir. Evlenme, ziyafetler, kalkan kadehler, nutuklar, şarkılar ve oyunlarla kutlanır. Nişanlılık, resmi merasim yoktur. Bu özel bir bayramdır. Ya da bir grubun bayramıdır. Talebeler çok geç evlenmektedirler. Zira onlar, tahsillerini bitirmeden önce, ikinci defa evlenme hakkına sahip değillerdir. Sevişen çiftler, en eski Çin geleneğine uygun biçimde sessiz ve utangaçtır. Bayan Wou, «Biz termos şişesi gibiyiz, dışımız soğuktur, içimiz ise yanmaktadır.» demektedir.

BOŞANMA YASAK!...

Kim demiş ki, Çin'de kadınlar erkeklerden ayırt edilemez. Ancak Londra ve Paris'te kadınları erkek sanarak yanılabilirler. Bu kış onlar yün - pamuk karışımı bir ceket, pantalon ve fötrden terlikler giymişlerdir. Aktrisler hariç (Ondokuzuncu Yüzyıl Fransasındaki gibi) mücevher taşıma ve boyanma yoktur. Onları toprak sepet taşırken, pirinç tarlalarında çalışırken, ekseriya tozdan koruyucu bir eşarpla örtünmüş görmek mümkündür. En sade biçimde taranmış saçları kısaya yakındır. Bununla beraber, zerafetleri, davranışları, ince ve mat derili parlak yüzlerdeki tebessümleri ile tam kadındırlar. Jestleri, sesleri, geleneksel kadınlığı, hem de en şarklı olanını yansıtır. Kadınlar ihtiyarlamazlar, saçları beyazlaşır, fakat yüz olduğu gibi kalır. Böyle kadınların boyanmayı unutmasına hayret ettim. Huzur içinde bir tebessümle, kadınlardan biri bana «Mevcut zihniyete uygun düşmüyor. Daha sonra, memleket zenginleşince, boya ve ipekli olacak.» dedi.

Federasyon, modern Çin kadınının ideal imajını yapmıştır. Bu imaj, eskisinden tamamen farklıdır, ama yine de ince biçimde eskisinin aynıdır. Marksist ihtilâl tarafından yutulmak yerine, ihtilâli pişiren, kendine uyduran ve hazmeden ülkesi gibi, Çin kadını da, Bayan Sun Yat - sen'in deyimiyle «Marksizm - leninizmin gerçeğini, ülkenin somut şartlarına göre uygulamıştır.» Daha ileri giderek, en gizli şartlarına göre de denebilir.

Çince'de «iyilik» ya da «mutluluk» ifade eden kelimelerin yazılışı kollarında çocuk taşıyan kadın biçimindedir. Şüphesiz her şey değişmiştir: «Yeni toplum, yeni aile, yeni kadın.»

Aile ödenekleri yoktur. Doğumlar, memur hanımları, öğretmenler ve işçiler hariç paralıdır. Geri kalanlar hastahanede yarı tarife (6 Yen) öderler. Zenaat erbabından tam tarife alınır (12 Yen). Fakat doğumlarda bir azalma yoktur. Sağlık nedenleriyle çocuk aldırma nâdirdir. Gayri meşru doğumlar, çok ayıp sayılmakta ve kötü gözle görülmektedir. Fakat babasız çocuklara bakılmaktadır.

Dünyanın dörtte üçü tarafından terkedilen mağrur ve yalnız Çin, ne parasına, ne de teçhizatına güvenmektedir. Elinin altındaki sermayeye, nüfusuna güvenmektedir. Eşi görülmedik bir insan yatırımını gerçekleştirme çabasındadır. Bu alanda hiç bir yanlış yapmaması gerektiğini bilmektedir. Çin'in geleceği, toprağına eğilmiş bir halkın bütünüyle anlaşmasına, geçmişi, kültürü, belli bir yaşama, var olma, düşünme ve kendini hissetme biçimi ile ahenk içinde olmasına bağlıdır.

Heyetimizle bir saatten fazla görüşen Çin Dışişleri Bakanı Mareşal Chen Yi, «Ruslar bizi bırakmakla, bize hizmet etmiş oldular. Bizi ancak kendimize güvenmeye zorladılar.» Chen Yi, Mao'nun sözlerini nakletti: «600 milyon çıplak ayaklı, zengin ve kudretli bir ülke yaratabilir.»

Papirus, bir gazeteciyi inceliyor

BEDİİ FAİK

Bedii Faik ikinci sınıf bir gazete yazarı. Bununla birlikte gazete yazarlarını gözden geçirmeye niçin onunla başlıyoruz? Olumlu ya da olumsuz yönde gerçek birer eylemleri olan başka gazeteciler dururken niçin önce o? Bu sorunun karşılığı şöyle verebiliriz : 1946'dan sonra Türkiye'de yeni bir gazeteci tipi doğmuştur. Bedii Faik, kültür yönünden de, davranış yönünden de, oluşum yönünden de bu yeni gazetecinin prototipidir. Özellikle 1950'de Demokrat Parti iktidara geldikten sonra siyasal hayatımızdaki çalkantılar ve bu çalkantıların temel sorunlardan yoksunluğu, gazeteciliği kişisel çatışmaya itmiştir. Daha çok rejim sorunları üstünde durulmuştur. Devletin hukuki statüsü tartışılmıştır. Hükümet, politikacıyı olduğu gibi Basını da ekonomik baskılar altında tutmayı ve basın özgürlüğünü sınırlamayı bilmiştir. Gazetelere verilen resmi ilânların dağıtım şekli bunun örneğidir. Maurice Duverger «Institutions Françaises» adlı yapıtında Fransa'daki basın özgürlüğünü incelerken bu özgürlüğü iki bölüme ayırır : 1) Devlet karşısında basın özgürlüğü, 2) Para karşısında basın özgürlüğü. Yâni biri kâğıt üstündeki özgürlük, biri uygulamadaki özgürlük. Maurice Duverger bugün Fransa'da kapitalin basına hâkim olduğunu, onu kendi gerekleri için istediğince kullanabildiğini söylüyor. 1950 - 1960 Türkiyesinde bu durum iyice soysuzlaşmıştır. Üstelik ekonomik baskı Devlet tarafından yapılmaktadır. Gazeteci temel sorunlardan söz etmeyecektir ; rejim sorunlarına yanaşması ise ekonomik baskıların riski içindedir. Bu durum, genç gazetecileri kişilerle uğraşmaya iter. 27 Mayıs 1960 dan sonra ise temel sorunlar belirmiş, sosyalizm tartışmaları başlamıştır. *Böylece 1946 - 1960* döneminde yetişmiş genç gazeteciler, ya 1960 kuşağı diyebileceğimiz yeniler (Çetin Altan, İlhan Selçuk v.b.) gibi ideoloji yönüne kayarak fikir sorunlarına koşullanmışlar, ya da eski durumlarını sürdürmek istemişler ve yenilerin eylemi karşısında erimek, yitmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bedii Faik, ikincilerdendir.

Menderes'in bir sosyolojisi vardır ; her plânda aynı adamın değişik tiplerini yaratmıştır. Menderes'in paralelinde sadece karşı partideki benzeri olan Kasım Gülek'i çekmekle kalmamış, basında da tiplerini kalkındırmış (Ahmet Emin Yalman, Falih Rıfkı Atay), yaratmıştır. (Bedii Faik). Bedii Faik tam anlamıyla Menderes'le birlikte ortaya çıkar, gelişir, onunla birlikte yıkılır. Onun Menderes'e zaman zaman karşı olması gözlemlerimizi zedelemiyor. Çünkü Menderes, dediğimiz gibi, siyasal plânda sadece benzerlerini değil, karşıtlarını da yaratmıştır.

Bedii Faik'in gazetecilik hayatı 1945 yıllarında başlar. Basın hayatına belediye ve trafik esprileri diye nitelendireceğimiz küçük fıkralarla atılmıştır. Kişilerle dalaşan, Devlet örgütünün küçük aksaklıklarını eleştiren ufak, sevimli *gözlemlerdir bunlar.* Bedii Faik kavga değil de didişme denebilecek bir tutum içindedir. Ballandırılmış yalı deyimlerinden, ünlemlerden, sen li benli lâflardan yararlanır. «Bir damla» başlıklı fıkraların daki havayı bugüne kadar sürdürmüştür. En çok kullandığı kelimelerden, deyimlerden bazıları şunlardır : Hokus pokus, sevsinler, bak sen!, şamata, govgoycu, men dakka dukka, Ey Pekiy, bize de mi lololo, aman erenler, yani efendim, tevekkeli, vay benim köse sakalım, kuzum, aaa!, vaaaay! Bu fıkraların ortalama iskeleti genellikle şöyledir : söz gelimi A'ya sevmediği birinin öldüğü söylenir ; o da «Sahi o yaşıyor muydu?» diye karşılık verir. Ya da söz gelimi iki kişi konuşurken, biri bir politikacıyı över, ağzından bal aktığını söyler ; ötekinin karşılığı bal kelimesinin çağrıştırdığı bir kelimeye dayanır; ya «tevekkeli arı gibi sokuyor», der, ya da balın tersi bir kelime aramaya koyulur. Çelişmeden ya da aykırılıktan doğan bir siyah - beyaz ve diyalogların gidişindeki ufak sapmalar Bedii Faik'e ortalama okurca bir zamanlar beğenilen kolay ve oldukça şık fıkralar sağlamıştır. Burhan Felek, Ercüment Ekrem Talû gibi mizahçıların yayvan kocakarı esprisinden sonra Bedii Faik'in Doğan Nadi'yle birlikte yarattığı kekrece tarz bir ara bâzı çevrelerce gerçekten tutulmuştur. Ne var ki entellektüel hiç bir kökleri olmaması ikisini de tekrara, kolaya götürmüştür. Doğan Nadi'nin hiç değilse az yazarak ve bir tekke bilgeliğine girerek kendini daha çok koruduğu söylenebilir.

1952 yılında Dünya gazetesine yerleştikten ve onu eline geçirdikten sonra Bedii Faik'in sürekli olarak uzun fıkralar yazmaya başladığını da görüyoruz. Bu yazılarında eski küçük fıkralarının etkisinden kurtulamadığı anlaşılıyor. «Bir damla» lar anlık bir pırıltı içinde bir olayın, bir kişinin kesin profilini yansıtıyor, yönsüz bir eleştiriyle olayı, kişiyi abartıyordu. Uzun yazılarda yerleşmiş eski yapının zararları ortaya çıkıyor. *Bunun dışında Bedii Faik* uzun yazılarında iki etki altında kalmıştır : Önceleri Falih Rıfkı'yı Burhan Felek'leştirerek yazmaya çalışırken, sonraları bu beyaz anlatımın içine Necip Fâzıl'ın küfrünü, öfkesini doldurmaya başlamıştır. Mallaparte, Hitler'i tanımlarken onu Mussolini'nin karikatürü ve kadıncılı olarak gösterir. Biz de uzun yazılarında Bedii Faik'i Necip Fâzıl'ın çok kaba plânda kadıncılı olarak görüyoruz. Gazete sahibi olmak iyice megaloman ve saldırgan yapmıştır onu. Sanki Hachette'in yeşil ortaklığını o yönetmektedir. Oysa Bedii Faik'in kalem oynattığı yirmi yıl içinde insanlar, anlayışlar, sorunlar değişecek, onu öfkesinin dört duvarı içine hapsederek, sonunda gerçek kadrosuna, yâni sağın inkârcı bölgesine indirgeyecektir.

Şimdi onun eylem olarak asıl belirdiği 1952 yılından sonraki yazarlık serüvenlerine bir göz atalım :

1) 1952 - 1960 yıllarında Bedii Faik'in ilerici cephede yer aldığını görüyoruz. D.P.'ye karşı CHP.'nin yanındadır. Ancak yazıları da esprileri de kaypak ve sorumsuzdur. CHP.nin o dönemdeki başıbozuk devletçiliğini savunur. Sonra sık sık kaytarır. Arada bir kendini iyice ilerici, devrimci sandığı da olur. Hattâ bağımsız bir politikadan yana olduğunu çıtlatır zaman zaman : Ve nihayet şimdi de Virginia tütünü mü? Aman efendim, elbette diyorlarmış, buyurun Türk toprakları emrine amâdedir. (1953). Tâvizci dış politikaya öylesine karşıdır ki 22 Ağustos 1952 tarihli «Tek Çare» yazısında «münhal bir bakanlık» aradığını söyler alayla, ve yazısını şöyle bitirir : Evet, Amerikan Elçisine takdim edeceğiz de, 1953'de şöyle bir yazısına rastlarız : Türk balıkları mı? Buyurun Yunanlı dostlar! Türk kibritleri mi? Aman efendim, bırakınız bir kenara yabancı gelsin? Türk petrolü mü? Rica *ederim haddinize mi düş*müş! Ancak acele etmeyelim. Aynı Bedii Faik, 1965'den sonra petrolün millileştirilmesi konusunda yazarken bilimsel konuşanların karşısına dikilen «sömürgeci» feryatlarından iğrendiğini de söyleyecektir.

Iç politika konusunda da ilinç görüşler ileri sürer : Lütfen söyler misiniz, Faşist İtalya'nın ceza kanunundan aynen kopya edilen bir kanunu büsbütün ağırlaştırarak, şıpın işi müzakere ettirmek için, acaba nasıl bir zihniyet taşımak lâzımdır? (6 Haziran 1953). İşçiye grev konusunda önceden söz vermiş olan DP.'ye şöyle çatar : 1946'dan 1950 ye kadar meydan demeyip grev hakkı diye tutturan, salon demeyip grev, grev diye bağıran bir parti, iktidara geçişinin üçüncü yılını tamamladığı halde bir defa dahi *grevden bahsetmemişse...* Önüne gelene komünist damgası vuranlara da kızmaktadır : Bir memlekette iki üç çırpık kalemle bir iki eski polis, istediklerine birer kızıl damga yapıştırmaya kalkarlar da orada susulursa... (25 Ocak 1956). Bedii Faik'in bu yazılarındaki asıl etkenin ilericilik değil, siyasal bir partiye bağlı olmanın gerekleri olduğu anlaşılıyor şimdi. İnsan hayatı bir bütündür. Her *geçen yıl insanı daha* iyi açıklar, eski davranışlarını gün ışığına çıkarır. Bedii Faik'in C.H.P.'yi tuttuğu dönemde söylediği doğruları, ilerici fikirlerden çok, o dönemde beğenilen aktüel hızlı espriler yapma tutkusuna bağlamak daha yerinde olacak sanırız. Çünkü aynı Bedii Faik, bugün herkesin alnına kızıl damgayı önüne geçilmez bir coşkuyla yapıştırmaktan zevk duymaktadır. Grev konusunda 1965'de yazdığı yazılarda da aynı dönüşü görürüz. Berec, Kavel, Deri Fabrikaları, Çan Seramik ve Derince grevlerini «sokak zorbalığı» olarak adlandırdığı gibi Bakan Bülent Ecevit'i «işverenlerin işini bulandırmak» la suçlayacaktır. Bedii Faik'in ilerici fikirler karşısındaki tutarsızlığı sadece zaman içinde olmamıştır. 1952'de orduda emirerliği kurumunun kaldırılması söz konusu edildiğinde şunları yazar : Emirerı müessesesini muhafaza etmekle, Hükûmet de, Büyük Meclis de pek doğru bir harekette bulunmuşlardır. Zira hiç yoktan böyle bir mesele çıkarmış olan milletvekilleri farkında olmayarak komünform tahrikçileriyle parola beraberliğine düşmüşlerdir.

Bedii Faik

1952 - 1960 döneminde CHP.nin gönüllü savunucusu olan Bedii Faik'in arada sırada Menderes'e yakınlaştığı da görülüyor. Bu konuda oldukça pişkin. «Siz Menderes'in avukatı mısınız, son zamanlarda hep onu savunuyorsunuz?» diyenlere şöyle karşılık *verir : Biz muhalefetten vaz*geçmedik. Ancak sayın Menderes bize muhalif olmaktan vazgeçmiştir. (5 Şubat 1953). Şu satırlarda onun : Partilerarası yakınlaşmadan sonra, D.P. sırf irticaa mütemayil oldukları için adamlar kov muştur. Ona göre : Menderes'in şahsen amansız bir sui istimal düşmanı olduğu muhakkaktır. (24 Nisan 1953). Bu itibarla Adnan Menderes'in bugün yükselmekte olduğu devlet adamlığı irtifaından geri dönmesine inanmak güçtür. (11 Haziran 1953). Ama yüceltilerde gördüğü bu devlet adamını 1956'da küçümsemekte hiç sakınca yoktur. Ne zaman Menderes'in başı dara gelse, «Babaa!» diye bağıran mızıkçı çocuklar gibi Devlet Reisini imdada çağırıyor.

2) 27 Mayıs'ı herkes gibi Bedii Faik de heyecanla karşılamıştır. D.P. için veba kelimesini kullanır. 27 Mayıs sabahı Türkiye iktidarını devralan Atatürkçülerin karşılaştıklarıyla 19 Mayıs'ta Samsun'a ayak basan Atatürk'ün karşısında duran müşkilât arasında yakınlıklar pek çoktur. Soyulmuş Hazine, işte bunda da var. Alabildiğine tahrip edilmiş bir umumi ahlâk. İşte bunda da mevcut!... (19 Haziran 1960). Bir süre sonra Bedii Faik, yılandan daha az *samimi gördüğü D.P.'nin yıkı*lışıyla büyük bir sevinç duyuyor, ama çok geçmeden bir kararsızlık atmosferine kaptırıyor kendini. Önce ilerici bir tavırla bazı bankalara saldırıyor. Evet, bir ceberrutu, bir diktatörlüğü nihayet on yılda uğraşa didine yıkabiliyoruz. Ama asıl bu memleketi ötedenberi kemiren şu binbir maskeli belâlardan ne zaman kurtulacağız? Mesele bu! (18 Haziran 1960). Sonra yavaş yavaş duruluyor. Olaylar hızla gelişmektedir. M.B.K.'nin ve hemen beliren solcu bir topluluğun ilersinden kaygılanıyor Bedii Faik. Asıl olanın, kurulu düzende büyük gedikler açılmaması olduğunu kavrıyor. Kişiliğiyle, anlatımıyla, eylemiyle, her şeyiyle o düzene bağlı çünkü. Bu yüzden sivil yönetimin çabucak kurulması için yayın yapmaya başlıyor. «Ne demek 1961?» başlıklı yazısında erken seçimin zorunluluğundan söz ediyor. Başka bir yazısında, İsmet'in yokluğu yüzünden neler çektiğimizi anlatıyor. 1960 la 1961 seçimleri arasındaki tutumunu sivil yönetim özlemi olarak özetleyebiliriz.

3) Bedii Faik 1961 seçimlerinden sonra büyük bir hayâl kırıklığına uğramıştır. Seçimi A.P.'nin kazanması üzerine yazdığı «Yeniden Başlıyruz» başlıklı yazıda şöyle diyor : İstanbul'da seçimi *Hürriyet* şehidi Turhan Emeksiz'in ruhuna tükürenler kazandı. İzmir'de Milli Mücadelenin tesadüfen kazanıldığı iddiasında olanlar seçimi aldılar. Aynı yazıda CHP. için söyledikleri de ilinçtir : CHP. seçimi kaybetti mi? Hayır. Namuskâr olmanın, vatansever olmanın, tek kelime ile seviyeli olmanın bütün icaplarını yapan bir siyasi partiden bundan fazlası beklenemez ve istenemezdi (15 Ekim 1961). 1964 yılına kadar süren döneme Bedii Faik'in «cun hayranlığı» dönemi diyebiliriz. Koalisyonlarla alay eder. İnönü'ye karşı tavrını değiştirir ; İnönü 27 Mayıs'a sahip çıkmamış. CHP.'lileri küstürmüştür. Seçimlere inancını da yitirir. Ordunun yeniden duruma hâkim olarak belli bir sivil kadroyla işbirliği yapmasını ister gibidir. Seçimden hemen sonra yazdığı «Ordu ve Politika» adlı fıkra bu yargımızı destekliyor : Türk Ordusu 27 Mayıs'ın nasıl bir zümreye karşı yapıldığını ne unutmuştur, ne de asla unutabilir. Bu gerçek her üni*formada bayrak* bayrak dalgalanıp dururken 27 Mayıs'ın intikamı gibi budalalıklar için de kıvranan ve yıkılmış zümrenin daha korkunç tiplerinden derlenen yeni politika gruplarının memleket mukadderatına çöreklenmek üzere olması ne demektir? (20 Ekim 1961). Seçim sonuçlarının 27 Mayıs'çıları tatmin etmediğini söylemekle, 27 Mayısçıların İnönü'yü ve CHP.'yi kuvvetli bir iktidar çoğunluğu halinde görmek istedikleri gerçeğini söylemek arasında fark yoktur (12 Ocak 1962). Gerçi ne istediği pek belli değildir, ama CHP.'nin tek parti yönetimi gibi bir düzeni özlediği söylenebilir. Atatürkçülükten ne anladığı da belli değil : Atatürkçülük, medeniyetçilik demektir. Bu belirsiz fikirler ve seçimlere duyduğu güvensizlik onu 22 Şubat ve 21 - 22 Mayısçıların yanına götürecektir. Talât Aydemir'i tutmaktadır. 22 Şubat olaylarından 4 gün önce şunları yazarak demokrasiye güvensizliğini anlatır : Atatürk devrimlerinin yaşayıp yaşamadıklarını ancak bir açık rejimde ölçebildiğimiz doğrudur. Açık rejimin aynı devrimlere bir tek taş dahi katamadığı, hattâ mevcut devrim yapılarında hayli geniş tahripler yaptığı da doğru. 22 Şubat olayları Talât Aydemir'in yenilgisiyle sonuçlandıktan hemen sonra da şöyle yazar : Bir tek silâh atılmamış ve hiç kimsenin tevkif olunmadığı resmen açıklanmış bir olayı «isyan» ve faillerini «âsiler» olarak adlandırmaktan dahi çekinmemişlerdir. Bedii Faik'e göre, Devletten emekli maaşını alan ve vicdan huzuru içinde olan Talât Aydemir'e asi dememelidir. 22 Şubat'tan bir iki gün önceki bâzı yazıları da ilinçtir : Geleceğinden *korkulan ordu ise Moskof* ordusu değil Türk ordusu! (20 Ocak 1962). Bugünün Anayasasına karşı her biri iyi bilenmiş birer hançer teşkil eden bütün bu kanunların ayıklanması konusunda ise Koalisyon Hükûmeti ne yapmıştır? Hiç! İnönü artık gözden düşmüştür. Güçlü adam niteliğini yitirmiştir. En iyisi düzenin savunucusu bir subaylar topluluğuna umut bağlamaktır. Ancak Türkeş'i sevmediğini belirtelim ; Türkeş'i bir «balon» olarak görür. 22 Şubatla 20 - 21 Mayıs 1963 tarihleri arasında Talât Aydemir'den umudunu kesmediği anlaşılıyor. 23 Nisan 1963'deki fıkrasında şu cümleyi okuyoruz : Sağcı da, solcu da, kafatasçı da, ırkçı da hep birdir... Yâni adam olamamak demektir. Tekelden, düz, yalın, mutlu bir diktatörlük... Ne var ki bir ay sonra Talât Aydemir ikinci başkaldırışında da yenilgiye uğrayacaktır. Dünya gazetesinde 20 - 21 Mayıs olaylarına ilişkin günü ne hiçbir yorum yoktur. 23 Mayıs'ta «Bir damla» fıkrası yerinde bir tefrika ilânı görüyoruz. Başlığı : Tımarhanelik Vücutlar. 24 Mayıs'taki fıkrasında ise Bedii Faik bir Belediye esprisi yapmaktadır. Talât Aydemir'in yenilgisi onu yeni bir kararsızlığa itmiştir. Ne yapmalıdır şimdi?

4) Sosyalizm güçlendikçe Bedii Faik'in sağa yanaştığına, kendini sosyalizme göre ayarladığına tanık oluyoruz. A.P.'ye yani veba'nın devamına, yılandan daha az samimi olanların safına, hiyanet-i vataniye tertibinden aylık alan

ANADOLU İHTİLALİ

Sabahattin Selek'in «Anadolu İhtilâli» adını taşıyan kitabının ilk cildi 1963 yılında çıkmış, ardından ikinci cildi 1964 yılı sonlarında yayınlanmıştı. Az zamanda mevcudu tükenen her iki cildin ikinci baskıları 1965 yılı içinde yapılmıştı. Sabahattin Selek, kitabının iki cildinde anlattığı gerçeklerin ve ele aldığı meselelerin zorunlu sonuçlarını anlatacak üçüncü cildine hazırlanırken, üçüncü baskısı yapılıyordu. Geçen hafta içinde «1965 yılı Yunus Nadi Armağanı»nı kazanması, bu kitabın daha geniş çevrelere yayılmasını kolaylaştıracak, ele aldığı meseleler üzerinde aydın çevrelerde uyanan bilinci derinleştirecek, «Millî Kurtuluş Savaşı» üzerinde yaptığımız sürekli *yayınların bir yanını aydınlatacaktır* kanısındayız. 27 Mayıs Devrimi'nden sonra gençler ve askerler arasında çok okunmağa başlıyan kitaplar içinde seçkin yer alan Sabahattin Selek'in eserinin başarıya ulaşmasının nedenleri üzerinde duracağız.»

Sabahattin Selek'in kitabının ilkhazırlıkları oldukça eski tarihlere çıkıyor. Gerekli belgeleri, kitapları derlemeğe başlayalı on yıldan daha gerilere gidiyor. Başlangıçta derli toplu bir savaş tarihi yazmağı tasarlarken, okuyup anladıkça, meclis zabıtlarını karıştırdıkça savaşlara katılmış eski askerler ve sivillerin anılarını *derledikçe*, bu konuda bilgi sahibi kimselere danıştıkça, bu ilk plânında değişiklikler yapmış, savaşı anlatmakla pek fazla bir şey anlatmış olmıyacağının daha ilk hazırlık yıllarında farkına varmıştı. Bir imparatorluk yıkılıyor, onun 600 yıllık hesabının muhasebesi yapılıyor, mirası üzerinde plânlar ortaya çıkıyor, büyük bir yıkıntının biriktirip getirdiği meseleler bir yana, on yıldan fazla silâh altında kalan askerleri disiplin altına alıp yeni bir savaşa götürmenin çetin zorlukları, işgâl altındaki bölgeler, üstünde büyük bir ihtilâle giden bir dünya, altında Osmanlı imparatorluğunun enkazından yeni devletler ve himaye bölgeleri yaratılıyor. Akdeniz'e inmeyi önleyecek tampon bölgeler kurma hesapları içindeki büyük devletler, sonra İstanbul'da kardeş kavgasının bataklığına batmış partiler, hizipler kargaşalığı... Anadoluda yapılacak iş, yalnızca bir savaş değil, yeni bir kuruluşa ve kurtuluşa yönelmekti. Bir yandan dünya politikasının alttan alta etkilediği yeni bir orta doğu düzeni, öte yandan eldeki güçlerin derlenip toplanması, savaşa ve kurtuluşa yönelen yolda iyi hesaplanarak kullanılması, yürünen yolda adım adım iç ve dış engellerin kaldırılması başlangıçta sanıldığından daha girift, yalnız askeri hareketleri ele alarak açıklanamıyacak kadar bağımlı bir manzara gösteriyordu.

Bu yolda hazırlanırken, bu kitabın ortaya koyacağı gerçeklerin ve görüş açısının sağlamlığını ve geçerliğini ortaya koyacak olaylar da gelişiyordu. Bu kitabın tasvir ettiği, savaşın ve kurtuluşun gerçeklerine bağladığı Yeni Türkiye'nin kuruluşu ve evrimi üzerinde ortaya attığı görüşler, 27 Mayıs Devrimi'ni de içine alacak ölçüde doğrulanıyordu. Çünkü bu kitap, Millî Mücâdele'den *bu yana* Türkiye'nin içinde çalkandığı sorunların cevabını aramağa çalışıyor, bu yoldaki ilk gerçek çıkış noktalarını da, Millî Mücâdele'nin yapısında ve oluşum şartlarında arıyordu. Aslında 27 Mayıs sonrası Türkiyesinde *yeni bir* **«Millî Kurtuluş Savaşı»** na yönelirken, daha doğrusu eskisini tıkanıp kaldığı yerden yeniden hayata çağırıp canlandırmak isterken, aradığımız **«en yakın başlangıç noktası olarak Millî Mücâdeleyi»** ele alması, bu büyük aşamanın olayları ve insanlarına, **«oluşumu hazırlıyan şartlarına»** ışık tutması, yalnız Sabahattin Selek'in buluşu değildi. Bu yeni görüş, 1950 den sonraki olay ve gelişmelerin, hele 27 Mayıs Devriminden sonraki yüze çıkan gerçeklerden öğ-

Sabahattin Selek

rendiklerimizin, uzun uzadıya yaptığımız tartışmaların bir sonucu idi: Türkiye, bu gün 1919 şartları içindedir. İç politika yapısı, dış politikanın çevremizde giriştiği düzenler, dünya şartlarının gelişip bizi sıkıştırdığı dar yer, yurd içinde devrime karşı çıkan kuvvetlerin yapısı, hemen her şey aranıp yoklandığında, kendimizi 1919 yıllarının şartları içinde buluyorduk. Aydınlar bunu hepsinden önce «Yön» dergisinin 5 yıl içinde 171 sayısı ile sürdüğü bilinçli uyarma kampanyası sonunda anlamışlardı. **«Millî Kurtuluş Bilinci»**, bu gün artık aydınlar arasında iyice yayılan ve benimsenen bir düşünce ise, «Yön» dergisinin bunda büyük bir payı vardı. Sabahattin Selek de, Millî Kurtuluş Savaşı'nı günümüze ışık tutsun, 27 Mayıs'tan sonra gelen düşünce buhranları içinde bunalan aydınlar ortamına bir ferahlık ve umut getirsin diye yazmış, bu amacına da ulaşmıştı. Bu kitap, Türkiye'nin içinde bocaladığı sorunlara kesin hâl çâreleri getirmemekle birlikte, 1919-1923 olaylarını akılcı ve gerçekçi bir açıdan tasvir etmekle, bizdeki statik Atatürkçülüğü, içinde bocaladığımız çıkmazlardaki işe yaramazlığından bir dereceye kadar kurtarıyor, **«Yeni Atatürkçülük»** hareketlerinde öncülük yapıyordu.

Sabahattin Selek, bu yoldaki niyet ve amacını kitabının önsözünde şöylece belirtiyor: «Bu kitabın amacı, yalnız tarihe ışık tutmak, hizmet etmek değildir. Bilhassa Atatürkçülük anlayışının statik düzenden çıkarılması yolunda, son zamanlarda gösterilen çabalara yardımcı olmak istedik. Ayrıca çok küçük bazı detayları bile değerlendirmeye çalışarak, bugünkü politik çıkmazın düne bağlı nedenleri üzerinde durmak ve düşündürmek amacını güttük.» Büyük bir zaferle sonuçlanan bir savaşı anlatırken, eski bir askerin, coşup büyük ve şanlı sözler söylemesi çok tabii ve anlaşılır bir hareket olduğu halde, Sabahattin Selek'in bu yola sapmayışı yukarıda belirttiği soğukkanlı bilincinden ve metod anlayışından, hepsinden çok bize yönelen amacından geliyor.. İstiklâl Savaşının dönüm noktasını teşkil eden Sakarya Savaşından sonra içinde bulunduğumuz durumu anlatan satırlar, savaşın ardındaki gerçek ayrıntılardan bilinçli sonuçlar çıkarmak amacını gözünden bir an bile uzak tutmıyan yazarlarda bulunur: **«Cephelere yiyecek, araç, cephane yollamakta çekilen sıkıntı bir yana, askerlik şubelerince silâh altına alınan erlerin cephelere gönderilmesinde bile birçok güçlükler vardı. Cephelerin ihtiyaçlarını karşılama çabası yüzünden, askerlik şubelerine asker toplama ve yollama işleri için para verilemiyordu. Toplanan askerler barındırılamıyor, doyurulamıyor, giydirilemiyor ve en uzak yerlere gönderilecek askerler bile yaya olarak yola çıkarılıyorlardı. Bu sebeplerle cephelere giden askerler, yollarda açlıktan ve soğuktan hastalanıyor, içlerinde ölenler oluyordu. Toplanan askerin hemen hemen yarısı hastahanelere dökülmekte idi. Bakımsızlığa örnek olarak diyebiliriz ki, Onikinci Kolordu (Konya'da) hastahanelerinde yatanların % 80 i zatürrie idi. Cephe gerilerinde ölenler, cephelerde ölenlerden çok fazla idi. Genel Kurmay Sağlık Dâiresi raporlarına göre, hastahanelere yatırılan hasta sayısı 1921 yılında 151.783, 1922 yılında ise 274.988 kişidir. Tifo, tifüs, dizanteri, zatürrie, yılancık, ispanyol nezlesi hastalıklarından binlerce kişi ölmüştür... Muharebelerde *yaralıların çok uzak* yerlere taşınması gerekiyordu. Meselâ İkinci İnönü Muharebesi'nde Eskişehir'de durum çok sıkışık olduğundan, yaralılar, kağnı gibi en ilkel araçlar da kullanılarak Ankara'ya ve Konya'ya gönderilmişti.»** Burada uzun uzadıya anlatılan, *en doğru* belgelere dayanan detaylar, Kurtuluş Savaşlarına has bir özelliği ortaya koyuyor: Kurtuluş Savaşları aynı zamanda yoksulluğa rağmen yoksulluğa karşı açılmış bir savaştır. Bir yazar, savaşları anlatırken, bir kaç yerde durup *durup bu savaşın halka ve köylüye* nelere mâl oduğunu gerçek belgelere dayanarak, olaylardan biraz da saparak anlatma gereğini duyuyorsa, onun bu detaylara yaslamak niyetinde olduğu bir sonuç, önemli bir gerçek vardır demektir. İçinde bulunduğumuz çıkmazın düne bağlı nedenleri üzerinde durmak ilkesine bağlandığına göre, onun bu detayla anlatmak istediği şu olmak gerekirdi: **Yoksulluklar içinde ve yoksulluklara rağmen yürütülen bu savaş, yalnız düşmana karşı değil, yoksulluğa karşı da açılmıştır. Her Millî Kurtuluş Savaşında böyle gerçekçi ve halkçı anlam vardır. Savaşın sonuçları, Türkiye'nin yoksulluğu yenecek, halkçı bir düzene ulaşması uğrunda kazanılmıştır.**

Bu kitabın hazırlanışında *bilimsel olmaktan fazla* **«eğitici - öğretici»** olmaya çalışıldığı, 27 Mayıs bunalımından sonraki aşamada yalnız devrimleri savunmak değil, onların tıkanan yollarını açacak olan gençlere **«tarih bilinci ve tarihten gelen umut»** aşılamak, onların güçlü ve *tutarlı, yeni bir* kadro hareketine yönelmelerini kolaylaştıracak platformu hazırlamak amacı güdüldüğü anlaşılıyor. Durup durup elde edilen gerçeklerle bu günü karşılaştırmasının nedenleri de buradadır. Bu kitabın gençler katında bu ölçüde tutulması ve benimsenmesi için, bilinçli, temele oturan sorunlarda gerçekçi, dün ve bugün karşısında cesur olması gerekiyordu. Gençler, artık çağımızın gelişen şartları ve yaşadıkları olaylar sonunda, oyalayıcı ve uyutucu kitaplardan da, davranışlardan da iyice soğumuşlardı. Kendilerini yurd ve dünya sorunları karşısında şaşırtan kimselerden de, eserlerden de artık iyice bezmiş'erdi. Bu günün acemileri dünü kavrıyamıyorlar, dünün bilinçleri de bu günkü rahatlıklarını bozup gerçekleri, Millî Kurtuluş Savaşından bu yana sürüp gelen yanılmaları söylemekten çekiniyorlardı. Ortada dönen küçük hesaplar vardı. Sabahattin Selek'in kitabında küçük endişelerden iz yok. Aklının erebildiği, belgelerinin yetişebildiği yerlerde, olayların önüne çıkardığı bütün gerçekleri tartışmaktan da, bu güne bağlamaktan da çekinmiyor.

Bu iki cildin ortaya çıkardığı en önemli mesele, Sabahattin Selek'in, bizim Millî Kurtuluş Savaşımızı ısrarla bir **«ihtilâl»** olarak belirlemesidir. Bu görüş, onun tarihi yorumlayışından, ya da olayları zorlamasından mı geliyordu? İstiklâl Savaşı, çok yönleri olan bir savaştı. Ağırlık noktası Türk - Yunan savaşlarında toplanıyor. Ama bütün bu savaşlarda ölen askerlerimizin miktarı, rejim kurma uğruna İstiklâl Mahkemelerinin astığı kimselerin yarısı kadar. Bu savaşların yalnız cephelerde değil, Birinci Büyük Millet Meclisi'nde de yürüyüp giden bir iç cephesi var. Bu iç cephede olup bitenlere bakılırsa, düşmanı denize dökmenin yetmiyeceğini anlamak mümkün. Öte yandan İstanbul'da bir başka devlet ve hükûmet var. *Sonra içerde ve dışarıda* bizimle ve biribirlerile ayrı hesaplar yürüten büyük devletler var. Gerçekten de, her Millî Kurtuluş Hareketinin yapısında görüldüğü gibi, bizimkinin de yapısında bir **«ihtilâl çekirdeği»**, yeni bir rejime yönelen *mayalanma* var. *Geleceği ne o*lursa olsun, savaşın sonuçlarını doğru, ya da yanlış yorumlasın, memleketin gerçeklerine uygun, İkinci Büyük Kurtuluşa başarı ile yönelsin, ya da önü tıkanmış katılaşmış olsun, hareketlerin özünde böyle bir **«ihtilâlci oluşmanın»** *varlığını, Sabahattin* Selek, bütün çabasile ortaya koymaya çalışıyor. Eserinin her iki cildinde yer yer değindiği ve bu gün içinde bulunduğumuz durumun gerçeklerine bağlamak istediği bu **«devrim teorisi»** ni, sayın yazarın derleyip toplayıp *sentezci ve eleştirici* bir açıdan, hazırlamakta olduğu üçüncü ciltte tartışması gerekecektir. Üstelik bunu yapabilmesi için önünde, 27 Mayıs'tan bu yana çok verimli bir yol açılmış, Türkiye'nin bütün sorunları yeteri ölçüde su yüzüne çıkmış ve tartışılmış bulunmaktadır. Şu var ki, Anadolu Millî Kurtuluş Savaşını, İkinci Dünya Savaşından sonra Dünyayı saran ve Amerika'yı da iyice korkutan, çağımızın büyük millî sorunu olarak genişliğine ele alıp yorumlaması ve başkalarile de karşılaştırması gerekecektir. Bu önemli sonuç cildini hazırlarken, «Yön» dergisinin bu güne kadar yürütüp getirdiği çalışmaların ortaya döktüğü, bilinçlere kabul ettirdiği gerçeklerin onun bu çalışmasında büyük bir yardımı olacağını söylemek, yaptığı işi bilenler için hiç de kerâmet taslamak olmayacaktır.

Bu kitap, bizde bundan böyle artık tarihi, bir olaylar birikimi, yığını olarak almak ve anlamak alışkanlığının duvarların da gedikler açıldığı umudunu getiriyor. Tarihi, olayları düzenleyip sıralayan bir teknik olarak anlayınca, böyle de eğitip çevreye yayınca, devrimlerin katılaşması, yeni nesillerin temeldeki gerçeklere oturan bir **«canlı yönleme»** içinde yetiştirilmeyişleri anlaşılır birşey oluyor. Yaşadıkça yeni olaylar, dünya gelişmelerinin getirip üstümüze boşalttığı, bilincimize sürekli olarak yüklenen olaylar yığını altında kalan ve yabancılaşıp ezilen bilinçleri yeniden hayata çağırmak için **«anlama ulaşmak»** gerekiyor. Sabahattin Selek'in yazdığı kitap, Millî Kurtuluş Savaşını yeni bir açıdan eleştiren ve tartışan, olayların üstümüze çöken molozları altından **«yeni, tutarlı ve olumlu bir millî bilinci»**, getirme çabalarının bir yanıdır. Böyle anlaşılmalı, bu açıdan okunmalıdır.

Mehmet Kırçıl

---

larını, din simsarlarının, yurdu on yıl işgâl altında tutanların mirasçılarına bitişecektir. 23 Temmuz 1965 tarihli yazısıyla bu kayışın nedenini açıklamaya yeltenir: A.P.'nin kır at sembolünü kabul ettiği şu devre, eski D.P. ile en az ilişki gösterdiği devredir. Eski M.B.K. üyeleri artık onun için de Temelli Senatörler'dir. Falih Rıfkı Atay'la birlikte solu ve bu arada CHP.'yi yıpratmak için var güçüyle çalışırlar. 10 Ekim 1965 seçimlerini A.P. büyük bir çoğunlukla kazanınca Bedii Fa..n A.P.'ye çok bağlandığı farkedilir. 1961 seçimleri sonrasının seçim düşmanı Bir damla'cısı 1965 seçimlerinden sonra büyük bir «meşrutiyetçi» oluvermiştir. 12 Ekim 1965 günlü yazısında çok yukarıdan konuşur: Seçimin şimşek hızı ve ateşi ile ahşap kafalara çakılan asıl anlamı, Türkiyenin sol maskaralıklara uygun bir yatak olmadığı ve olmayacağıdır. Bir gün sonraki yazısıyla C.H.P.'ye hüküm giydirir: Ortanın solu, yani CHP.'yi Atatürk'ün nü'nün partisi yapmak! İnönü'ye son karne notunu verir: Gemisini her seferinde karaya oturtan kaptan (18 Ekim 1965). A.P.'yi savunur: Kolay görünmüştü değil mi bizi Amerikan parmağı iktidardan düşürmüştür diyerek basınlarımızı yabancı ülkelerle işbirliği hâlinde gösterip yıpratmak? (......) Koskoca bir partinin liderine Morrison adının takılmasına tırnak kaşımak, Amerika'dan para aldığını yaymak... (6 Temmuz 1965). Demirel'e övgüler düzer: Demirel hiç de alışık olmadığımız bir tutum içinde görünmüştür. Özentisiz bir halk çocuğunun, yalnız rakamlara dayanan konuşmasını, bir Başbakan sıfatının yanında görmek, bildiğimiz ve göre göre bıktığımız siyasi tabloların dışında bir manzara idi.

Kısacası, Bedii Faik çok tutarsız bir yazar; 1946 - 1960 yılları arasında ortaya çıkan sorumsuz gazeteci tipinin bütün kusurlarını aşırı anlamda kendinde topluyor. İkinci Dünya Savaşında faşist, 1948'lerde yönsüz, 1951'lerde CHP.'li, 1953'lerde Menderes hayranı, 1957'lerde CHP.'li ve Menderes düşmanı, 1960'larda Millî Birlikçi ve CHP.'li, 1962'lerde cuntacı, 1965'lerde A.P.'li ve burjuvacı. 1953 yılında şair Ahmet Muhip Dranas'a D.P.'li olduğu için «edebi mevta» demişti. Bugün kendisi aynı düzenin savunucusu, sağın inkârcı bölgesinde, ve bir mevta bile değil.

PAPİRUS

TÜRKİYE'DE REJİM KRİZİ VE NEDENLERİ

Ahmet Taner Kışlalı

Bir ülkede iktidara sahip olanlarla, o ülkenin kuvvetleri arasında sıkı bir bağıntı yoksa, orada bir «İktidar krizi» var demektir. Şayet gerçek kuvvete sahip olanlar veya onların temsilcileri iktidarda değilse bu durum uzun süre devam edemez. Ya **rejim içindeki** bir krizle biter; yâni oyunun kurallarına göre, asıl kuvvetli olanlar iktidara gelir. (14 Mayıs 1950 de böyle olmuştur). Ya da bu yol tıkanmıştır; yani asıl kuvvete sahip *olanların rejim* içersinde iktidara gelmelerine imkân yoktur. Bu takdirde rejim yaşayamaz, yıkılır. Kriz rejim içersinde değil, Prof. Duverger'nin deyişiyle **«rejim üzerinde»** olur.

Batılı demokrasi, iktidarın genel seçim yolu ile el değiştirmesini öngören bir rejimdir. Fakat seçimi kabul etmek, gerçeğin ne olduğunu çoğunluğun oyuna bırakmak demek değildir. Çoğunluk kimde ise o taraf haklıdır demek değildir.

Seçim sadece, en kuvvetliyi tayin etmek için bir yoldur. En kuvvetliyi bu yoldan iktidara getirerek, yukarıda bahsettiğimiz «İktidar krizi» ni önlemek esasına dayanır.

Fakat bir ülkede gerçek kuvvete sahip olanlar en çok oyu toplayamıyorlarsa ne olur? İktidara en kuvvetli olan değil de, en çok oyu şu veya bu yoldan toplayabilenler gelir. Bu takdirde rejimin bu şekli ile uzun bir süre devam edebilmesine imkân yoktur. Ya gerçek kuvvetliler işleri perde arkasından idare ederler ki, bunun adı «güdümlü demokrasi» dir. Ya da rejim yıkılır ve asıl kuvvetli olanlar iktidarı doğrudan doğruya ele alırla.r. Bu toplumsal bir kanundur.

Kimlerdir Türkiyed'e gerçek kuvvete sahip olanlar?

Azgelişmiş ülkelerde, nüfusun büyük kısmını teşkil eden köylü-çiftçi topluluğu bir baskı grubu, bir kuvvet haline gelememiştir. Işçiler için de durum aşağı yukarı aynıdır.

Gerçi bu ülkelerde derebeylik devrinin kalıntıları hâlâ kuvvetli bir durumdadır ama, Türk devriminin ilk hamlesi derebeyliğin kalelerini diğer birçok azgelişmiş ülkeyle mukayese edilebilemiyecek kadar zayıflatmış, merkezi yönetimin otoritesini kuvvetlendirmiştir. Kapitalist gelişme deneyi ise, henüz yeteri kadar kuvvetli bir sermayedar sınıf yaratamamıştır.

Geriye nüfusun küçük bir *yüzdesini teşkil* eden *aydınlar* kalmaktadır. Şimdilik asıl kuvvet, işte, ordusu, üniversitesi ve bir bütün olarak idare kademeleri ile bu topluluğun elindedir. Ve bu gruba girenler esasta anlaşmaya vardıkları zaman, 27 Mayısta da olduğu gibi daima istediklerini yapmışlardır.

27 Mayıs, bir yüzü ile, iktidara sahip olanların, gerçek kuvveti kimlerin taşıdığını unutmalarından doğmuştur.

KRIZIN TÜRKİYE'YE
ÖZGÜ NEDENİ

Türkiye'de krizin rejim içerisinden **rejim üzerine** doğru kaymasının nedenlerini anlamak için, önce 27 Mayısın Türk toplumsal - siyasal gelişimindeki yerini, yanlış anlamlara meydan vermiyecek şekilde belirtmek gerekir.

Diyebiliriz ki, DP iktidarının devamı iki yoldan mümkündü:

1 — Büyük çoğunluğu teşkil eden ve genellikle kendisine oy veren köylü ve işçi sınıflarını *teşkilâtlandırıp, kalkındırıp re*jimin temelini teşkil eden gerçek kuvvetler haline getirmek ki, Demokrat Parti bunu yapamazdı. Aksine grev v.s. gibi kanunların çıkmasına, toprak reformunun yapılmasına şiddetle karşı koyarak, bu iki topluluğun sınıf bilincine sahip olup, birer kuvvet haline gelmesini önledi.

2 — İkinci yol, halihazırda en büyük kuvvete sahip olan aydınlar kütlesine dayanmaktı. Halbuki DP başlangıçta sağladığı bu desteği çok çabuk kayetti. Aydınlardan çok daha küçük ve çok daha güçsüz bir matlu azınlığı daha da zenginleştirip kuvvetlendirmeğe ve ona dayanmağa çalıştı. Ama bu işi tamamlayacak yeteri zamanı bulamadan iktidar koltuğundan tepetaklak yuvarlandı.. Yuvarlandı; çünkü aydınla köylü - işçi kütleleri arasında bir menfaat çatışması olmadığı *halde*, yaratılmak istenen kapitalist sınıf ancak bütün diğerlerinin maddî ve mânevî zararlarına olarak gelişebilirdi!

★

Millî Birlik Komitesinin sonradan 14 ler diye anılan üyelerinden birisi bana 27Mayıs olayını şöyle izah etmiştir:

«— İhtilâller toplum bünyesindeki kaynamaların sonucu olarak doğarlar. Kaynayan kazanda buhar gittikçe kapağı tazyik etmeğe başlar. Şayet kapak *sağlam oturtulmuşsa bu tazyik* kazanı patlatır. Işte bunun adı ihtilâldir. 27 Mayısta ordu, patlama olmadan önce müdahale edip kapağı kaldırmıştır. Tazyik yaratan buhar çıkmıştır. Ama kaynama devam etmektedir. Kaynamanın sebebi olan ateş sönmemiştir. O halde, kapak tekrar yerine oturduktan sonra, buhar yeniden birikmeye devam edecektir.»

Bu tariften hareket edersek, 27 Mayıs, ne bir ihtilâl, ne de bir *devrimdir! Ihtilâl değildir;* çünkü patlama olmamıştır. Devrim değildir; çünkü kaynamanın asıl sebebi olan ateş devam etmektedir..

O halde, nedir 27 Mayıs? 27 Mayıs Türkiyenin siyasal gelişiminde, devrime giden yolu açan, faydalı ve zorunlu bir merhaledir.

1908 de, yâni Ikinci Meşrutiyetin ilânında da böyle olmuştur. Abdülhamidin pençesi altındaki Türk aydınının dâvası hürriyetti. Kazanın kapağı açılsın, şu boğan buharlar bir dağılsın isteniyordu. Ne zaman ki kapak açıldı, ne zaman ki buhar dağıldı, görüldü ki buharın sebebi kaynamadır. Ve bu kaynama devam ettiği sürece de bugün dağılan buharların yenileri doğacaktır.

Böylece 1908'de kazanılan hürriyet, belki hürriyetlerin tekrar kaybolmasını, ama sonuç olarak da adı «Kurtuluş Savaşı» olan Türk ihtilâlini, peşinden de Türk devrimini sürükledi.

27 Mayısla başlayan gelişme de şimdilik aynı sırayı takip etmektedir. Bu devrimin ihtilâlle birlikte mi, yoksa ihtilâlsiz mi doğacağını, büyük ölçüde bugün iktidarı ellerinde bulunduranların tutumu tâyin edecektir.

1920 LERIN TÜRKIYESI HAMLECIYDİ

1920'lerin Türkiyesi'ni düşünün: Anadolu'nun bağrında doğmakta olan devletin başı 40 yaşındaki bir adamdır. Asrın ilk *büyük bağımsızlık mücadelesini* vermekte olan orduların Genelkurmay Başkanı ise sadece 37 yaşındadır. Aynı kişiler birkaç yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı olarak gene yanyana yer almışlardır. Görürüz ki, o günlerin birçok bakanı, generali, yüksekkademedeki memuru da 30 - 40 yaşını aşmamaktadır.

40 küsür yıl sonra bugün, o günün Başbakanı Türkiye'nin 1 numaralı adamı olarak gene sahnededir. Ve artık ordu kademelerinde 40 yaşında bir generale rastlamak imkânı kalmamıştır. 28 yaşındaki bir genç de, değil bakan, milletvekili bile olamamaktadır.

1920 lerin Türkiyesi hamleciydi. Bugünün Türkiyesine ise muhafazacılar - tutucular hâkimdir.... Böyle bir gelişim içinde bu doğal bir sonuçtur.

★

Orneğin 18. yüzyılda bir nesil çatışması bahis konusu değildi. Çünkü yaş ortalaması çok düşüktü. *Aile reisi öldüğünde bir* çocuğun ortalama yaşı 20 idi.

Yâni 18. yüzyılda 20 yaşındaki bir gencin toplum hayatında yeri vardı. Evliydi. Sorumluluk yüklüydü. O yaşta herşey olması mümkündü. Hattâ general bile!

Bugün 20 yaşındaki bir genç, henüz öğrencidir. Mali bakımdan ailesine bağlıdır. Hareketleri çok zaman ailesinin kontrolü altındadır. Bekârdır. Seçme ve seçilme hakkı yoktur. O yaşta toplum hayatında söz sahibi olması imkânsızdır.

Bugün 20 yaşındaki bir gencin üstünde çoğunlukla babasının ve hattâ dedisinin neslinin ağırlığı vardır. Kendisinden farklı görüş ve inançlara sahip bu iki nesil hemen hemen herşeye sahiptir: Yüksek memurluklar onlarındır. Servet onlarındır. Kısacası, toplumu yönetenler onlardır.. Alfred Sauvy'nin deyişi ile, «Kanunları yapanlar ve bunu doğal olarak kendi menfaatlerine olarak yapanlar da gene onlardır.»

Nedir bütün bunların sonucu? Gelişmiş ülkelerde «Asi gençlik.» Azgelişmiş ülkelerde de, her türlü hareketsizliğe, durgunluğa karşı olan, kolayca taşmaya hazır, huzursuz, tatmin olmamış, kızgın *bir «mücadele grubu.»*

Nesil çatışması, İkinci örnekte toplum sorunları üzerinde doğuyor. Birincisinde ise, toplumun büyük sorunları olmadığı için, çatışma kişisel bunalımlarla ortaya çıkıyor,. Fakat şekil ne olursa olsun, iki olayın da temeldeki nedenler aynıdır.

Her nesil kendi devrinin olaylarının, şartlarının, kısacası kendi devrinin ortamının yaratığıdır. Aynı şartlardan geçmemiş olanlarla fikir birliğine varabilmesine imkân var mıdır?

Işte Türkiyedeki iktidar - kuvvetler dengesizliğinin temelde yatan nedenlerinden birisi de, birçok ülkede azçok ortak olan bu nesil çatışmasıdır. Toplum hayatının hemen hemen her bölümünde iki nesil açık veya gizli olarak karşı karşıyadır.

HAD SAFHADA
BIR KRIZ

Türkiyede bir rejim krizi içinde olduğumuzu açığa vuran kuvvetli belirtiler görüyoruz:

1 — Halkın son senato seçimlerine katılma payı, yüzde 56.2 dir. Ikinci derecedeki sebepler *ne olursa olsun*, bu, *rejimden* birşeyler umanların gitgide azalmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Oy hakkı olmayanların genel nüfusa oranları da hesaba katılırsa, Türkiyenin kaderini çizme durumundakilerin aslında bir azınlık tarafından seçilmekte olduğu ortaya çıkar!

Hele seçimlere katılma payı yüzde 50 nin altına düştüğü gün, rejim, havada, desteksiz ve anlamsız kalacaktır. Bu gelişimin nedeni, iktidarların büyük çoğunluğun çıkarlarını temsil etmemesidir..

2 — Rejim krizinin ikinci kuvvetli belirtisi de, şimdilik en kuvvetli grup olan aydınlarla ilgilidir. Bu kuvvet ile iktidarın bu derecede kopması, Cumhuriyet tarihinde galiba ilk defa görülmektedir. Hükümet edenler, aydınlar tarafından, şimdiye kadar alıştımamış bir şekilde küçümsenmekte, hor görülmektedir. Iktidardakiler gelişimi izliyememiş, fikir akımlarının çok gerilerinde kalmışlardır. Türkiye'yi yönetme durumunda olan kişilerin söz ve davranışları tebessüm konusu olmaktadır.. Bu durumda yasalara bilimsel bir saygıyı açan gerçek bir saygıdan da bahsedilemez.

Bu, «incivisme»in en aktif ve tehlikeli bir şeklidir. (2)

★

Türkiyede had safhaya ulaşmakta olan rejim krizinin nedenleri böylece ortaya çıkıyor: Asıl kuvvetli olanlar iktidarda değillerdir ve bu rejim, kısa vâdede onların iktidara gelmelerine imkân bırakmamaktadır. Son seçimlerin daha da barizleştirdiği bu gerçek, yazının başlarında bahsedilen *iki ihtimali önümüze* koymaktadır:

Ya sosyolojik anlamda kuvvetli ellerinde bulunduranlar işleri perde arkasından yürütecekler -ki son yıllarda bu zaman zaman böyle olmuştur -; ya da bu terslik, kesinlikle ortadan kaldırılacaktır.

Başka bir yol yok mudur? Yoktur!. Çünkü halkın ve aydınların büyük çoğunluğu ile, bu sistemin başa getirdiği mutlu azınlığın çıkarları devamlı bir zıddiyet halindedir.

En önemlisi de; iktidarın bugünkü sahipleri, bu zıddiyeti yumuşatacak tavizleri verebilecek kadar akıllı gözükmemektedirler.

---

(1) **Bak. Page 122, «Quel Avenir Atters l'Homme», P.U.F., Paris 1961, ouvrage collectif.**

(2) **Bak. Page 259-251-262, «Sociloloe Pilitique», Marcel Prelot, Cours de 1964-1965, Paris**